

Norge, freden og den gule ledertrøya

Den rød-grønne regjeringens Midtøstenpolitikk fra 2005 til 2012

Lars Erik Skarholm

Masteroppgave i historie

Institutt for arkeologi, konservering og historie

Humanistisk fakultet

Universitetet i Oslo

16.5.2013

Forord

Jeg skylder mange en takk for at denne oppgaven i det hele tatt ble ferdig, men en person mer enn de andre. Min veileder, Hilde Henriksen Waage, fortjener stor takk for god og inspirerende veiledning, og ikke minst for all innsatsen hun har lagt i å hjelpe meg med arbeidet. Hun har gjort langt mer enn hun har vært forpliktet til, inkludert å ta med denne oppgaven på tur både på hytta og til utlandet. Jeg ønsker også å takke Ada Nissen, Anders Grini Hamre og medstudentene mine på veiledningsgruppa til Hilde (ingen nevnt, ingen glemt) for kritikk, tips og oppmuntring.

Takk også til Robert Herman Rød for både faglige og ikke-faglige diskusjoner, Magnus Strand Hauge og Trine Østereng for gjennomlesing av utkast og til mor og far for støtte og oppmuntring.

Oslo, mai 2013.

Lars Erik Skarholm

Innhold

Forord	III
1. Innledning.....	1
Rød-grønn utenrikspolitikk.....	2
Teoretisk rammeverk	4
Struktur, kilder og metode	7
2. Det norsk-israelske forholdets utvikling.....	11
Sympati for det sosialistiske Israel	11
Radikalisering og opposisjon fra venstre.....	12
En ny tilnærming til Midtøsten.....	16
Nye muligheter og økende rolle.....	17
Nye utfordringer og minkende rolle.....	23
3. Rød-grønn regjering	26
Utforming av felles koalisjonspolitikk	26
Tidlige utfordringer i Midtøsten	31
4. Hamas i regjering.....	36
Hamas.....	37
Fra Kalasjnikov til stresskoffert	38
Internasjonale reaksjoner	42
Norske reaksjoner	44
Hamas til Norge	46
Boikott	48
Den gule ledertrøya.....	50
5. Dilemmaer for norsk fredspolitikk.....	55
Den palestinske samlingsregjeringens fall	55
Ny krig i Gaza	59
Gazakrigens etterspill	64
Frihetsflåten	67
Palestinerne og FN	69
6. Konklusjon	75
Internt press i den rød-grønne regjeringen.....	77
Norges plass internasjonalt	78
Norge som fredsnasjon	79
Litteratur.....	81

Artikler, tidsskrifter	82
Andre artikler	83

1. Innledning

Fra 1948 utviklet det seg et tett forhold mellom Norge og den nyopprettede staten Israel. Blant de politiske lederne i Europa fantes det en sterk støtte til opprettelsen av en egen jødisk stat, og den norske regjeringen var ikke noe unntak.¹ Det jødiske folket hadde blitt utsatt for grusomme overgrep under krigen og det var en sterk sympati for jødernes sak blant de europeiske landene. Selv om det fantes skepsis blant embetsmennene i Utenriksdepartementet var den politiske ledelsen så klar i sin støtte til Israel at Norge ble en pådriver blant de nordiske landene når det gjaldt å anerkjenne den nye staten og å opprette diplomatiske forbindelser med den.²

Den sterke politiske støtten til Israel utviklet seg til å bli en utenrikspolitisk tradisjon. I løpet av 1950- og 60-tallet var Norge en av Israels varmeste støttespillere internasjonalt, spesielt i FN.³ Selv om den ensidige støtten til Israel ble utfordret i løpet av 1960- og 70-årene, da en sterkere sympati for palestinerne vokste fram både i den norske befolkningen og blant enkelte politiske partier, forble vennskapet mellom Norge og Israel sterkt. Den store interessen for konflikten i Midtøsten bestod. Den norske rollen i fremforhandlingen av Oslo-avtalen i 1993 var et eksempel på dette. Selv om norske myndigheter hadde forbindelser også med den palestinske frigjøringsorganisasjonen PLO, var det fortsatt dette forholdet mellom Norge og Israel en viktig årsak til at det var mulig å bli enige om en avtale.⁴

Da resultatet av stortingsvalget i 2005 forelå, og det ble klart at Jens Stoltenbergs rød-grønne koalisjon, bestående av Arbeiderpartiet (Ap), Senterpartiet (Sp) og Sosialistisk Venstreparti (SV), skulle danne regjering, måtte den nye regjeringen forholde seg til den sterke tradisjonen som fantes for norsk politikk i Midtøsten.⁵ De rød-grønne ønsket å føre en mer offensiv fredspolitikk enn den forhenværende borgerlige regjeringen, men etter årtusenskiftet hadde den norske innflytelsen i Midtøsten blitt redusert. USA hadde overtatt stadig mer av styringen over forhandlingene mellom Israel og palestinerne, samtidig som situasjonen på bakken hadde forverret seg. I tillegg var det vanskelig for regjeringen å samles om en felles

---

¹ Waage, Hilde Henriksen, *Norge – Israels beste venn. Norsk Midtøsten-politikk 1949-1956*, Universitetsforlaget, 1996: 20.

² Waage, 1996: 19.

³ Waage, 1996: 48.

⁴ Waage, Hilde Henriksen, *Peacemaking is a Risky Business – Norway's role in the Peace Process in the Middle East 1993-1996*, PRIO, Oslo, 2004: 107.

⁵ Arbeiderpartiet endret sitt offisielle navn fra «Det norske Arbeiderparti» (DNA) til «Arbeiderpartiet» i 2011. I denne oppgaven vil partinavnet forkortes «Ap».

Midtøstenpolitikk. Motsetningene i utenrikspolitikken var store mellom Ap og SV. Hva var den rød-grønne regjeringens ambisjoner i Midtøstenpolitikken, og hva gjorde den i praksis? Var det noen utvikling eller endring av den norske politikken mellom 2005 og 2012, og i så fall hvorfor?

Rød-grønn utenrikspolitikk

Regjeringen som kom til makten 17. oktober 2005 var sammensatt av ti statsråder fra Arbeiderpartiet, inkludert statsministeren, mens SV og Sp fikk henholdsvis fem og fire statsråder hver. Blant de tre partilederne ble Jens Stoltenberg (Ap) statsminister, Kristin Halvorsen (SV) finansminister og Åslaug Haga (Sp) kommunal- og regionalminister. Den 45 år gamle Jonas Gahr Støre ble utnevnt til utenriksminister. Støre var utdannet statsviter ved *Institut d'études politiques de Paris* og hadde erfaring blant annet fra Verdens helseorganisasjon (WHO) og som generalsekretær i Norges Røde Kors. Støre hadde imidlertid begrenset erfaring med partipolitikk. Han hadde i begynnelsen av 1990-årene vært ansatt som spesialrådgiver ved statsministerens kontor, der han blant annet tok del i EØS-forhandlingene som skulle regulere Norges forhold til EU. Under Jens Stoltenbergs første regjering fra 2000 til 2001 var han statssekretær ved Statsministerens kontor.⁶

Det generelle utenrikspolitiske programmet til den nye regjeringen representerte ikke noe brudd med tidligere politikk, men snarere en videreføring. De viktigste elementene i norsk utenrikspolitikk hadde vært de samme i store deler av etterkrigstiden, og til tross for at SV var kritisk til flere av disse hovedlinjene, ønsket også den rød-grønne regjeringen å holde fast ved de eksisterende grunnprinsippene. Norge skulle fortsatt ikke være medlem av EU, men skulle fortsatt være del av EØS-samarbeidet. En «sterk oppslutning» om FN og folkeretten skulle videreføres, og Norge skulle fremdeles være medlem av NATO.⁷ I regjeringens felles plattform, den såkalte Soria Moria-erklæringen, trakk regjeringen fram fire hovedprioriteringer den skulle ha i utenrikspolitikken. For det første å «legge opp en helhetlig nordområdestrategi», for det andre å «føre en mer offensiv Europapolitikk», for det tredje å «videreutvikle FN og folkeretten som forpliktende avtaleverk for alle nasjoner» og for det fjerde å «styrke Norges innsats som fredsnasjon og arbeide aktivt for global rettferdighet og en sosial og bærekraftig utvikling».⁸ At regjeringens hovedprioriteringer var såpass vagt og

---

⁶ Jonas Gahr Støre, *Store norske leksikon*, http://snl.no/Jonas_Gahr_St%C3%B8re. (Besøkt 22.4.2013).

⁷ Plattform for regjeringssamarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2005-2009 (Soria Moria-erklæringen):5.

http://www.regjeringen.no/upload/SMK/Vedlegg/2005/regjeringsplattform_SoriaMoria.pdf. (Besøkt 22.4.2013).

⁸ Soria Moria-erklæringen: 6.

lite forpliktende formulert kan tyde på at det var vanskelig for koalisjonens medlemmer å bli enige om mer konkrete mål i regjeringsforhandlingene. Dessuten hadde den norske utenrikspolitikken vært preget av kontinuitet i etterkrigstiden. Spesielt etter den kalde krigens slutt, også på tvers av regjeringer og partitilhørighet.⁹ Den nye regjeringen ønsket ikke å gjøre radikale endringer i en lenge innarbeidet utenrikspolitikk.

Spesielt Soria Moria-erklæringens formuleringer om internasjonal fredsinnsett kan sies å tre inn i en lang utenrikspolitisk tradisjon. Ifølge Even Lange, Helge Pharo og Øyvind Østerud kan forestillingen om at Norge er særlig skikket til å drive fredsarbeid spores helt tilbake til før etableringen av den selvstendige norske staten i 1905. At Nobels fredspris deles ut i nettopp Oslo er et eksempel som ofte trekkes fram. Selv om det er uklart nøyaktig hvorfor Alfred Nobel ønsket at fredsprisen skulle deles ut i Norge, finnes det en sterk oppfatning om at Norge var, og hadde vært, et mindre militaristisk land enn unionspartneren Sverige, og dermed var bedre egnet til å dele ut prisen.¹⁰ I tillegg knyttes ofte fredstradisjonen til enkeltpersoner som for eksempel Fridtjof Nansens innsats for fred og forsoning samt at norske regjeringer helt siden 1905 har vært forkjempere for fredsmegling og ikke-vold i internasjonale konfliktsituasjoner.¹¹ Likevel har forestillingen hatt størst innflytelse i tiden etter den kalde krigen, da store endringer i internasjonal politikk økte Norges muligheter til å drive aktivt fredsarbeid.¹²

I foredraget «Norge som fredsnasjon», holdt på Nobels fredssenter 24. april 2006 –, utdypet den nyutnevnte utenriksminister Støre sitt syn på Norges internasjonale rolle som fredsnasjon. Ifølge Støre var det spesielt tre særnorske årsaker til fredstradisjonen. For det første hevdet han at sosialdemokratiets sterke stilling i det norske samfunnet var avgjørende. Sterke prinsipper om både nasjonal og internasjonal solidaritet var en viktig arv fra arbeiderbevegelsen, denne arven bidro til å skape en felles moralsk forpliktelse til å hjelpe andre. For det andre hadde Statskirken og andre kristelige organisasjoner vært viktige, både fordi store misjonsprosjekter hadde bidratt til utvikling i fattige land, men også fordi det fantes en sterk medmenneskelig tradisjon i kristen-Norge, i likhet med arbeiderbevegelsen. Det tredje punktet Støre pekte på var frivillige organisasjoners innsats og det han kalte «Nansen-tradisjonen». Det fantes sterke frivillige organisasjoner også utenfor

---

⁹ Lange, Even, Pharo, Helge og Østerud, Øyvind (red.), *Vendepunkter i norsk utenrikspolitikk – Nye vilkår etter den kalde krigen*, Unipub, Oslo, 2009: 7.

¹⁰ *Hvorfor Norge*, Den norske nobelkomité, http://nobelpeaceprize.org/nb_NO/about_peaceprize/why-norway. (Besøkt 22.4.2013).

¹¹ Lange, Pharo og Østerud, 2009: 12-13.

¹² Samme referanse som ovenfor.

arbeiderbevegelsen og de religiøse organisasjonene som hadde spilt viktige roller innen bistand og utvikling. Støre mente at disse faktorene bidro til å gjøre norsk fredspolitik til både en moralsk forpliktelse og et nasjonalt felleseie. Fredsarbeidet hadde bred støtte i opinionen og i norsk politikk. Erik Solheim, som var tidligere SV-leder og nyansatt utviklingsminister i den rød-grønne regjeringen, overlevde tre ulike regjeringer med forskjellig politisk bakgrunn som fredsmegler på Sri Lanka. På grunn av disse årsakene hevdet Støre at Norge, i større grad enn andre land, hadde en bakgrunn og tradisjon som la til rette for internasjonalt fredsarbeid.¹³

Fredsarbeid var en viktig del av også den rød-grønne regjeringens utenrikspolitik. I årene fram mot regjeringsskiftet hadde den norske utenrikspolitikken vært sterkt preget av at Norge hadde deltatt i den amerikansk-ledede krigen i Afghanistan. For den nye regjeringen, og særlig SV, var det viktig å fremme en «mykere» norsk utenrikspolitik. Regjeringen ønsket å øke den økonomiske bistanden til fattige land, ikke bare som et ledd i en kamp mot internasjonal fattigdom. Bistanden skulle også gå til utvikling av demokrati og menneskerettigheter.¹⁴ Utenriksministeren markerte seg som en forkjemper for fredsmegling og diplomatisk arbeid. Nettopp troen på politiske løsninger på konflikter ble et varemerke for Støre i så stor grad at begrepet «dialog» tidvis ble brukt som et ekstra mellomnavn på ham i mediene. «Dialogpolitikken» var begrunnet i at fremforhandlede løsninger alle parter kan være enige om var de beste løsningene, de som kunne skape varig fred. Kompliserte og langvarige konflikter kunne ikke løses kun med spesialstyrker, mente Støre.¹⁵

Teoretisk rammeverk

Begrepet *liberalisme* slik det brukes i internasjonal politisk teori, kan bidra til å kaste lys over den norske Midtøstenpolitikken. I hvilken grad var den norske politikken preget av et ønske om samarbeid, integrasjon og samfunnsutvikling framfor sanksjoner og andre maktpolitiske virkemidler?

Liberalismen er innen internasjonal politisk teori *realismens* tradisjonelle motstykke. Slik realistene ser det, er statene de klart viktigste aktørene i internasjonal politikk. Verdens ulike stater eksisterer i et internasjonalt anarki, et system uten noen overordnet autoritet eller bindende regler. Statene er hele tiden på utkikk etter muligheter til å tilegne seg fordeler på

---

¹³ Støre, Jonas Gahr: *Norge som fredsnasjon, myte eller virkelighet?* Foredrag for Norges fredssenter, 2006: http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/utenriksministeren/2006/norge-som-fredsnasjon--myte-eller-virkel.html?id=273461 (Besøkt 15.4.2013).

¹⁴ Soria Moria-erklæringen: 9-12.

¹⁵ Støre, *Norge som fredsnasjon...*

andres bekostning, og har derfor liten eller ingen grunn til å stole på hverandre, snarere frykter de hverandre.¹⁶ En gitt stats utenrikspolitiske mål er å forsvare sine egeninteresser, og en sterk mistro til konkurrerende stater er en årsak til konflikt.¹⁷ Den stadige oppbyggingen av konflikt og gjensidig mistro blir ifølge den klassiske realismen løst gjennom krig.¹⁸

En sterk tro på den menneskelige fornuft og effekten av samarbeid er hovedgrunnen til at liberalismen anses å ha et mer optimistisk syn på internasjonal politikk. Innen liberalismen er ikke krig den uunngåelige løsningen på konflikter mellom stater. Fornuften kan overstyre menneskelig frykt og grådighet, et fornuftig individ vil innse at samarbeid for et felles beste er mer gunstig enn konflikt. Det samme gjelder mellom stater.¹⁹ Filosofen Jeremy Bentham's tanker har lenge stått sterkt blant liberale tenkere. Et av hans hovedargumenter var at moderne rettsstater har et lavt potensial for krig og konflikt seg i mellom, og at de heller ville leve sammen i gjensidig toleranse. Det rasjonelle innen internasjonal politikk var ifølge Bentham å følge internasjonal lov, et sett spilleregler som fungerer til det beste for alle. Selv om stater på visse områder har egeninteresse som hovedfokus deler de samtidig felles interesser, og har derfor nytte av samarbeid framfor konflikt.²⁰

Innen liberalismen er samfunnet som helhet sterkt vektlagt, i motsetning til en mer ensidig vekt på statens rolle, som er tilfelle inne realismen. Relasjoner mellom for eksempel kulturer, organisasjoner og andre grupperinger på tvers av statenes grenser, kalt *transnasjonale relasjoner*, bidrar til å skape et mer samarbeidsorientert klima mellom folkegrupper enn tradisjonell mellomstatlig utenrikspolitikk. Verdenssamfunnet kan sammenlignes med et spindelvev hvor de ulike statene er knyttet sammen. Overlapping, og deltakelse i spindelvevet minimerer risikoen for større konflikter mellom ulike grupper.²¹ Ifølge statsviter Karl Deutsch fører en høy grad av transnasjonale relasjoner til en fredstilstand som innebærer mer enn et fravær av krig. Det fører til det han kaller et sikkerhetsfellesskap der det skapes konsensus om at konflikter og problemer kan løses uten å ty til fysiske maktmidler.²²

En høyere grad av transnasjonale relasjoner skaper stadig større gjensidig avhengighet mellom land. Industrialiserte land og store selskaper har tette økonomiske bånd til hverandre

---

¹⁶ Mearsheimer, John J., «The False Promise of International Institutions», *International Security* 19, nr. 3 (vinter 1994/1995): 5-49: 9.

¹⁷ Jackson, Robert og Sørensen, Georg: *Introduction to International Relations – Theories and Approaches*, Oxford University Press, Oxford, 2007: 60.

¹⁸ Jackson og Sørensen, 2007: 94.

¹⁹ Jackson og Sørensen, 2007: 99.

²⁰ Jackson og Sørensen, 2007: 98-99.

²¹ Jackson og Sørensen, 2007: 101.

²² Samme referanse som ovenfor.

som gjør det mindre rasjonelt med krig og konflikt. Tidligere var statens territorium og naturressurser viktigere bestanddeler i en nasjons velstand enn det er i dag. I moderne tid er tilgang på informasjon og kvalifisert og spesialisert arbeidskraft viktigere. Internasjonale relasjoner og handel bidrar til økt tilgang på dette.²³

I tillegg til dette, og mer uformelle, bånd mellom samfunn er troen på institusjonalisert samarbeid mellom stater sterk innen liberalismen. Internasjonal integrasjon er både en fredsskapende kraft og en kilde til fremskritt. Å samle ulike stater i internasjonale organisasjoner statene har interesse av å ta del i bidrar til å knytte statene tettere sammen og skaper gjensidig avhengighet. Dersom land er knyttet tett sammen på andre områder enn det statlige og utenrikspolitiske, skapes en gjensidig avhengighet som igjen vil føre til mindre vekt på fysiske maktmidler i konfliktsituasjoner.²⁴

Det er sterk tro på internasjonale institusjoner innen liberalistisk teori. Selv om de kan være tungrodd, representerer internasjonale organisasjoner en overføring av makt fra enkeltstående stater til ulike internasjonale institusjoner tuftet på samarbeid. I motsetning til innen realistisk teori, der slike organisasjoner blir sett på som lakeier av stormaktene, mener liberale tenkere at internasjonale organisasjoner er viktige fordi de er selvstendige og oppmuntrer til samarbeid mellom stater.²⁵ Internasjonale organisasjoner regulerer staters adferd gjennom regler og insentiver. Organisasjonene er avhengige av at medlemmene følger spillereglene, og dersom medlemmene samarbeider oppnås bedre resultater enn hva statene hadde vært i stand til på egen hånd. Det er fordeler ved å være med i for eksempel NATO, FN eller WTO. Ifølge liberale tenkere skaper internasjonalt samarbeid i tillegg større tillit og mindre usikkerhet og gjensidig frykt mellom de deltakende statene.²⁶

På dette området har den tysk-amerikanske statsviteren Ernst Haas vært viktig. Hans teori om internasjonal integrasjon legger vekt på at det sentrale innen internasjonal integrasjon er å få politiske aktører, som i utgangspunktet er motivert av egeninteresse, til å samarbeide. Begrepet *spillover* er sentralt i denne sammenhengen. Spillover betyr at et samarbeid på et gitt felt vil spre seg til samarbeid på andre felt. En institusjonalisert samhandling mellom stater skaper over tid sin egen dynamikk som gradvis forsterker integrasjonen. På grunn av dette vil samarbeid på et avgrenset område over tid kunne utvikle seg til å gjelde flere, og større,

---

²³ Jackson og Sørensen, 2007: 103.

²⁴ Jackson og Sørensen, 2007: 103.

²⁵ Mearsheimer, 1994/1995: 7-8, 12.

²⁶ Jackson og Sørensen, 2007: 108.

områder.²⁷ Et eksempel på dette er den europeiske integrasjonen i etterkrigstiden, hvor et begrenset felleskap mellom seks land er blitt til en politisk union med 27 medlemmer.

Liberalisme som teori fungerer først og fremst som et verktøy for å forstå internasjonale relasjoner. Dersom det kan påpekes at de overordnede tankene i den norske Midtøstenpolitikken var preget av en liberal verdensanskuelse kan det bidra til å gjøre det enklere å forstå politikken som ble ført. For eksempel kan synet på hva slags rolle internasjonale organisasjoner bør ha gi en pekepinn på hvilke prinsipper som var førende.

Struktur, kilder og metode

For å kunne besvare oppgavens problemstillinger på en best mulig måte, er det nødvendig å forstå utviklingen både av konflikten mellom Israel og palestinerne og den norske politikken overfor konflikten parallelt. De norske standpunktene ble utviklet som reaksjoner på hendelser utenfor norske politikeres kontroll, og utviklingen i Midtøsten tvang norske myndigheter ved flere anledninger til å endre politikk. Den norske politikken var påvirket av situasjonen som til enhver tid rådet, og det vil derfor være nødvendig å bruke utviklingen i Midtøsten som bakteppe for å forklare hva som utløste endringer i den norske politikken.

Til dette formålet finnes en stor mengde sekundærlitteratur. Historikeren Hilde Henriksen Waage har skrevet flere bøker om samme tema som denne oppgaven, med hovedfokus tidligere i tid. For eksempel dekker *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten* konfliktens utvikling fra Det osmanske riket og fram til 2012. *Norge – Israels beste venn* tar for seg den offisielle norske Midtøstenpolitikken mellom 1949 og 1956 og bidrar med viktig bakgrunnsstoff for utviklingen av det tette forholdet mellom Norge og Israel. Hennes bok *Peacemaking is a Risky Business* er en analyse av Norges rolle i fredsprosessen mellom 1993 og 1996.

Det finnes også flere utgivelser som analyserer norsk utenrikspolitikk i et mer generelt perspektiv. Even Lange, Helge Pharo og Øyvind Østeruds bok *Vendepunkter i norsk utenrikspolitikk – nye internasjonale vilkår etter den kalde krigen* er en artikkelsamling der ulike forfattere bidrar med analyser av ulike aspekter ved norsk utenrikspolitikk etter den kalde krigens slutt. Et sentralt tema i denne boka er at den kalde krigens slutt har utvidet Norges utenrikspolitiske handlingsrom og at en forestilling av Norge som en *moralsk eller humanitær stormakt* har utviklet seg. Boka gir en bred oversikt over norsk utenrikspolitikk og

---

²⁷ Jackson og Sørensen, 2007: 104.

situasjonen i det internasjonale samfunnet etter den kalde krigens slutt. Også bokserien *Norsk utenrikspolitikks historie* gir oversikt over utviklingen av den norske utenrikspolitikken.

Når det gjelder de store endringene som skjedde innen palestinsk politikk i årene etter årtusenskiftet er dette godt dekket i den italienske historikeren og journalisten Paola Caridis bok *Hamas – from Resistance to Government*, samt Beveley Milton-Edwards og Stephen Farrells bok *Hamas: The Islamic Resistance Movement*. I tillegg har den uavhengige, internasjonale organisasjonen International Crisis Group (ICG) publisert et stort antall analyser av utviklingen i Midtøstenkonflikten.

Det er flere problemer knyttet til det tilgjengelige kildematerialet, ikke minst fordi perioden oppgaven skal se på ligger så nært i tid. For det første finnes det lite litteratur om perioden, og for det andre var det ikke mulig å få innsyn i arkivet til Det norske utenriksdepartementet og alle graderte dokumenter og korrespondanse som er arkivert der. Heller ikke intervjuer har vært mulig å gjennomføre. De aktuelle intervjuobjektene har fortsatt viktige stillinger i regjeringen, og det har ikke vært mulig å få til noe intervju, til tross for gjentatte forsøk. Samtidig bør det understrekes at i og med at den rød-grønne regjeringen i skrivende stund fremdeles sitter ved makten var sannsynligheten for å få mye ny informasjon ut av eventuelle intervjuer liten.

For å få et inntrykk av den rød-grønne regjeringens ambisjoner i Midtøstenpolitikken finnes det likevel flere åpne og viktige kilder. Partiprogrammene til koalisjonens medlemmer beskriver hva slags politikk de ulike partiene i utgangspunktet ønsket, og bidrar til å kaste lys over årsakene til interne uenigheter i regjeringen. Regjeringens felles politiske plattform ble offentliggjort i de to *Soria Moria-erklæringene*. Erklæringene bidrar med informasjon om hvilke felles standpunkter koalisjonsmedlemmene kunne bli enige om, samt et innblikk i maktforholdene innad i regjeringen med tanke på hvilke partier som fikk gjennomslag for sin politikk i tilfeller der partiene i utgangspunktet var uenige.

For å kunne identifisere regjeringens utenrikspolitiske ambisjoner finnes det flere utgivelser både i bok-, artikkel- og kronikkform, skrevet av sentrale personer som er relevante for denne oppgaven. Spesielt Jonas Gahr Støres bok *Å gjøre en forskjell* gir mye viktig informasjon. Boka er en samling tekster som angår flere aspekter ved norsk utenrikspolitikk, og forsøker å begrunne politikken som føres. Forfatteren er åpen om at bokas hensikt er å skape engasjement og en tro hos leseren på at *politikken nytter*. Videre kan deler av teksten

oppfattes som et forsvar mot kritikk utenfra, både i forbindelse med regjeringens overordnede politikk og håndtering av enkeltsaker.

Det er åpenbart utfordringer knyttet til å benytte forskningsobjektets egne betraktninger som kilder i en kritisk studie, men som eksempler på politikken ambisjoner bør de anses som både relevante og gyldige. Samtidig er det viktig å være oppmerksom på at denne typen kilder vil ha mindre verdi for oppgaven på andre områder. Kilder som dette er ofte politiske utspill og er ikke like nyttige når de beskriver regjeringens praktiske politikk, resultatene av den og årsakene til at nettopp denne politikken ble valgt. Slike kilder er utsatte for det historiker Knut Kjeldstadli kaller *bias*. Spørsmålet i slike sammenhenger blir om kildene er av en slik art at forfatterne kan ha noe å tjene på en gitt framstilling.²⁸

Når det gjelder å beskrive Midtøstenpolitikken den norske regjeringen førte i praksis, som for eksempel de umiddelbare reaksjonene på dramatiske hendelser, vil media være en nyttig kilde. Konflikten i Midtøsten er et tema som blir viet mye spalteplass i norske medier, og de mest sentrale norske politikerne uttaler seg ofte dersom det har skjedd viktige hendelser. Det er også problemer knyttet til å bruke media som en viktig del av kildegrunnlaget. For det første er journalistens hensikter uklare, og fremstillingen kan være tendensiøs eller ufullstendig. For det andre finnes muligheten for at intervjuobjektet enten blir feilsitert eller med vilje kommer med unøyaktig eller feilaktig informasjon. Et eksempel på dette kan være å angripe politiske meningsmotstandere for å oppnå større oppslutning om egne standpunkter. For å redusere muligheten for at oppgaven bygger på feilaktig eller ufullstendig informasjon, må medieoppslagene både gjennomgå med et kritisk blikk, samt i stort antall. Å gjennomgå et stort antall oppslag øker muligheten for å oppdage at eventuelle feil eller uklarheter enten blir motsagt eller dementert. Denne tilnærmingen gjør det mulig å bruke media som en viktig del av kildegrunnlaget uten en for stor risiko for feilinformasjon.

På tross av at kildegrunnlaget optimalt sett kunne vært bredere, i første rekke interne dokumenter i Utenriksdepartementet, finnes det flere argumenter for å skrive denne oppgaven på det nåværende tidspunkt. For det første finnes det, etter forfatterens kjennskap, ingen andre oppgaver om dette temaet. For det andre kan nærheten i tid også betraktes som en styrke. Oppgaven, og dens vekt på media som kilder, vil kunne bidra til å skape et inntrykk av hvordan utviklingen av den norske Midtøstenpolitikken ble oppfattet av samtiden. For det

---

²⁸ Kjeldstadli, Knut, *Fortida er ikke hva den en gang var*, Universitetsforlaget, Oslo, 1999: 180.

tredje kan den teoretiske vinklingen, liberalismen, bidra til å øke forståelsen av den norske utenrikspolitiske strategien.

2. Det norsk-israelske forholdets utvikling

I de første tiårene etter Israels opprettelse i 1948 var den norske støtten til det israelske prosjektet til dels meget sterk, og særlig har det norske Arbeiderpartiet blitt trukket fram som en pådriver for den norske støtten. Men hvilket forhold hadde Arbeiderpartiet til Israel i etterkrigstiden? Hvor sterk var støtten til den nye israelske staten, og hvor langvarig var den? Hvordan så dette forholdet ut da Arbeiderpartiet, i koalisjon med Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, overtok regjeringsmakten i 2005? Arbeiderpartiet var den klart sterkeste part i regjeringssamarbeidet og hadde gode forutsetninger for å få gjennomslag for sin politikk da regjeringens felles utenrikspolitikk skulle utarbeides. Videre har Arbeiderpartiet sittet med regjeringsmakten i store deler av etterkrigstiden, og vil derfor gjennom politikken som føres, kunne gi klare indikasjoner på brudd eller kontinuitet i forhold til tidligere politikk. Likevel er ikke Senterpartiet og i særlig grad Sosialistisk Venstreparti irrelevante i denne sammenheng, men utviklingen av deres Midtøstenpolitikk vil for det meste berøres i tilfeller der det finnes uenigheter mellom deres og Arbeiderpartiets politikk. Samtidig er det også viktig å berøre den generelle utviklingen av konflikten mellom Israel og palestinerne for å kunne gi et bedre bilde av hvilke muligheter og utfordringer Arbeiderpartiet hadde til å føre en aktiv Midtøstenpolitikk.

Sympati for det sosialistiske Israel

Arbeiderpartiet har tradisjonelt vært en viktig støttespiller for Israel. Samtidig var Arbeiderpartiet i tiden etter Israels opprettelse i liten grad opptatt av det palestinske flyktningproblemet. Det hadde oppstått som en konsekvens av Israels opprettelse i 1948. Den kanskje viktigste grunnen til Arbeiderpartiets støtte til den nye jødiske staten var at Israel var bygget på mange av de samme sosialdemokratiske prinsippene Arbeiderpartiet bygget sin politikk på. Det norske og det israelske arbeiderparti var begge medlemmer av den Sosialistiske internasjonale, et internasjonalt samarbeidsforum for sosialdemokratiske partier, og det ble tidlig utviklet et tett samarbeid mellom de to landenes fagbevegelser, LO og Histadrut. I tillegg fantes det en generell sympati for jødernes sak i Norge i tiden etter andre verdenskrig og Holocaust. Dette skapte en spesiell sympati for det prosjektet som var en egen jødisk stat i den norske arbeiderbevegelsen. Arbeiderpartiet så på det jødiske folket som et

forfulgt folk som skulle skape et nytt sosialistisk samfunn fra bunnen av i et område der de var omringet av fiender.²⁹

Den sterke sympatien for den israelske saken i Norge kan videre være med på å forklare den lave interessen som fantes for det palestinske flyktningproblemet. Mellom 600000 og 760000 palestinere flyktet til nabolandene etter Israels opprettelse i 1948 og krigen som fulgte.³⁰ Det tette forholdet mellom norsk og israelsk arbeiderparti kan sies å ha ledet fram til at ledende norske politikere trodde uforbeholdent på den israelske versjonen av hva som skjedde, nemlig at palestinerne forlot området frivillig etter ønske fra sine egne ledere.

Den politiske ledelsen i regjeringen var noe i utakt med embetsverket i Utenriksdepartementet (UD) når det gjaldt støtten til den nyopprettede staten. Hilde Henriksen Waage peker på at det i UD fantes en sterkere skepsis til den sterke støtten til Israel enn i de politiske partiene. På flere områder kom nemlig støtten til Israel i konflikt med viktige norske egeninteresser, som for eksempel innen skipsfart. Men innenrikspolitiske vurderinger i de politiske partiene, og særlig i Arbeiderpartiet, gjorde at de førte en fortsatt Israel-vennlig politikk.³¹

Radikalisering og opposisjon fra venstre

I tiden etter Seksdagerskrigen i 1967 og ut i 1970-årene kom de første endringene i synet på konflikten mellom Israel og palestinerne, både i den norske opinionen og innad i Arbeiderpartiet. Kursendringen var imidlertid langsam og forsiktig, og innad i arbeiderbevegelsen var fortsatt støtten til Israel meget sterk. Et eksempel på dette kan være at Arbeiderpartiets sentralstyre tok initiativ til å opprette *Den norske Israelkomité* 9. Juni 1967. Komiteen skulle samle inn penger til å hjelpe til med gjenoppbyggingen av Israel etter krigen, og samlet inn nær 600.000 kroner, en betydelig sum, fram til utgangen av februar 1968. I opprettelsen av komiteen spilte Arbeiderpartiets mangeårige partisekretær og ivrige Israel-venn Haakon Lie en sentral rolle.³² Under Seksdagerskrigen hadde Lie også fungert som korrespondent for Arbeiderbladet og levert artikler om krigen i en til dels meget pro-israelsk tone.³³

---

²⁹ Waage, 2004: 32-33.

³⁰ Oppgaven vil bruke begrepet «palestinere» om den arabiske befolkningen i det geografiske området Palestina. Waage, 2004:13.

³¹ Waage, Hilde Henriksen i Lange, Pharo og Østerud (red.), *Vendepunkter i norsk utenrikspolitikk – Nye internasjonale vilkår etter den kalde krigen*. Unipub, Oslo, 2009:163.

³² Njølstad, Olav: *Jens Chr. Hauge – fullt og helt*. Aschehoug, Oslo, 2008: 586.

³³ Lahlum, Hans Olav: *Haakon Lie, historien, mytene og mennesket*. Cappelen Damm, Oslo, 2009: 482-483.

Det er flere årsaker til endringen i retning av et mer kritisk syn på Israel og israelsk politikk overfor de palestinske flyktningene og de omkringliggende arabiske statene i Norge.

Seksdagerskrigen var en viktig årsak i seg selv. Den satte spørsmålstegn ved flere rådende oppfatninger om konflikten. For det første førte Israels enkle seier over nabostatene til at forestillingen om Israel som David mot den store arabiske Goliat måtte revurderes. Det var tydeligere enn noen gang at Israel var den dominerende militærmakten i regionen.³⁴ For det andre kom det etter hvert fram at det var Israel som hadde gått til angrep og at de ikke hadde til hensikt å trekke seg ut av områdene som var okkupert, nemlig Gazastripen, Sinaihalvøya, Golanhøydene og Vestbredden med den gamle bydelen i Jerusalem.³⁵

En annen årsak til den langsomme kursendringen i Arbeiderpartiets politikk og norsk opinion var Sosialistisk Folkepartis nye rolle i opposisjon til Arbeiderpartiet fra venstre i norsk politikk. Sosialistisk Folkeparti (SF), som senere skulle skifte navn til Sosialistisk Venstreparti (SV), ble stiftet i 1961 som en reaksjon på Arbeiderpartiets utenrikspolitikk, og da i særdeleshet synet på NATO-medlemskapet og atomnedrustingen.³⁶ SF framsto som et mer radikalt alternativ til Arbeiderpartiet og stod fast på et *tredje standpunkt* i utenrikspolitikken. Dette tredje standpunktet innebar en blokkuavhengighet i utenrikspolitikken kjennetegnet av et ønske om å være uavhengig både av USA og Sovjetunionen. Dette stod i motsetning til Arbeiderpartiets tidligere rival på venstresiden i norsk politikk, Norges kommunistiske parti (NKP), som var svært svekket på grunn av deres nære bånd til Moskvakommunismen. SF traff en stor gruppe velgere som mente Arbeiderpartiets politikk var for lite radikal og for tett knyttet til USA, samtidig som de ikke identifiserte seg med Sovjetunionen.³⁷ I særlig radikal retning gikk SFs ungdomsorganisasjon Sosialistisk ungdomsforbund (SUF), som mot slutten av 1960-tallet ble mer og mer påvirket av maoistisk tenkning, til slutt i den grad at den brøt med moderpartiet.³⁸ På sitt landsmøte i 1967 vedtok SUF at «staten Israel i sin nåværende form som brohode for imperialismen må opphøre å eksistere».³⁹ SUF ble med dette den første norske politiske organisasjonen som åpent gikk imot Israels rett til å eksistere. I tillegg til skepsis til Israel fantes det også klare pro-palestinske strømninger i SUF.⁴⁰ Denne politikken ble ikke støttet av SF, der sympatien

---

³⁴ Waage, 2009:35-36.

³⁵ Tveit, Odd Karsten: *Alt for Israel – Oslo-Jerusalem 1948-78*, J.W. Cappelens forlag, Oslo, 1996: 384.

³⁶ Rossavik, Frank: *SV – Fra King's Bay til kongens bord*, Spartacus forlag, Oslo, 2011: 52.

³⁷ Rossavik, 2011: 46.

³⁸ Gustavsen, Finn: *Kortene på bordet*, Gyldendal norsk forlag, Oslo, 1979: 40.

³⁹ Gustavsen, 1979: 108.

⁴⁰ Samme referanse som ovenfor.

med Israel, jødernes sak og deres sosialistiske prosjekt fortsatt var sterk, men også SF kritiserte Israel for Seksdagerskrigen gjennom artikler i tidsskriftet *Orientering*.⁴¹

Selv om SUF ble ansett som meget radikale, noe deres standpunkter i konflikten mellom Israel og palestinerne understreket, kan disse standpunktene ses på som begynnelsen på en generell endring av synet på konflikten på hele venstresiden i norsk politikk, Arbeiderpartiet inkludert. Særlig Arbeiderpartiets ungdomsorganisasjon, AUF, fulgte raskt i sporene til SUF. Oslo AUF vedtok på sitt årsmøte i 1970 blant annet at «frigjøringsbevegelsene må sees som et naturlig svar på Israels diskriminerende politikk overfor det palestinske folk».⁴² AUF så en egen palestinsk stat som den eneste løsningen på konflikten.⁴³ Historikeren Finn Olstad peker på at denne radikaliseringsprosessen raskt fikk reell politisk betydning fordi Arbeiderpartiet satt med regjeringsmakten gjennom den største delen av 1970-årene, samt at det fant sted et generasjonsskifte i Arbeiderpartiets politiske ledelse.⁴⁴ I løpet av tiåret ble store deler av den gruppen historiker Hans Olav Lahlum kaller arbeiderpartiolkigarkiet skiftet ut, stort sett på grunn av høy alder.⁴⁵ Arbeiderpartiets lederskap hadde en forbløffende stabil sammensetning i perioden mellom 1945 og 1975, med kun fem endringer på denne tiden.⁴⁶ Den eldre, og til dels svært Israelfriendlye, garde i Arbeiderpartiet ble erstattet av folk med sterkere sympatier for palestinerne i konflikten, som for eksempel Reiulf Steen, Gro Harlem Brundtland og Knut Frydenlund.

Utover i 1970-årene fant det også sted en kursendring i den palestinske frigjøringsorganisasjonen, PLO. Organisasjonen, som tidligere hadde hatt en militant politikk, gjerne i form av geriljaangrep, terroraksjoner og flykapringer, var blitt mer mottakelige for forhandlingsløsninger og kompromisser.⁴⁷ Dette bedret i sin tur PLOs internasjonale anseelse. Særlig innen Det europeiske fellesskapet gikk tendensen i økende grad i Israel-kritisk retning. Likevel beholdt Norge en restriktiv politikk overfor PLO, og utmerket seg stadig som en av Israels mest standhaftige europeiske støttespillere.⁴⁸

Et eksempel på friksjonen mellom den begynnende radikaliseringsprosessen av Arbeiderpartiet i Midtøstenpolitikken og det brede lag av norsk partipolitikk fant sted i 1974. Skulle PLOs

---

⁴¹ Sjøli, Hans Petter: *Mao, min Mao – Historien om AKPs vekst og fall*, Cappelen, Oslo, 2005:28.

⁴² Tveit, 1996: 451.

⁴³ Samme referanse som ovenfor.

⁴⁴ Olstad, Finn: *Frihetens århundre – norsk historie gjennom de siste hundre år*, Pax, Oslo, 2010: 181.

⁴⁵ Lahlum, 2009: 232-234.

⁴⁶ Lahlum, Hans Olav: *Noen av oss har snakket sammen... - Personskifter i Arbeiderpartiet under Gerhardsen og Bratteli*, Cappelen Damm, Oslo, 2010: 320.

⁴⁷ Tveit, 1996: 558.

⁴⁸ Waage, 2004: 36.

leder Yasir Arafat få tale i FN-forsamlingen? I et internasjonalt, og særlig europeisk, politisk klima preget av større fokus på palestinerne side av konflikten, instruerte utenriksminister Knut Frydenlund den norske FN-ambassadøren, Ole Ålgård, til å stemme for at PLO skulle få lov til å tale. I forkant av avstemmingen var det uenigheter innad i Arbeiderpartiet, men det ble likevel bestemt at dersom flertallet av de europeiske landene stemte for, skulle også Norge gjøre det.⁴⁹ Norges stemmegivning førte til kraftige reaksjoner både internt i Arbeiderpartiet og fra andre stortingspolitikere. Særlig *Israels venner*, en løst sammensatt, tverrpolitisk Stortingsorganisasjon, og nærmest en pro-israelsk lobby på Stortinget, reagerte kraftig. På denne tiden var 86 av 150 stortingsrepresentanter medlemmer.⁵⁰ Israels venner organiserte raskt en underskriftskampanje mot vedtaket og utenriksminister Frydenlund, som ble signert av 200 ledende norske politikere. Vedtaket holdt på å koste Frydenlund hans politiske liv. Det var bare så vidt han ikke måtte gå av. Debatten om Arafats FN-tale ga støtet til en forsterket pro-israelsk linje i norsk utenrikspolitikk.⁵¹

I 1978 invaderte Israel Sør-Libanon som et svar på hyppige PLO-aksjoner i det nordlige Israel, noe som fikk sterke reaksjoner internasjonalt.⁵² Kort tid etter invasjonen opprettet FN en midlertidig, fredsbevarende styrke i Libanon, kalt UNIFIL, der norske styrker deltok allerede fra opprettelsen. Dette skapte et behov for større kontakt også med PLO, for å kunne få et bedre inntrykk av hvordan utviklingen i området var.⁵³ Dette var et perspektiv den norske chargé d'affaires i Beirut, Hans Wilhelm Longva, fremmet for sine overordnede i Utenriksdepartementet. Han ønsket å kunne ta kontakt med PLO for å bygge et kontaktnett fra bunnen av, noe daværende statssekretær Thorvald Stoltenberg tillot.⁵⁴ Longva fikk raskt kontakt med PLO-representanter på mellomhøyt nivå, og senere også med toppledelsen, PLO-leder Yasir Arafat inkludert. Det tette forholdet dem i mellom utviklet seg etter en episode der Longva ble forsøkt kidnappet i Beirut og Arafat besøkte ham på sykehuset i etterkant.⁵⁵

Denne nyopprettede kontakten med PLO representerer et vendepunkt i den norske politikken. Fra 1978 fantes det forbindelse mellom norske myndigheter og PLO. Denne kontakten utnyttet Arafat til å foreslå Norge som megler mellom PLO og Israel. Med tanke på Norges tradisjonelt meget sterke støtte til Israel kan et slikt forslag virke overraskende. Arafat anså

---

⁴⁹ Tveit, 1996: 567.

⁵⁰ Tveit, 1996: 561.

⁵¹ Waage, 2004: 35.

⁵² Waage, 2004: 18.

⁵³ Tveit, Odd Karsten, *Krig & Diplomati, Norge – Jerusalem 1978-96*, J.W. Cappelens forlag, Oslo, 2005: 19.

⁵⁴ Tveit, 2005: 19; Waage, 2004: 37.

⁵⁵ Tveit, 2005: 25.

Norge som en passende megler på grunn av dette forholdet, snarere enn til tross for. I tillegg hadde Norge få tunge nasjonale interesser i Midtøsten, samt et tett forhold til USA. Utenriksminister Knut Frydenlund var i utgangspunktet positiv til å innta en slik rolle. Planene forble på idéstadiet i 1978, men ble jevnlig forfulgt utover i 1980-årene.⁵⁶

En ny tilnærming til Midtøsten

Norsk politikk på 1980-tallet blir ofte karakterisert som påvirket av en større internasjonal ideologisk dreining i konservativ retning kalt høyrebølgen. Internasjonalt fant det sted en politisk dreining i retning konservative idealer som deregulering, privatisering og troen på en fri markedsøkonomi, gjerne eksemplifisert med Reagan og Thatchers regjeringer i USA og i Storbritannia. I Norge fikk de borgerlige partiene flertall ved valget i 1981. Arbeiderpartiets statsminister Gro Harlem Brundtland måtte gå av til fordel for Høyres Kåre Willoch.

I følge Finn Olstad brukte Arbeiderpartiet tiden i opposisjon til å slakte flere av partiets «hellige kuer». Kursen ble justert mot høyre, og ord og vendinger som «planøkonomi» og at Arbeiderpartiets mål var et sosialistisk samfunn ble tatt ut av partiprogrammet.⁵⁷

Høyredreiningen i partiets ideologi kom tydelig til overflaten da Brundtland igjen overtok regjeringssposisjon i 1986 og fortsatte regjeringen Willochs praksis med fristilling og privatisering av offentlige virksomheter som for eksempel Norges Bank.⁵⁸

Kanskje noe overraskende gikk Arbeiderpartiets Midtøstenpolitikk i den samme perioden i mer radikal retning, nærmere Sosialistisk Venstreparti. Fra 1981 inntok Arbeiderpartiet en mindre kritisk holdning i forhold til PLO, og spesielt Thorvald Stoltenberg og Knut Frydenlund var pådrivere i denne retningen. Retorikken angående PLO ble moderert, og Arbeiderpartiet gikk tydeligere inn for at økt kontakt mellom Israel og PLO ville kunne bidra til å skape en fredelig løsning på konflikten.⁵⁹ I 1982 møtte en delegasjon

Arbeiderpartipolitikere, inklusive Stoltenberg, Yasir Arafat i Tunis for første gang, et møte som ville blitt ansett som svært kontroversielt, om ikke utenkelig, kun ti år tidligere.⁶⁰ Likevel utviklet det seg et bredt ønske i Arbeiderpartiet om å utvikle et tettere kontaktnett med palestinerne utover i 1980-årene, både i retorikk utad og i partiets vedtekter gikk politikken i mer pro-palestinsk retning.⁶¹ Arbeiderpartiets arbeidsprogram fra 1986 var et eksempel på

---

⁵⁶ Waage, 2004: 37-38; Waage, 2009: 164.

⁵⁷ Olstad, 2010: 228.

⁵⁸ Olstad, 2010: 207.

⁵⁹ Waage, 2004: 38.

⁶⁰ Waage, 2004: 39.

⁶¹ Waage, 2004: 40.

dette. Partiet tok for første gang et offisielt standpunkt for opprettelsen av en egen palestinsk stat.⁶² Også i praksis fulgte Ap opp. Kontakten med PLO økte i omfang og hyppighet etter de kom tilbake i regjering i 1986. I 1989 ble Thorvald Stoltenberg den første norske utenriksminister på offisielt besøk til PLO i Tunis.⁶³ Både Arbeiderpartiet og Stoltenberg ønsket å bidra til å skape fred i Midtøsten, og Norge hadde noe å bidra med. Det gode forholdet Norge hadde til både Israel og USA, samt den økende kontakten med palestinerne, kunne legge til rette for kontakt mellom Israel og PLO.⁶⁴

Nye muligheter og økende rolle

I 1993 ble en historisk avtale mellom Israel og PLO undertegnet, med Norge som en viktig aktør i forhandlingene. Avtalen ble fremforhandlet i Norge, og flere nordmenn spilte viktige roller i prosessen. Tre bakenforliggende årsaker var viktige for at dette lot seg gjøre. For det første et endret internasjonalt handlingsrom, som la grobunnen for en mer aktivistisk norsk politikk i Midtøsten. For det andre et svekket PLO og for det tredje en større israelsk forhandlingsvilje.

Store internasjonale endringer gjorde det mulig for Norge å kunne spille en mer aktiv rolle i Midtøsten. Norges utenrikspolitiske handlingsrom ble sterkt utvidet etter den kalde krigens slutt.⁶⁵ Under den kalde krigen var en stor del av verdens utenrikspolitikk preget av konflikten mellom de to supermakter med hver sine interessesfærer, også i Midtøsten. I Midtøsten var Israel det landet USA støttet sterkest. For amerikanerne var Israel regionens eneste skikkelige demokrati, og det var omgitt av arabiske stater med til dels uklare hensikter. Norge, som NATO-medlem og med tette bånd til USA, måtte forholde seg til de internasjonale spillereglene som rådet under den kalde krigen. Ofte ble regionale spørsmål tolket som en del av den globale kalde krigen, slik at ethvert samarbeid med den ene eller andre blokken ble oppfattet som å velge side.⁶⁶ Etter Berlinmurens fall og Sovjetunionens oppløsning gav dette perspektivet på internasjonal politikk mindre mening enn tidligere. At Norge fikk et større internasjonalt handlingsrom gjorde det mulig å føre en mer aktivistisk utenrikspolitikk, særlig innen fredsarbeid. Fra norsk hold ble ønsket om en mer aktiv fredsbygging gjerne begrunnet

---

⁶² «Fred i Midt-Østen må skapes ved at alle stater i området sikres rett til å eksistere, samtidig som palestinerne nasjonale rettigheter ivaretas, herunder retten til en egen stat», Ny vekst for Norge, Arbeiderpartiets arbeidsprogram 1986-1989, punkt 10.10, s.5.

⁶³ Waage, 2004: 40-41.

⁶⁴ Waage, 2004: 41

⁶⁵ Waage, 2009:164.

⁶⁶ Waage, 2009: 161.

ved å vise til at Norge tradisjonelt hadde vært en fredsnasjon. Det ble ofte pekt tilbake i tid for å vise at Norge alltid hadde vært spesielt fredsorientert.⁶⁷

Kombinasjonen av økt handlingsrom og et norsk ønske om et større bidrag innen internasjonalt fredsarbeid førte til noen konkrete endringer i utenrikspolitikken. For det første vokste den norske *engasjementspolitikken* fram. Selv om elementer av det som her kalles engasjementspolitikken også var del av norsk politikk før den kalde krigen, vil begrepet i denne sammenhengen være forbeholdt tiden etter den kalde krigen. Engasjementspolitikken blir av historikeren Rolf Tamnes karakterisert som et samarbeid mellom offentlige og private aktører, og mellom utenrikspolitik og humanitært arbeid, og er preget av å legge vekt på fredsbygging, humanitært arbeid, bistand og demokratisering i utlandet.⁶⁸

Ved siden av den offisielle involveringen fra norske myndigheter var Terje Rød Larsens levekårsundersøkelse på Vestbredden og Gazastripen et viktig element i den norske involveringen i konflikten i Midtøsten. Rød Larsen var leder for *Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon* (Fafo), en forskningsstiftelse som blant annet arbeidet med velferds- og levekårsspørsmål internasjonalt.⁶⁹ Rød Larsen og Fafo ønsket å gjennomføre en levekårsundersøkelse på Vestbredden og Gazastripen, i utgangspunktet ikke som et ledd i en overordnet plan om å skape fred i regionen, men først og fremst som et bidrag til det allerede omfattende norske bistandsarbeidet internasjonalt.⁷⁰ Likevel var det flere hindre i veien for å få gjennomført en slik undersøkelse. Situasjonen i de okkuperte områdene var preget av opptøyer og uro, og krevde tillatelser både fra palestinsk og israelsk side.⁷¹ Det var liten tvil om at Rød Larsen hadde en fordel i at han var knyttet til nettopp den norske fagbevegelsen, som igjen hadde tette bånd til israelske myndigheter. Disse båndene var en viktig årsak til at han fikk de nødvendige tillatelsene, på tross av at levekårsundersøkelsen kunne få politiske konsekvenser for Israel.⁷² Gjennom sitt arbeid med levekårsundersøkelsen skapte Rød Larsen et kontaktnett som senere ville vise seg å bli svært viktig i forsøkene på å skape en hemmelig forhandlingskanal mellom Israel og PLO.

---

⁶⁷ Lange, Pharo og Østerud, 2009: 12.

⁶⁸ Østerud, Øyvind. *Lite land som humanitær stormakt?* Nytt norsk tidsskrift, 4\2006: 302-313; Engasjementspolitikken forklares ytterligere i: Tamnes, Rolf, *Norsk utenrikspolitikks historie bd. 6 – Oljealder*. Universitetsforlaget, Oslo: Del IV.

⁶⁹ Waage, 2004: 44; Tveit, 2005: 291; Black Debbath, «Fafo», *Singel*, Duplex Records, 2013.

⁷⁰ Waage, Hilde Henriksen, «Norwegians? Who needs Norwegians?» - *Explaining the Oslo Back Channel: Norway's political past in the Middle East*, Utenriksdepartementet, Oslo, 2000: 45; Waage, 2004: 44

⁷¹ Waage, 2000: 45

⁷² Samme referanse som ovenfor.

Et annet viktig premiss for den fremtidige forhandlingskanalen var svekkelsen av PLOs posisjon, både økonomisk og politisk. I forkant av og under Golfkrigen i 1990-1991 støttet PLO Saddam Hussein, noe som fikk store konsekvenser. Den utløsende årsaken til Golfkrigens var Iraks anneksjon av Kuwait i 1990, noe verken USA eller de omkringliggende arabiske landene aksepterte.⁷³ At PLO støttet Saddam Hussein førte til en kraftig reduksjon av PLOs inntekter som tidligere hadde kommet i form av tilskudd nettopp fra andre arabiske land. Dette truet PLOs evne til å opprettholde driften av organisasjonen på samme nivå som tidligere, samt at deres internasjonale prestisje ble svekket. Kombinasjonen av dette førte til et mer kompromissvennlig PLO enn tidligere.⁷⁴

Madridkonferansen i 1991 var et nytt og amerikanskledet forsøk på å oppnå en fremforhandlet fred i Midtøsten. Under Madridkonferansen forhandlet Israel for første gang direkte med en offisiell palestinsk delegasjon. Riktignok fantes det ingen egen palestinsk delegasjon til konferansen, men palestinerne var en del av den jordanske delegasjonen. Madridkonferansen hadde klare svakheter. For det første var ikke PLO representert ved forhandlingene. En israelsk forutsetning for i det hele tatt å stille opp på konferansen var at de palestinske representantene ikke kunne være medlemmer av PLO. På dette tidspunktet var det i tillegg ulovlig etter israelsk lov for israelere å forhandle med den palestinske organisasjonen. Likevel ble det etter hvert åpenbart at de palestinske representantene ble instruert av PLOs lederskap i Tunis. For det andre ble Israel presset til å ta del i konferansen. I utgangspunktet var israelske myndigheter lite villige til i det hele tatt å være med i forhandlinger, men etter sterkt press fra USA, som truet med å holde tilbake store lånegarantier, ble Israel tvunget til å bli med. Forhandlingsviljen var liten også på den andre siden. Palestinerne ble instruert av PLO, og PLO ønsket å understreke at forhandlingene ikke ville komme noen vei uten at de var representert.⁷⁵

Mangelen på fremgang i forhandlingene i Madrid skapte et behov for en annen forhandlingskanal mellom Israel og palestinerne. Etter det israelske valget i 1992, der Arbeiderpartiet og Yitzhak Rabin overtok regjeringsmakten fra Yitzhak Shamirs konservative regjering, var også israelske myndigheter mer positivt innstilt til en forhandlingsløsning enn tidligere. Yasir Arafat hadde tidligere foreslått Norge som en megler i hemmelige forhandlinger, og dette var en oppgave norske myndigheter var svært interessert i.

---

⁷³ Quandt, William B., *Peace Process – American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967*, University of California Press, Berkeley, 2005: 301-302

⁷⁴ Quandt, 2005: 308; Tveit, 2005: 254.

⁷⁵ Waage, 2004: 51-54.

Statssekretær Jan Egeland kontaktet den israelske viseutenriksministeren Yossi Beilin, som samtykket til hemmelige forhandlinger i Norge, samtidig som han forbeholdt seg retten til å benekte enhver kjennskap til forhandlingene dersom de ble avslørt.⁷⁶ På israelsk side var det svært viktig at forhandlingene forble hemmelige. For det første ville eventuelle lekkasjer gjøre det svært vanskelig å beholde arbeidsroen, for det andre ville slike forhandlinger kunne oppfattes som en implisitt anerkjennelse av PLO dersom samtalene ble offentlig kjent, og det ville ikke være i Israels interesse. Anerkjennelse av PLO som palestinerne rettmessige representant ville være et stort steg for Israel, og var i tillegg et viktig forhandlingskort. Å legitimere PLO var ikke noe israelerne ville gjøre gratis, det ville innebære at PLOs ledelse kunne vende hjem fra sitt mangeårige eksil og at den palestinske organisasjonen kunne ta del i det offentlige politiske ordskiftet. PLO ville strekke seg langt for å oppnå dette. For det tredje ville en offentlig avsløring av forhandlingene skape innenrikspolitiske problemer for den israelske regjeringen. Det var fremdeles forbudt for israelere å møte representanter for PLO.⁷⁷ Dersom forhandlingene ble allment kjente kunne både Oslo-kanalen torpederes og regjeringen bli stilt i et dårlig lys.⁷⁸

Selve forhandlingene foregikk i flere runder på det norske østlandsområdet. På norsk side fantes det i forhandlingenes innledende fase ingen intensjoner om å ta standpunkter eller megle i diskusjonene. Et lite land som Norge hadde få muligheter til å legge press på deltakerne i forhandlingene. Det var allerede fra begynnelsen av tydelig at det norske bidraget til forhandlingene først og fremst skulle være å legge til rette for mest mulig konstruktive møter, gjennom å være vertskap og å skape et godt forhandlingsklima.⁷⁹ De innledende møtene ble arrangert innenfor rammene av et Fafo-seminar om levekårsundersøkelsen på Vestbredden og Gazastripen.⁸⁰ Dette bidro til å skape et offentlig dekke for møtenes virkelige hensikt.

Den israelske delegasjonen bestod opprinnelig av personer som ikke direkte kunne knyttes til israelske myndigheter. Yair Hirschfeld og Ron Pundak var israelske akademikere med gode kunnskaper om konflikten, og som så økonomisk samarbeid som den beste fremgangsmåten for fred.⁸¹ Å sende to akademikere tillot israelske myndigheter å høre palestinerne krav uten at forhandlingene fikk et for offisielt preg. I tillegg kunne Hirschfeld og Pundak settes på

---

⁷⁶ Waage, 2004: 49.

⁷⁷ Waage, Hilde Henriksen, *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*, Cappelen Damm, Oslo, 2013: 446

⁷⁸ Tveit, 2005: 417.

⁷⁹ Waage, 2004: 80-81.

⁸⁰ Waage, 2004: 62-63.

⁸¹ Waage, 2004: 58

Fafos lønningslister under seminarene, noe som ytterligere svekket deres offisielle kobling til Israel.⁸² PLOs delegasjon hadde helt fra begynnelsen av en langt tydeligere tilknytning til organisasjonens lederskap. Delegasjonens leder, Abu Ala, som var sjef for økonomiske spørsmål i PLO, rapporterte direkte til Arafat.⁸³

Samtidig som Oslo-kanalen ble opprettet og under de hemmelige forhandlingene fortsatte den offisielle fredsprosessen i Washington med både bilaterale og multilaterale forhandlinger. Her var stadig PLO uten representasjon, men palestinerne ble representert gjennom deltakelse i den jordanske delegasjonen. Den israelske troen på Oslo-kanalen økte etter kun få møter, da det viste seg at PLOs posisjon i forhandlingene i Norge var langt mer moderate enn kravene som ble fremmet i Washington.⁸⁴ Dette, kombinert med press fra PLO for å øke samtalenes seriøsitet, førte til at Israel oppgraderte sin delegasjon og utpekte Uri Savir, som var generaldirektør i det israelske utenriksdepartementet, til å lede den.⁸⁵ Denne endringen økte på den ene siden den israelske delegasjonens tyngde i forhandlingene, det var nå en direkte kontakt mellom israelske myndigheter og PLO. Men på den andre siden tok den israelske regjeringen en sjanse. Dersom forhandlingene ble avslørt var det ikke lenger mulig å benekte kontakten.

De israelske og palestinske forhandlerne var enige om at en gradvis utvikling av palestinsk selvstyre på Vestbredden og Gazastripen var det beste utgangspunktet for forhandlinger. Samtidig hadde forhandlingene et tydelig pragmatisk preg. Spørsmål det syntes realistisk å finne en løsning på ble diskutert, mens de vanskelige spørsmålene, som for eksempel Jerusalems status, grenser og hva som skulle skje med de palestinske flyktningene, ble lagt til side for å diskuteres senere.⁸⁶ Oslo-avtalen skulle være et utgangspunkt som skulle bygge tillit mellom Israel og PLO, og håpet var at et godt samarbeid ville gjøre det mulig å diskutere de vanskelige spørsmålene senere.

Den norske rollen i forhandlingene inkluderte i utgangspunktet ikke megling. Likvel var arbeidet som ble gjort med å legge til rette for best mulig møter viktig. Utenriksminister Johan Jørgen Holst, som hadde overtatt etter Thorvald Stoltenberg i april 1993, styrte likevel den norske deltakelsen gradvis i en mer aktiv retning. Mot slutten av forhandlingene var det

---

⁸² Waage, 2004: 59.

⁸³ Waage, 2004: 60-61.

⁸⁴ Waage, 2013: 446-449; Tveit, 2005: 402.

⁸⁵ Tveit, 2005: 395.

⁸⁶ Waage 2013: 448; Waage, 2004: 102.

tydelig at rollen som tilrettelegger var utvidet.⁸⁷ Holst ønsket å involvere seg i Oslo-kanalen i større grad enn sin forgjenger, og samtidig ble det et større behov for Norge som meglers senere i forhandlingene. Etter oppgraderingen av den israelske delegasjonen ble den israelske forhandlingsposisjonen mindre fleksibel. Innrømmelser som hadde blitt gjort under de tidlige forhandlingene ble trukket tilbake og nye, tøffere krav ble fremmet.⁸⁸ Dette skapte et vanskeligere forhandlingsklima som Norge ønsket å bidra til å bedre. Hilde Henriksen Waage peker på at forhandlingssituasjonen hadde en klar asymmetrisk natur. Det var tydelig at Israel var den sterke parten i forhandlingene, og PLO den svake. Det var Israel som skulle gi innrømmelser til palestinerne i form av land og selvstyre, og det var Israel som hadde minst å tape på et brudd i forhandlingene. For PLO kunne et brudd bety slutten for organisasjonen. De var økonomisk vingeklippet, og andre organisasjoner, for eksempel Hamas og Islamsk hellig krig, som også hevdet å representere palestinerne, var i fremvekst i de okkuperte områdene. For Israel ville feilslåtte Oslo-forhandlinger medføre at status quo ble opprettholdt, noe som riktignok var ille, også for Israel, men det var en situasjon Israel hadde håndtert i årevis, og ville være i stand til å håndtere også i tiden etter 1993. De norske meglernes rolle bestod derfor i å overtale palestinerne til å godta de israelske kravene, ettersom Norge ikke hadde noen mulighet til å presse Israel til å moderere sine krav.⁸⁹

The Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements, populært kalt Oslo-avtalen, ble undertegnet i Washington 13. september 1993. Norge hadde bidratt sterkt til en historisk fredsavtale mellom Israel og palestinerne, og høstet internasjonal anerkjennelse. For Norge og regjeringen bidro det gode internasjonale omdømmet også til å fremme norske egeninteresser i den forstand at Norge ble en viktigere aktør i internasjonal politikk enn hva landets størrelse skulle tilsi.⁹⁰ Samtidig var avtalen en stor fjær i hatten for Arbeiderpartiregjeringen også innenrikspolitisk. Den hadde bevist at den var i stand til å løse selv de vanskeligste problemer.

Avtalen i seg selv var ikke en fullstendig fredsavtale, men en timeplan for videre forhandlinger og overføring av land og makt til den nyopprettede palestinske selvstyremyndigheten. Oslo-avtalen skulle legge et grunnlag for en fremtidig fredsavtale, og overløt mange av de vanskeligste stridsspørsmålene til fremtidige forhandlinger.⁹¹ Det var en

---

⁸⁷ Waage, 2004: 107.

⁸⁸ Waage, 2009: 167.

⁸⁹ Waage, 2009: 168-169.

⁹⁰ Waage, 2009: 158.

⁹¹ Waage, 2009: 170.

utbredt oppfatning blant deltakerne i fredsprosessen om at økonomisk samarbeid var den beste veien til fred mellom Israel og palestinerne, og det ble opprettet en giverlandsgruppe, kalt *Ad Hoc Liaison Committee* (AHLC), som skulle organisere internasjonal bistand til de nyopprettede palestinske selvstyreområdene. Utnevnelsen av Norge som leder for giverlandsgruppen kan fungere som et eksempel på at den norske posisjonen i fredsprosessen på denne tiden var meget sterk. Norge var en kompromisskandidat da det ble klart at verken USA eller EU kunne velges. USA mente EU var for sympatisk innstilt til palestinerne, og EU-landene mente USA ukritisk støttet Israel. Norge ble derimot ansett som nøytralt, og ble valgt på tross av landets svake direkte innflytelse på de øvrige giverlandene.⁹²

Oslo-avtalen gav palestinerne en grad av selvstyre i Jeriko og Gaza kort tid etter undertegnelsen, og PLO fikk rett til å vende hjem fra sitt langvarige eksil for å styre disse områdene. Likevel ble det tidlig klart at uklare formuleringer og utelatte stridsspørsmål gjorde graden av kontroll og selvstyre åpent for fortolkning. Det israelske militære nærværet i de okkuperte områdene var fortsatt sterkt. Israel hadde fortsatt det overordnede sikkerhetsansvaret, og fortsatte å bruke store militære ressurser på å beskytte jødiske bosettinger som også etter Oslo-avtalen fortsatte å bli utvidet. Måten Israel gjennomførte Oslo-avtalen på var en skuffelse for palestinerne, og det samme var overføringene fra giverlandsgruppen. Innad i AHLC fikk den PLO-ledede palestinske administrasjonen raskt rykte på seg for å være både ineffektiv og korrupt, noe som minsket den internasjonale viljen til å bidra med penger. Også på israelsk side fantes det sterke motforestillinger mot å inngå en avtale med PLO. Konservative og religiøse politiske krefter hadde et ideologisk standpunkt om at alt land fra Jordan-elven til Middelhavet var rettmessig israelsk eiendom. Denne misnøyen kulminerte 4. november 1995 med at statsminister Yitzhak Rabin ble drept av en radikal jødisk juss-student.⁹³

Nye utfordringer og minkende rolle

I tiden etter drapet på Rabin ble ytterliggående krefter på begge sider i konflikten stadig sterkere. På palestinsk side vokste Hamas kraftig, en langt mer kompromissløs bevegelse enn hva tilfellet var med PLO. Den manglende fremgangen i forhandlingssporene hadde ført til at deler av den palestinske befolkningen hadde mistet troen på forhandlinger som virkemiddel for å oppnå fred og bedre levekår. I tillegg fungerte en enkeltstående hendelse som en utløser av mer vold i de okkuperte områdene. Shimon Peres, som hadde overtatt som israelsk

---

⁹² Waage, 2009: 172-174.

⁹³ Waage, 2009: 180.

statsminister etter Rabins død, godkjente et attentat på det palestinske Hamasmedlemmet Yahya Ayyash, også kjent som «ingeniøren». Ingeniøren var hjernen bak en rekke bombeaksjoner som hadde kostet mange israelere livet, og var ansett som folkefiende nummer én i Israel. Drapet på Ingeniøren utløste en rekke hevnaksjoner fra Hamas, som utropte ham til martyr. De mange hevnaksjonene førte i sin tur til økt støtte til det konservative Likud-partiet, som før drapet på Rabin ble ansett som sjanseløse i det kommende valget. De mange terroraksjonene ble ansett for å være produkter av en mislykket sikkerhetspolitikk fra Peres' side.⁹⁴ Etter valget i 1996 ble Benjamin Netanyahu fra Likud ny statsminister. Netanyahu var en velkjent motstander av Oslo-avtalen, og gikk raskt bort fra den tidligere regjeringens kurs i fredsprosessen. Valget i 1996 kan betegnes som slutten på Oslo-prosessen.⁹⁵

På norsk side fantes det lenge optimisme både på Oslo-prosessen sine vegne, og i særlig grad på vegne av den norske modellen for fredsmegling som hadde vist seg så effektiv i 1993. Den norske fredspolitikken utover på 1990-tallet hadde tverrpolitisk oppslutning, og fredsarbeidet som var påbegynt av Arbeiderpartiet ble fortsatt også etter valget i 1997 da Kjell Magne Bondevik og hans borgerlige koalisjon overtok regjeringskontorene. Likevel ble den norske rollen i fredsprosessen kraftig svekket i tiden etter 1996. Norge beholdt plassen som leder for AHLC, men den fremtredende rollen i fredsforhandlingene forsvant. Et lite land som Norge hadde i svært liten grad mulighet til å legge press på partene i forhandlingene, stormaktene hadde langt kraftigere pressmidler. USA overtok førerretten i fredsprosessen, og forhandlingene fortsatte i amerikansk regi. Det nye initiativet førte til flere nye forsøk på fremskritt i prosessen mot en bindende fredsavtale, men kunne ikke vise til noe større gjennombrudd. Det ble undertegnet flere nye avtaler, men fremskrittene som ble gjort var på langt nær i tråd med tidsplanen skissert i Oslo-avtalen. Tilliten mellom Israel og palestinerne som skulle skapes gjennom forsiktig samarbeid ble aldri noen realitet, og sluttforhandlingene som skulle føre til en varig fred mellom Israel og palestinerne kom aldri i gang. De største stridsspørsmålene var ikke inkludert i Oslo-avtalen og mangelen på et fruktbart samarbeid utover i 1990-årene reduserte stadig sjansene for en fullstendig fredsavtale.⁹⁶

Det norske handlingsrommet, og det generelle håpet om en fredsavtale mellom Israel og palestinerne, ble i ytterligere grad redusert etter årtusenskiftet. De stadig forverrede kårerne i de palestinskkontrollerte områdene førte til mer aggresjon mot Israel enn tidligere. I år 2000

---

⁹⁴ Shlaim, Avi: *The Iron Wall – Israel and the Middle East*, Penguin Books, London, 2001: 556-557.

⁹⁵ Waage, 2009: 180.

⁹⁶ Waage, 2009: 178-181.

brøt *al-Aqsa-intifadaen* ut, et opprør blant palestinerne i de okkuperte områdene som var mer omfattende og blodig enn noen gang. Dette førte i sin tur til en enda hardere israelsk linje. Valget av Ariel Sharon som statsminister i februar 2001. Sharon var motstander av alle tidligere avtaler inngått med palestinerne og strammet grepet om de palestinske områdene ytterligere.⁹⁷ I løpet av de første årene av det nye årtusenet fant det sted en opptrapping på begge sider i konflikten. Ytterliggående krefter både blant palestinerne og israelerne økte sin oppslutning, blant annet Hamas vokste kraftig. I den samme perioden endret også de internasjonale forutsetningene seg. Terrorangrepet på USA 11. september 2001 førte til en endring også i det amerikanske perspektivet på konflikten. Under krigen mot terror, som startet kort tid etter, var PLO en lite ønskelig samarbeidspartner. Mange i PLOs ledelse var, i følge USA, kompromittert av terror og organisasjonen i seg selv hadde bakgrunn som terrororganisasjon. I tillegg hadde organisasjonen tidligere vært en av Iraks tydeligste støttespillere.⁹⁸

---

⁹⁷ Waage, 2009: 183-184.

⁹⁸ Samme referanse som ovenfor.

3. Rød-grønn regjering

Etter stortingsvalget i 2005 inntok Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti regjeringskontorene. Arbeiderpartiet skulle ikke lenger styre alene, som det var vant til. En koalisjonsregjering var virkelig et brudd med tidligere praksis. Arbeiderpartiet hadde kun sittet i regjering med andre partier ved en tidligere anledning, i samlingsregjeringen etter andre verdenskrig. Men det hadde vært en ekstraordinær situasjon, og Arbeiderpartiet måtte nå legge all tidligere praksis til siden for å tilpasse seg et rød-grønt samarbeid. Det var klare politiske forskjeller mellom de nye regjeringspartnerne de måtte forhandle om for å kunne stable på bena en levedyktig regjeringsplattform. SVs forløper, Sosialistisk folkeparti, hadde i 1961 brutt ut av Arbeiderpartiet nettopp på grunn uenigheter om utenrikspolitiske spørsmål, og hadde siden beholdt sitt standpunkt som et radikalt opposisjonsparti til Arbeiderpartiets utenrikspolitikk. Hvilke konsekvenser fikk disse ulike utenrikspolitiske tradisjonene i forhandlingene om felles politikk? I hvilken grad skilte den nye regjeringens politikk seg fra tidligere praksis, særlig i Midtøsten? Og hvilke utfordringer fikk Sosialistisk Venstreparti, med sitt mer radikale utenrikspolitiske ståsted, i omstillingen fra opposisjonsparti til regjeringsmedlem?

Utforming av felles koalisjonspolitikk

Ved stortingsvalget i 2001 gjorde Arbeiderpartiet sitt svakeste valg siden 1924 med 24 prosent av stemmene og kun 43 representanter på Stortinget.⁹⁹ Dette førte til at Jens Stoltenbergs første regjering måtte gå av til fordel for en ny borgerlig mindretallskoalisjon bestående av Høyre, Venstre og Kristelig folkeparti, ledet av KrFs Kjell Magne Bondevik. Etter valgnederlaget endret Arbeiderpartiet sin strategi. Motvillig forstod partiet at det også måtte ha med seg regjeringspartnere. Utover 1990-tallet og inn i det nye årtusenet hadde den parlamentariske situasjonen i Norge vært preget av mindretallsregjeringer med liten og skiftende støtte i Stortinget. I kjølvannet av en sak i 2002, der en usannsynlig allianse mellom SV og Fremskrittspartiet fikk gjennom et stortingsvedtak om maksimal pris på barnehageplasser mot regjeringens vilje, skrev statsminister Jens Stoltenberg i Dagsavisen at Arbeiderpartiet ønsket en flertallsregjering etter neste valg.¹⁰⁰ Ettersom Arbeiderpartiet på dette tidspunktet opplevde sin laveste oppslutning på lang tid, var en ren flertallregjering

⁹⁹ Statistisk sentralbyrå, Stortingsvalget 2001. Valgte representanter, etter parti\valgliste, kjønn og fylke. http://www.ssb.no/emner/00/01/10/nos_stortingsvalg/tab/3.html; godkjente stemmer, prosent, http://www.ssb.no/emner/00/01/10/nos_stortingsvalg/tab/4.html, (Besøkt 10.5.2013)

¹⁰⁰ Rossavik, Frank: *SV – Fra King's Bay til kongens bord*, Spartacus forlag, Oslo, 2011:140; «Jens satser på KrF, FrPs 'uansvarlighet' skal få velgerne tilbake til Ap», *Dagsavisen* 1.7.2002.

utgått av Ap et lite realistisk mål. Partiet åpnet derfor for å inngå i en koalisjon, noe som ikke hadde funnet sted siden 1945.

Fram mot valget i 2005 gikk Arbeiderpartiet til valg som en del av en koalisjon som inkluderte Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet. Tre forhold la særlig til rette for et slikt samarbeid. For det første hadde svekkelsen av Arbeiderpartiet ved valget i 2001 til dels kommet SV til gode. SV fikk 23 stortingsrepresentanter, partiets beste valgresultat noen sinne. Ved å forene krefter fram mot neste valg, ville et styrket SV være en svært nyttig samarbeidspartner. For det andre var SV og Sps regjeringsutsikter knyttet til deltakelse i en koalisjonsregjering. Det fantes ingen realistiske forhåpninger om at noen av disse partiene kunne danne regjering alene i nær framtid. I tillegg var Senterpartiets samarbeidsmuligheter med de borgerlige partiene svekket ettersom den sittende regjeringen inkluderte Høyre. Senterpartiet anså sin politikk for å være for langt unna Høyre til å inngå i en borgerlig koalisjon, særlig på grunn av den sterke EU-skepsisen i Senterpartiet. For det tredje hadde den politiske avstanden mellom Arbeiderpartiet og SV minsket i tiden etter den kalde krigens slutt. SVs forgjenger, Sosialistisk folkeparti, brøt i sin tid ut av Arbeiderpartiet grunnet utenrikspolitiske uenigheter særlig knyttet til Aps sterke tilknytning til USA og NATO. Etter den kalde krigens slutt var mange av konfliktene ikke lenger like aktuelle. For eksempel var spørsmålet om utplassering av atomvåpen i Norge lagt dødt, det samme var kritikken mot Arbeiderpartiet om å være for tett knyttet til den amerikanske blokken.¹⁰¹

Koalisjonen, ofte omtalt som de *rød-grønne*, utformet en liste på 155 punkter med felles politikk under valgkampen. Dette var et ledd i den pågående valgkampen og skulle overbevise velgerne om at det rød-grønne prosjektet var bærekraftig. De 155 punktene viste at det var store likheter i partienes politikk, men samtidig var det påfallende få punkter som omhandlet de rød-grønnes utenrikspolitikk. Blant de 155 punktene var kun tre bistands- og utviklingsmål knyttet til merkelappen «internasjonalt».¹⁰² Dette kan forklares med at selv om den kalde krigens slutt hadde fjernet mange av de mest prekære skillelinjene mellom Arbeiderpartiet og SVs utenrikspolitiske mål, fantes det fremdeles betydelige forskjeller mellom partienes utenrikspolitikk.

---

¹⁰¹ Rossavik, 2011: 420, 430.

¹⁰² Arbeiderpartiet – 155 punkter med felles politikk, <http://arbeiderpartiet.no/Aktuelt/Nyhetsarkiv/Partiet/Valg-2005/155-punkter-med-felles-politikk> (Besøkt 14.9.2012); «Dette er de rød-grønne enige om», *Nettavisen*, 15.7.2005, <http://pub.nettavisen.no/nettavisen/innenriks/politikk/article422756.ece> (Besøkt 10.5.2013).

Sosialistisk Venstrepartis valgprogram for perioden 2005 til 2009 hadde et langt mer radikalt syn på utenrikspolitikk enn det som fantes i Arbeiderpartiets tilsvarende program. SV pekte ut USA som «den største trusselen mot verdensfreden», og ønsket fremdeles å melde Norge ut av NATO og å si opp EØS-avtalen.¹⁰³ Denne politikken stod i skarp kontrast til den utenrikspolitiske tradisjonen i Arbeiderpartiet, som i hele etterkrigstiden hadde bygget på en sterk tilknytning til USA, fortrinnsvis gjennom NATO-pakten, samt den sterke pådriverrollen partiet hadde hatt for norsk deltagelse i europeisk integrasjon, et standpunkt kanskje best eksemplifisert ved Trygve Brattelis slagord «A-velger er Ja-velger» under debatten om norsk innmelding i EF i 1972. Europaspørsmålet hadde felt flere norske koalisjonsregjeringer opp gjennom historien, og nettopp dette stridstemaet var en av de tydeligste utenrikspolitiske skillelinjene mellom Arbeiderpartiet på den ene siden og SV og Sp på den andre. Helt siden den første store europadebatten i Norge tidlig på 1970-tallet hadde Sp og SV vært de to klareste nei-partiene på Stortinget.¹⁰⁴ Arbeiderpartiet hadde på sin side vært et tydelig ja-parti, riktignok med en minoritet i egne rekker.

I følge historiker Rolf Tamnes la samarbeidet i nei-bevegelsen et grunnlag for videre samarbeid mellom Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.¹⁰⁵ Det fantes et interessefellesskap mellom partiene i visse saker, selv om motivasjonen var forskjellig. Sosialistisk Venstrepartis motstand mot europeisk integrasjon var begrunnet i at de ikke ønsket i å ta del i det kapitalistiske prosjektet unionen var, mens Senterpartiet på sin side beskyttet sine kjernevelgere, bøndene. Senkede tollmurer i Europa kunne føre til et for sterkt press på det norske landbruket.

Da europadebatten blusset opp igjen tidlig på 1990-tallet var skillelinjene på Stortinget tilsynelatende de samme, SV og Sp var fremdeles de klareste nei-partiene. Likevel fantes det større interne opposisjoner både i nei-partiet SV og ja-partiet Ap enn hva tilfellet hadde vært tjue år tidligere. I 1994 skulle det avholdes en ny folkeavstemming om norsk medlemskap i EU, og innad i Ap fantes det tydelige uenigheter om hvilket standpunkt partiet skulle ta. Siden forrige europadebatt hadde Arbeiderpartiet gjennomgått omfattende personsifter og mange tidligere AUF-ere, som også på 1970-tallet hadde vært motstandere av EF-medlemskap, satt nå i ledelsen i moderpartiet. I tillegg gikk Landsorganisasjonen (LO), en organisasjon med

---

¹⁰³ *Ulike mennesker, like muligheter, SVs arbeidsprogram 2005-2009*, punkt 13.28, 13.18 og 13.13, side 51-52.

¹⁰⁴ *EU-striden*, Store norske leksikon, <http://snl.no/EU-striden>, (Besøkt 10.5.2013); Rossavik, 2011: 136.

¹⁰⁵ Tamnes, 1997: 159.

svært tette bånd til Ap, imot norsk medlemskap.¹⁰⁶ Også i SV fantes det interne uenigheter. Partileder Erik Solheim ble kritisert for ikke å ta et tydelig nok standpunkt mot EU og SVs Oslo-byråd og senere Arbeiderpartimedlem, Raymond Johansen, ble tilbudt stillingen som leder for Europabevegelsen.¹⁰⁷

Parallelt med EU-debatten vedtok Stortinget i 1992 at Norge skulle bli en del av Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS), som skulle opprettes i 1994, og da folkeavstemmingen om EU-medlemskap endte med nei-flertall ble EØS-avtalen gjeldende også etter 1994. Avtalen var en samarbeidsavtale mellom Det europeiske frihandelsforbundet (EFTA), som Norge var medlem av, og EU. Avtalen gav på den ene siden Norge tilgang til EUs indre marked, men Norge måtte også forplikte seg også til å innføre EUs mange direktiver også på hjemmebane.¹⁰⁸ Tamnes hevder at EØS-avtalen var et godt kompromiss for Arbeiderpartiet, en avtale både ja- og nei-folk kunne leve med. Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti var de eneste partiene som stemte nei til å godta avtalen i Stortinget, og motstanden i disse partiene levde videre fram mot det rød-grønne samarbeidet.¹⁰⁹

På tross av de i utgangspunktet tydelige skillelinjene fant det ikke sted noen stor utenrikspolitisk debatt under valgkampen i 2005, selv om den sittende utenriksministeren, Høyres Jan Petersen, hevdet i en kronikk i Aftenposten at SVs partiprogram ville være «en møllestein rundt halsen på enhver rød-grønn utenriksminister».¹¹⁰ Den manglende debatten rundt Norges videre utenrikspolitiske kurs hadde en klar årsak: SV modererte sine mest radikale utenrikspolitiske standpunkter tidlig i valgkampen. Koalisjonens leder, Jens Stoltenberg, kunngjorde tidlig at en rød-grønn regjering ville holde fast på den eksisterende norske kursen i utenrikspolitikken.¹¹¹ Fra Sosialistisk Venstrepartis side gjorde partileder Kristin Halvorsen det også klart at de mest radikale delene av partiets program ikke ville bli rød-grønn politikk. Spesielt partiets syn på EU, EØS, USA og NATO ble tonet ned i den offentlige debatten. I et foredrag på Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI) bare noen uker før valget forklarte Halvorsen at SV i en rød-grønn regjering vil «arbeide for et fruktbart og konstruktivt samarbeid med USA», at et historisk norsk-amerikansk vennskap vil vektlegges, samt at «ingen i SV mener at NATO-medlemskapet skal stå i veien for regjeringsdeltakelse

---

¹⁰⁶ Tamnes, 1997: 163.

¹⁰⁷ Rossavik, 2011: 358.

¹⁰⁸ Furre, Berge, *Norsk Historie 1914-2000 – Industrisamfunnet frå vokstervisse til framtidstvil*, Det norske samlaget, Oslo, 1999: 463, 538; Tamnes, 1997: 233.

¹⁰⁹ Tamnes, 1997: 233.

¹¹⁰ «Uavklart utenrikspolitikk», *Aftenposten*, 29.8.2005.

¹¹¹ «Slik blir vår utenrikspolitikk», *Aftenposten*, 23.8.2005.

eller at vi skal unnlate å bruke NATO som en arena for å slåss for rød-grønne verdier og norske interesser».¹¹² I tillegg mente Halvorsen at en større vekt på norsk fredspolitikk var et viktig mål for SV. Partiet hadde det tetteste båndet til fredsbevegelsen av alle de norske politiske partiene, og hadde kjempet mot krig siden opprettelsen. Fred var «selve ryggraden» hos den jevne SV-velger, mente Halvorsen, og en større norsk fredsinnsats internasjonalt var en sentral del av SVs ønskede utenrikspolitikk.¹¹³

Som NATO-motstander og krass kritiker av USA stod SV alene på Stortinget, og det faktum at partiet modererte seg på disse områdene gjorde en fremtidig rød-grønn utenrikspolitikk langt mer spiselig også for de borgerlige partiene. Dessuten var det vanskelig å kritisere SV for å ville øke det norske fredsarbeidet. Forskjellene i utenrikspolitikken mellom arbeiderparti- og borgerlige regjeringer var små utover 1990- og 2000-tallet, og mulighetene for å angripe den rød-grønne koalisjonens fremtidige utenrikspolitikk minsket for de borgerlige partiene da det ble klart at en rød-grønn regjering ikke ville medføre noen radikalt ny kurs.

Det rød-grønne regjeringalternativet gikk seirende ut av valget der de til sammen vant 86 av 169 mandater på Stortinget, med Arbeiderpartiet som det klart største partiet med 61 mandater fulgt av SV og Sp med henholdsvis 15 og 10 stortingsrepresentanter.¹¹⁴ Valgresultatet innebar ikke bare at det ville finne sted et regjeringsskifte, men også at Arbeiderpartiet ville være den sterkeste parten i forhandlingene om en felles regjeringsplattform. Forhandlingene om regjeringens politikk fant sted på konferansehotellet Soria Moria i Holmenkollåsen i Oslo, og den påfølgende regjeringserklæringen ble kalt *Soria Moria-erklæringen*.

Soria Moria-erklæringen skisserte den rød-grønne regjeringens felles politiske plattform, men framsto som vag spesielt innen utenrikspolitiske spørsmål. Journalist og forfatter Frank Rossavik peker på at den delen av erklæringen som omhandlet de utenrikspolitiske linjene hadde et klart preg av SV-politikk. Den kunne betegnes som en seier for SV i regjeringsforhandlingene fordi den for det første slo fast at regjeringen ikke skulle søke om norsk EU-medlemskap, og for det andre at det skulle stilles strengere krav til bruk av norsk militært personell utenlands.¹¹⁵ På den annen side framsto de endringene Soria Moria-

---

¹¹² Halvorsen, Kristin, *Ny utenrikspolitikk*, Foredrag Norsk utenrikspolitisk institutt 23.8.2005. <http://virksommeord.uib.no/taler?id=582> (Besøkt 17.4.2012).

¹¹³ Samme referanse som ovenfor.

¹¹⁴ Landsoversikt, stortingsvalget 2005, <http://odin.dep.no/krd/html/valgresultat2005/frameset.html>. (Besøkt 18.4.2013).

¹¹⁵ Rossavik, 2011: 458.

erklæringen skisserte som begrensede, særlig sett i forhold til SVs radikale program. Erklæringen fastslo at «hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk ligger fast, herunder sterk oppslutning om FN og folkeretten, medlemskapet i NATO, EØS-avtalen og at Norge ikke er medlem av EU». Sett ut fra sammensetningen av regjeringen, der de to tydeligste nei-partiene fra EU-debatten på 1990-tallet var med, samt at det fantes en EU-opposisjon i Arbeiderpartiet, var det vanskelig å peke på avgjørelsen om ikke å søke medlemskap i EU som en klar seier for SV-politikk. Videre la Soria Moria-erklæringen til rette for en opp- snarere enn en nedtrapping av det norske bidraget til den NATO-ledede ISAF-styrken i Afghanistan.¹¹⁶ Dette stod i kontrast til SVs program der «SV vil motarbeide et forsvar med dagens sterke vektlegging av nisjekapasiteter til bruk for NATO i såkalte out-of-area-operasjoner».¹¹⁷

At hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk ikke ble endret var ikke overraskende i tiden etter valget, men utfallet av forhandlingene og moderasjonen av programfestede saker i valgkampen kan sies å ha bidratt til å skape konflikter innad i SV. Partiets politiske retorikk hadde siden oppstarten vært preget av opposisjon og protest mot de sittende regjeringers politikk. Etter at partiet kom i regjeringsposisjon endret partiets rolle seg til å skulle støtte opp om regjeringens felles politikk, som i visse tilfeller var i konflikt med partiprogrammet. Dette var problematisk for flere SV-ere.¹¹⁸ Et eksempel på dette var da deler av SVs stortingsgruppe kort tid etter valget deltok i en demonstrasjon mot regjeringens offisielle politikk som innebar å sende tre norske F-16-fly til Afghanistan.¹¹⁹ På den andre siden erklærte den tidligere partilederen Erik Solheim at han ikke lenger ville arbeide for norsk utmelding av NATO, fordi NATO etter den kalde krigen hadde utviklet seg til å bli mer en brems enn et instrument for USA.¹²⁰ Dette på tross av at utmelding av NATO var vedtatt SV-politikk.

Tidlige utfordringer i Midtøsten

Da den rød-grønne regjeringen overtok i oktober 2005 var situasjonen i konflikten mellom Israel og palestinerne svært spent. Etter årtusenskiftet ble situasjonen stadig mer tilspisset og ytterliggående krefter på begge sider i konflikten fikk økende oppslutning. På israelsk side var det kanskje tydeligste eksemplet valget at det konservative Likud-partiets Ariel Sharon til statsminister i 2001. Valget av Sharon kan ses på som en konsekvens av en kraftig økning av vold og uro i de okkuperte palestinske områdene, kjent som *al-Aqsa-intifadaen*, som begynte

---

¹¹⁶ Plattform for regjeringssamarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2005-09: 5, 12.

¹¹⁷ *Ulike mennesker like muligheter*: punkt 13.15, side 51.

¹¹⁸ Rossavik, 2011:464.

¹¹⁹ «SV-ere i strid med SV», *Aftenposten*, 9.11.2005.

¹²⁰ Rossavik, 2011:431.

høsten år 2000.¹²¹ Sharon kan imidlertid også betraktes som en utløsende årsak til intifadaens utbrudd gjennom sitt besøk på Tempelplassen i Jerusalem. Den daværende opposisjonslederens besøk til den muslimske helligdommen ble av mange palestinere ansett som en bevisst provokasjon. Politisk var Sharon lite kompromissvillig i forhandlingene med palestinerne, han var en motstander av alle tidligere avtaler gjort med dem og førte en hard linje for å bekjempe det som på israelsk side ble ansett som palestinsk terror.¹²²

På palestinsk side var det store politiske utfordringer. For det første kan Yasir Arafats død i 2004 sies å ha lagt til rette for en større splittelse innad i den palestinske befolkningen enn det som tidligere hadde vært tilfelle. Arafat var en udiskutabel leder for den palestinske frigjøringsorganisasjonen PLO og en samlende skikkelse i det palestinske samfunnet.¹²³ Selv om arvtageren Mahmoud Abbas var populær blant vestlige ledere, var PLO i ferd med å miste sin posisjon som det naturlige talerøret for palestinerne. For det andre ble PLO i stadig økende grad utfordret av Hamas, en militant islamistisk organisasjon med langt mindre forhandlingsvilje enn hva tilfellet var med PLO og Arafats parti Fatah. Hamas' framvekst var en stor trussel for Fatah og deres mål. Tilliten til PLO og Fatah var i ferd med å bli tynnslett i befolkningen. Forhandlingslinjen Fatah hadde stått for så ikke ut til å lede nærmere noen varig fred eller noen egen palestinsk stat, og embetsverket i Den palestinske selvstyremyndigheten hadde bygget opp et rykte som korrupt.¹²⁴

Utfordringene Sosialistisk Venstreparti opplevde i overgangen fra å være et opposisjons- til et regjeringsparti kom tydelig til uttrykk kun få måneder etter regjeringsskiftet. I januar 2006 lanserte SV en lenge planlagt solidaritetskampanje for Palestina. Kampanjens mål var blant annet å øke forståelsen for palestinernes sak i Norge, å få større aksept i befolkningen for sanksjoner mot Israel og å oppnå at flere boikottet israelske produkter.¹²⁵ At SV lanserte en slik kampanje var i utgangspunktet ikke overraskende. Partiet hadde i lang tid vært tydelig pro-palestinsk, og hadde programfestet «støtte til den palestinske kampen mot israelsk okkupasjon» og å arbeide for fjerning av den israelske «apartheidmuren» på Vestbredden.¹²⁶ Likevel skapte det problemer for den nye regjeringen da partileder, og nå også finansminister, Kristin Halvorsen offentlig støttet en forbrukerboikott av israelske varer og gjorde til kjenne

---

¹²¹ Waage, 2009: 183.

¹²² Waage, 2009: 184.

¹²³ International Crisis Group, *The Arafat Enigma*, 7.11.2004, <http://www.crisisgroup.org/en/regions/middle-east-north-africa/israel-palestine/the-arafat-enigma.aspx>. (Besøkt 18.4.2013).

¹²⁴ Waage, 2009: 188.

¹²⁵ SVs palestinakampanje – *bakgrunn for kampanjen*, <http://193.19.65.28/tema/palestina/dbaFile103322.html?print=true> (Besøkt 18.4.2013).

¹²⁶ *Ulike mennesker, like muligheter*, punkt 13.6 side 48.

at hun selv ikke hadde kjøpt israelske produkter på mange år.¹²⁷ Kritikken mot Halvorsen var begrunnet i at regjeringens offisielle politikk var at boikott ikke var et ønsket virkemiddel og at det ikke var forenlig med hennes rolle som finansminister å fronte en slik kampanje. Videre var tidspunktet kampanjen ble lansert på mildt sagt uheldig. Dagen før SVs oppfordring til boikott hadde den israelske statsministeren Ariel Sharon fått en massiv hjerneblødning og var lagt i respirator, noe som bidro til å forsterke reaksjonene kampanjen fikk.¹²⁸

Standpunktet for boikott av israelske varer var SV alene om på Stortinget. Også blant de andre regjeringspartiene var dette lite ønskelig politikk, noe som ble tydelig markert i dagene etter SVs kampanje ble lansert. Både statsminister Stoltenberg og utenriksminister Støre var tidlig ute og avkreftet at dette var regjeringens offisielle politikk og kritiserte samtidig Halvorsen for rolleblanding. Samtidig kritiserte opposisjonen på Stortinget Halvorsen ikke bare for å skape usikkerhet om regjeringens offisielle politikk, men også for å sette Norges forhold til Israel og den norske rollen i fredsprosessen i fare.¹²⁹ Allerede dagen etter boikottkampanjen ble offentliggjort, måtte Halvorsen beklage utspillet uforbeholdent. Sentralstyret i SV vedtok imidlertid at kampanjen skulle gjennomføres som tidligere vedtatt, men at partilederen ikke lenger skulle fronte saker der SV-politikk stod i konflikt med regjeringen.¹³⁰

Også fra Israel var reaksjonene kraftige. Den israelske ambassaden i Norge ble sitert på at den «reagerte sterkt på den belastningen som er påført det bilaterale forholdet mellom Norge og Israel, en belastning som har sitt utspring i handlingen til et av regjeringens medlemmer», og at israelerne ville «vurdere hvor åpne dørene vil være for norske diplomater framover».¹³¹ Det gode forholdet mellom Norge og Israel hadde bestått siden Israels opprettelse i 1948. Sammen med den gode kontakten med PLO var det en svært viktig del av den norske Midtøstenpolitikken og hadde vært avgjørende for å få i stand Oslo-forhandlingene. Dersom forholdet mellom Norge og Israel ble forverret, kunne det føre til at den norske innflytelsen i Midtøsten ble kraftig redusert. Jonas Gahr Støre svarte på reaksjonene med et brev til den israelske utenriksministeren Silvan Shalom, et brev som ble sterkt kritisert. I brevet til Shalom forsikret Støre om at en forbrukerboikott av Israel ikke var norsk politikk og at Norge støttet

---

¹²⁷ «Boikotter Israel», *Dagbladet* 5.1.2006; Waage 2009:197.

¹²⁸ Waage, 2009:197; "Sammenlignet utspill med nazistenes jøde-boikott", *VG*, 7.1.2006.

¹²⁹ «Stoltenberg avviser boikott av israelske varer», *NTB*, 5.1.2006; «Dette vil de ha vedtatt», *VG*, 10.1.2006; Svar på spørsmål vedrørende Israel og boikott, Stortingets ordinære spørretime, 11.1.2006.

¹³⁰ *Finansminister Halvorsen beklager*,

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/aktuelt/nyheter/2006/finansminister-kristin-halvorsen-beklage.html?id=99928>, (Besøkt 10.5.2013); «Enstemmig sentralstyre bak SVs boikott-aksjon», *VG* 9.1.2006.

¹³¹ «Måtte rydde opp, Boikott-appell skaper diplomatibråk», *Dagbladet*, 6.1.2006; «Disse brevene hindret krise», *Dagbladet*, 7.1.2006.

Israels rett til «trygghet innenfor forsvarbare grenser».¹³² Denne uttalelsen var uheldig fordi begrepet «forsvarbare grenser», i motsetning til «internasjonalt anerkjente grenser», innen israelsk politisk språk er en formulering som benyttes av den politiske høyresiden og i realiteten betyr at det bør være opp til Israel selv å definere hvor landets grenser skal gå.¹³³ De samme begrepene ble fra israelsk side brukt blant annet for å forsvare byggingen av en mur på Vestbredden, som ikke fulgte de internasjonalt anerkjente grensene fra 1967, og som SV i sitt program betegnet som «apartheidmuren». Høyres tidligere utenriksminister Jan Petersen vedgikk at den uheldige formuleringen nok kunne betegnes som et arbeidsuhell, men det gjorde det vanskeligere for palestinerne i forhandlinger med Israel at Norge brukte den ene partens begreper.¹³⁴

Støre sendte også et brev til den amerikanske utenriksministeren, Condoleezza Rice, der han forsikret om at det ikke var, eller ville bli, offisiell norsk politikk å boikotte israelske varer. Dette brevet, som ble innledet med «Dear Condi», høstet kritikk for å ha en altfor ydmyk tone, og for å legge seg for flat overfor USA. Særlig innad i SV ble brevene oppfattet som en unødvendig ydmykelse, både av norsk utenrikspolitikk generelt og av SV-politikken spesielt. For det første fordi det å sende et brev til USA angående en sak mellom Norge og Israel gav inntrykk av at Norge måtte kontrollere at hver minste detalj i utenrikspolitikken var godkjent av amerikanerne. SVs partiprogram var USA-kritisk og partiet ønsket å utvikle en utenrikspolitikk selvstendig fra den amerikanske. For det andre uttalte SVs internasjonale leder, Reza Rezaee, at han reagerte på formuleringen om at boikott aldri skal bli offisiell norsk politikk. Ifølge Rezaee var det meget arrogant av Støre å diktere den fremtidige norske utenrikspolitikken på den måten, boikott var jo tross alt SV-politikk som SV ville fortsette å kjempe for også i framtiden.¹³⁵ Sakens utvikling var utvilsomt en stor ripe i lakken for SV, som i tillegg til partilederens offentlige ydmykelse opplevde at opposisjonen pekte på solidaritetskampanjen som skadelig for den palestinske saken.

Utenriksminister Støre, på sin side, oppfattet ikke brevene til de to utenriksministrene som skadelige for Norges forhold til verken USA, Israel eller palestinerne. For det første hevdet Støre at det ikke lå noen symbolikk eller underliggende referanser i formuleringen om «forsvarbare grenser», kun et forsøk på å understreke viktigheten av sikre grenser både for

---

¹³² Begrepet «forsvarbare grenser» er oversatt fra engelske «defendable borders». Støres brev til Rice og Shalom er tilgjengelige på: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/nyheter/2006/norges-politikk-overfor-israel-utenriksm.html?id=100142> (Besøkt 17.4.2013).

¹³³ Waage, 2009: 198, «Disse brevene hindret krise», *Dagbladet* 7.1.2006; Støres brev til Rice og Shalom.

¹³⁴ «-Hadde jeg skrevet et slikt brev, ville jeg blitt kalt USAs puddel», *Dagbladet*, 10.1.2006.

¹³⁵ «SV må reagere», *Klassekampen*, 9.1.2006; «Ydmykelsens grenser», *Klassekampen*, 10.1.2006.

Israel og en fremtidig palestinsk stat. Han slo fast at den norske politikken ikke var endret og var i tråd med FN.¹³⁶ For det andre hevdet Støre at det ikke var unaturlig å informere USA. USA var den viktigste internasjonale aktøren i Midtøsten og det var viktig for Norge ikke å komme i veien for amerikanernes strategi.¹³⁷

---

¹³⁶ «-Ikke ment som ensidig Israel-støtte», *Dagbladet*, 10.1.2006.

¹³⁷ Støre, 2009:135, 173.

4. Hamas i regjering

Bare noen dager etter bråket rundt SVs boikottaksjon fikk den norske regjeringen nye problemer å forholde seg til i Midtøsten. Den islamistiske bevegelsen Hamas hadde stilt til valg til den palestinske lovgivende forsamlingen og vunnet rent flertall med 76 av 132 mandater, et resultat som kom overraskende på de fleste, Hamas selv og den norske utenrikstjenesten inkludert.¹³⁸ Den palestinske selvstyremyndigheten (PA) hadde fram til 2003 ikke hatt noe parlamentarisk system. Mellom opprettelsen i 1994 og 2003 var den utøvende makten sentralisert hos presidenten som i hele denne perioden hadde vært Yasir Arafat. Etter 11. September 2001 og under den påfølgende krigen mot terror ble imidlertid et sterkere søkelys fra USA og Israel satt på den palestinske presidentens militante fortid. Arafats tidligere bånd til terrorhandlinger ble i økende grad brukt imot ham, og etter kraftig internasjonal press ble store deler av den utøvende makten, kontroll over de palestinske sikkerhetsstyrkene inkludert, lagt til et nyopprettet statsministerembete.¹³⁹ Det hadde palestinerne aldri hatt før. De internasjonale aktørene som presset på for å gjennomføre reformene i den palestinske selvstyremyndigheten, i første rekke Israel og USA, ønsket å svekke Arafats personlige makt. Arafat godtok til slutt kravene og utpekte Mahmoud Abbas, som hadde arbeidet tett med Arafat gjennom mange år og var populær i Vesten, som palestinerne nye statsminister.¹⁴⁰

Valgresultatet i 2006 tillot Hamas å gjøre krav på den nyopprettede statsministerposten, samt å danne flertallsregjering alene. Dette satte de internasjonale aktørene i Midtøsten i en vanskelig situasjon. Kun få år etter presset mot Arafat som førte til en større desentralisering av makt, var en organisasjon med langt tettere bånd til terror den legitime regjeringen i de palestinske områdene. Hamas hadde siden midt på 1990-tallet tatt ansvaret for en rekke selvmordsangrep inne i Israel. Hvordan skulle de ulike aktørene i regionen forholde seg til Hamas-regjeringen? Også på norsk side var dette et vanskelig spørsmål. Hva slags forhold kunne Norge ha til en regjering med bånd til terror, uansett hvor demokratisk valgt den var? Den norske deltagelsen i fredsforhandlingene mellom Israel og palestinerne var et prestisjeprojekt med Oslo-avtalen som høydepunkt, og hadde etablert Norge som en viktig aktør i Midtøsten. Etter årtusenskiftet hadde imidlertid andre og tyngre internasjonale aktører

---

¹³⁸ HAMAS er et akronym for *Arakat al-Muqāwamah al-Islāmiyyah*, arabisk for *islamisk motstandsbevegelse*; Caridi, Paola: *Hamas – from resistance to government*, Seven Stories Press, New York, 2012: 195; Støre, 2009: 106.

¹³⁹ Waage, 2009:186.

¹⁴⁰ Waage, 2013: 466-467.

som USA og EU overtatt mye av initiativet i fredsprosessen. Kunne den nye og spente situasjonen gi Norge muligheten til igjen å spille en viktig rolle?

Hamas

Hamas' valgseier skapte umiddelbare reaksjoner fra Israel og de internasjonale aktørene i fredsprosessen. Palestinerne hadde valgt en svært radikal islamistisk organisasjon til å danne regjering, en regjering som ikke hadde til hensikt å fortsette den eksisterende diplomatiske prosessen. Særlig Hamas' grunnleggingspakt, det såkalte charteret, ble brukt til å vise at Hamas var en organisasjon det ikke var ønskelig å samarbeide med.

Hamas ble opprettet under den første intifadaen, det til da største palestinske opprøret i 1987, og charteret ble utarbeidet i 1988. Dokumentet beskrev Hamas' mål, som var å opprette en islamsk stat i Palestina, og at dette måtte skje med voldelige virkemidler og gjennom utslettelse av Israel framfor fredelige, framforhandlede løsninger. Dette målet ble forsøkt legitimert gjennom to ulike typer argumentasjon. For det første en religiøs argumentasjon, der kompromisser omkring den islamske staten var å gjøre kompromisser med islam i seg selv, og derfor var utenkelig. For Hamas var opprettelsen av en islamsk stat et religiøst i tillegg til et politisk mål.¹⁴¹ For det andre var charteret gjennomsyret av en sterk mistro til det jødiske folk generelt. Pakten var preget av sterkt antisemittiske holdninger, blant annet gjennom henvisninger til det kjente falsumet *Sions vises protokoller* som bevis for jødernes ambisjoner om verdensherredømme.¹⁴² Det jødiske folket ble anklaget for å stå bak den franske og russiske revolusjon, begge verdenskrigene og for å ha opprettet organisasjoner som Lions, Rotary og Frimurerordenen med det formål å sabotere samfunn fra innsiden når det tjente sionistiske ambisjoner.¹⁴³ Den antisemittiske delen av argumentasjonen var ulik resten av charteret. Den var ikke religiøst basert. De øvrige delene av charteret var knyttet tett opp mot religiøse tekster og henvisninger både til profeten Muhammeds liv og Koranen, og Hamas' program ble definert i artikkel 1 som identisk med islam. Likevel tegnet charteret et sterkere fiendebilde både av Israel og det jødiske folk enn det som kunne utledes av de religiøse argumentene.

---

¹⁴¹ Hamas' grunnleggingspakt, artikkel 13, http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp (Besøkt 16.4.2013).

¹⁴² *Sions vises protokoller* er et antisemittisk skrift som ble utgitt i Russland i 1903. Dokumentet gir seg ut for å være et referat av et møte der en jødisk elite konspirerer for å oppnå verdensherredømme, men er blitt avslørt som en forfalskning. Waage, 2013: 27.

¹⁴³ Hamas' grunnleggingspakt, artikkel 22,32

Fra Kalasjnikov til stresskoffert

Det er flere årsaker som kan bidra til å forklare Hamas' uventet gode valgresultat. Spesielt viktig var det at Hamas for første gang ønsket å delta aktivt i offisiell palestinsk politikk, noe som i sin tur medførte en moderasjon av bevegelsens mest radikale virkemidler og retorikk. Virkemidlene Hamas benyttet for å oppnå sine mål hadde vært i endring siden bevegelsens opprettelse, og kan deles i tre ulike perioder. Den første perioden strakk seg fra grunnleggelsen i 1987 og fram til 1994 og var preget av væpnet motstand mot israelske militære mål, i tillegg til organisering av streiker og demonstrasjoner.¹⁴⁴ Vendepunktet kan knyttes til en spesifikk hendelse, nemlig Hebron-massakren 25. februar 1994, da den radikale jødiske nybyggeren Baruch Goldstein skjøt og drepte 29 palestinere under fredagsbønnen. Som et svar på dette vedtok Hamas at terror skulle være deres fremste våpen i kampen mot Israel, og da i første rekke selvmordsangrep.¹⁴⁵ Overgangen representerte ikke bare et brudd med de tidligere virkemidlene, men også en endring i hva som kunne betraktes som legitime mål. Tidligere hadde voldelig motstand vært rettet mot israelske soldater og offisielle representanter for den israelske staten. Overgangen til selvmordsangrep inne i Israel viste at det fantes en større vilje i Hamas til å ramme sivile. Denne overgangen ble offisielt legitimert av Hamas gjennom å hevde at Israel var et gjennommilitarisert samfunn der ingen kunne betraktes som sivile.¹⁴⁶ Det utvidede soldatbegrepet Hamas fra nå av opererte med økte andelen legitime mål i Israel. Også personer uten tilknytning til den israelske staten kunne nå bli rammet av selvmordsbombere. Mellom 1994 og 2005 tok Hamas livet av nærmere 500 personer i over 350 bombeangrep.¹⁴⁷ Det er særlig to forklaringer på hvorfor Hamas gikk inn for denne strategien. For det første var det en mulighet til å hevne det som ble ansett som overgrep mot den palestinske befolkningen, og det på en måte som laget dype spor i det israelske samfunnet. For det andre kunne terrorangrepene bidra til å stikke kjepper i hjulene på den pågående fredsprosessen mellom Israel og PLO. Hamas mente at PLO hadde solgt drømmen om palestinsk frigjøring på billigsalg gjennom Oslo-avtalen.¹⁴⁸

Bombeangrepene var et tveegget sverd for Hamas. På den ene siden passet de, i alle fall delvis, inn i strategien om aktiv motstand mot Israel og fredsprosessen. Men på den annen side gjorde metodene det vanskelig for Hamas å bli en viktig aktør i palestinsk politikk i fremtiden.

---

¹⁴⁴ Caridi, 2012: 138.

¹⁴⁵ Caridi, 2012: 142.

¹⁴⁶ Caridi, 2012: 143.

¹⁴⁷ «Hamas in call to end suicide bombings», *The Observer*, 9. April 2005; Hamas, Council on Foreign Relations, <http://www.cfr.org/israel/hamas/p8968#p5> (Besøkt 17.4.2013).

¹⁴⁸ Milton-Edwards, Beverley og Farrell, Stephen: *Hamas: The Islamic Resistance Movement*, Polity, 2010: 71, 81; Caridi, 2012: 138-141.

Bevegelsen ble i 1997 plassert på USAs liste over terrororganisasjoner og i 2003 på EUs tilsvarende liste.¹⁴⁹ Dette innebar at ingen offisielle representanter for verken EU eller USA ville eller kunne ha kontakt med Hamas, samt at pengebeløp og bankkonti kunne holdes tilbake og sperres for å hindre finansiering av terror. I tillegg førte Israel mot slutten av 1990-tallet og videre framover en stadig tøffere linje mot Hamas gjennom arrestasjoner, og også gjennom såkalte «målrettede likvideringer» som blant annet rammet Hamas' grunnlegger, Sheikh Ahmed Yassin, i 2004.¹⁵⁰

Fra 2003 og særlig etter Yasir Arafats død i 2004 ble det tydelig at Hamas ønsket å ta del i den palestinske demokratiske prosessen, selv om Hamas stilte ikke med noen kandidat til presidentvalget som skulle velge Arafats etterfølger i januar 2005. Dette valget ble vunnet av Mahmoud Abbas fra Arafats parti Fatah. Abbas hadde tidligere vært statsminister og var populær, ikke minst i Vesten. Han var ansett som forhandlingsvillig og en som ønsket å ende konflikten på fredelig vis.¹⁵¹ På tross av at Hamas ikke stilte med noen kandidat til presidentvalget ble det raskt klart at bevegelsen hadde til dels bred støtte i den palestinske befolkningen, og ledelsen i Hamas forstod at støtten ville komme til uttrykk også ved demokratiske valg. Mot slutten av 2003 og i begynnelsen av 2004 stilte kandidater med klar tilknytning til Hamas til lokalvalg i visse palestinske valgkretser med gode resultater, ikke minst på Gazastripen, Hamas' kjerneområde.¹⁵² At Oslo-prosessen definitivt var over var en viktig årsak til den nye demokratiske deltakelsen. Avstanden til Oslo-prosessen var viktig for Hamas. Å bli en del av Den palestinske selvstyremyndigheten kunne tolkes som en implisitt anerkjennelse både av Oslo-avtalen og av staten Israel. Det palestinske politiske systemet var et resultat av kompromisser gjort med Israel, og Hamas mente PLO hadde fått alt for lite selvstyre ut av forhandlingene.¹⁵³

I 2005 ble det klart at Hamas ønsket å stille med kandidater til det kommende parlamentsvalget, som skulle avholdes i januar 2006. Bevegelsen gikk inn i valgkampen under slagordet «Endring og reform». Det var også navnet på den listen de stilte til valg på. Ingen var imidlertid i tvil om hvem som stod bak det nye navnet.¹⁵⁴ Lederen for Hamas' nye demokratiske prosjekt var Ismail Haniyeh, et kjent og høyprofilert Hamas-medlem som

---

¹⁴⁹ *Foreign terrorist organizations*, U.S. Department of State, <http://www.state.gov/j/ct/rls/other/des/123085.htm> (Besøkt 17.4.2013); Caridi, 2012: 157; Milton-Edwards og Farrell, 2010: 164.

¹⁵⁰ Begrepet «målrettede likvideringer» er oversatt fra engelske «targeted killings». Tamimi, Azzam, *Hamas – A History from Within*, Northampton, Mass., 2006: 6, 206.

¹⁵¹ Caridi, 2012: 171-172.

¹⁵² Caridi, 2012: 170; Tamimi, 2007: 209-210.

¹⁵³ Caridi, 2012: 173, 197.

¹⁵⁴ Tamimi, 2007: 211, 217.

gjennom hele sin politiske karriere hadde bodd i en flyktningeleir utenfor Gaza by.¹⁵⁵

Deltakelsen i valgkampen representerte et skille for Hamas. For første tok bevegelsen aktivt del i den palestinske demokratiske prosessen. Hamas presenterte også et mer moderat politisk program enn tidligere.

Endrings- og reformlisten offentliggjorde et manifest, eller valgprogram, i forbindelse med valget. Dette dokumentet avvek langt på vei fra Hamas' grunnleggelsespakt fra 1988.

Valgprogrammet bar i motsetning til grunnleggelsespakten et langt større preg av pragmatisme, retorikken var ikke like konfronterende og inneholdt ikke den samme antisemittistiske argumentasjonen som tilfelle hadde vært i charteret. Valgprogrammet forsvarte riktignok i likhet med tidligere politikk væpnet kamp mot Israel, som ble omtalt enten som «fienden» eller «den sionistiske enheten». Den politiske grunntanken var fremdeles islamistisk. Programmet viste til islam som rammeverket for alle Hamas' politiske avgjørelser og til islamsk sharia som den fremtidige hovedkilden for lovgivning i Palestina.¹⁵⁶ Likevel var det flere sider ved programmet som pekte i retning av et mer moderat Hamas, særlig med tanke på institusjonsbygging, økt kontakt med det internasjonale samfunnet og reformer rettet mot sosial utjevning. Eksempler på dette er et ønske om bedring i utdanning, kvinners rettigheter og ytringsfrihet, selv om ønsket om bedret ytringsfrihet riktignok var begrenset til ytringer som ikke kritiserte folkets religion og kulturarv.¹⁵⁷ Den modererte politiske plattformen bidro til å gjøre Hamas mer spiselig for den jevne palestinske velger.

I tillegg til det nye valgprogrammet skrev Hamas under på den såkalte Kairodeklarasjonen i mars 2005. Flere palestinske motstandsbevegelser gikk sammen og underskrev en ensidig våpenhvile med Israel, i tillegg til et vedtak om å ta del i og reformere PLO.¹⁵⁸ Ønsket om en våpenhvile med Israel ble tolket som et ledd i Hamas' utvikling fra militant gruppe til politisk parti og markerte slutten på Hamas' selvmordsaksjoner. Slike aksjoner var upopulære i det brede lag av den palestinske befolkningen. At motstanden mot Israel tok andre former enn selvmordsaksjoner bidro til større demokratisk oppslutning.¹⁵⁹ Selvmordsangrepene var også blitt stadig vanskeligere å gjennomføre. Israel hadde skjerpet sine sikkerhetstiltak, og hadde begynt på den såkalte sikkerhetsbarrieren i 2003, i alt vesentlig en mur mellom Israel

---

¹⁵⁵ Caridi, 2012: 214.

¹⁵⁶ *Change and Reform List: Election Manifesto for the Elections of the Palestinian Legislative Council 2006*, Artikkel 5.1. og 1.1. Valgprogrammet er tilgjengelig i engelsk oversettelse i Tamimi, 2006: 292-316.

¹⁵⁷ *Change and Reform List: Election Manifesto for the Elections of the Palestinian Legislative Council 2006*: Artikkel 7, 11 og 6.1.

¹⁵⁸ Kairodeklarasjonen: <http://miftah.org/printerf.cfm?docid=6938>. (Besøkt 18.4.2013).

¹⁵⁹ Caridi, 2012: 174-175.

og Vestbredden, samt barrierer og stadig strengere sikkerhetstiltak på grenseovergangene fra Gazastripen.¹⁶⁰

Moderasjonen av bevegelsens mest radikale standpunkter spilte en viktig rolle. Ved å distansere seg fra selvmords- og terroraksjoner, samt å benytte en noe mer nøktern retorikk overfor Israel og det jødiske folket, utvidet Hamas sitt politiske nedslagsfelt. Tidligere hadde Hamas først og fremst appellert til de mest radikale, men ved valget fikk islamistene større oppslutning om sitt program i den palestinske befolkningen. En annen årsak til Hamas' valgseier var den utbredte misnøyen med det eksisterende styret. Fatah hadde hatt kontrollen over Den palestinske selvstyremyndigheten siden den ble opprettet i 1994 uten å kunne vise til bedring verken i livskvalitet, frihet eller sikkerhet for den palestinske befolkningen. Den israelske bosettingspolitikken fortsatte, og stadig strengere sikkerhetstiltak innskrenket palestinernes bevegelsesfrihet i økende grad. I tillegg til dette hadde Fatahs politikere fått rykte på seg for å være korrupte. Hamas var på sin side i utfordrerposisjon. Bevegelsen hadde i lang tid drevet veldedighetsarbeid på Vestbredden og Gazastripen, og enda viktigere var det at Hamas var kjent for å ta sterk avstand fra korrupsjon. Hamas-politikerne drev ikke med politikk på grunn av et ønske om egen økonomisk vinning.¹⁶¹

Den israelske statsministeren Ariel Sharons såkalte Gaza-plan spilte også en viktig rolle for utfallet av det palestinske valget. I august 2005, kun få måneder før valget skulle gjennomføres, hadde Israel trukket ut om lag 7000 bosettere og alle de utstasjonerte militære styrkene fra Gazastripen. Israel kontrollerte i stedet området utenfra gjennom strenge sikkerhetstiltak og militært nærvær ved grenseovergangene.¹⁶² Israel hadde flere ting å vinne på denne strategien. Sharon og hans regjering distanserte seg fra det pågående amerikanskledede fredsinitiativet og tok selv føringen i den diplomatiske prosessen. Dette innebar at Sharon kunne unngå at den pågående prosessen tok en retning han ikke ønsket, samtidig som det israelske nærværet på Vestbredden og i Jerusalem var uendret og uten at forholdet til USA tok skade.¹⁶³ I tillegg var prisen for fortsatt okkupasjon av Gaza, både i penger og menneskeliv svært høy. Gaza hadde utviklet seg til å bli et problemområde av et slikt omfang at det var mer hensiktsmessig å trekke seg ut framfor å ta del i det kaotiske situasjonen førte med seg. For store deler av den palestinske befolkningen, derimot, var den israelske tilbaketrekkingen et tegn på at motstand fungerte, et argument Hamas utnyttet til

---

¹⁶⁰ Milton-Edwards og Farrell, 2010: 131.

¹⁶¹ Caridi, 2012: 196-197; Tamimi: 220.

¹⁶² Waage, 2009:186-187.

¹⁶³ Waage, 2009:186-187.

fulle i tiden som fulgte. At væpnet motstand og kompromissløse standpunkter førte til resultater, noe Fatahs forhandlinger ikke kunne vise til, var en oppfatning som vant økende oppslutning blant palestinerne.¹⁶⁴

Internasjonale reaksjoner

I tiden etter årtusenskiftet hadde USA spilt en stadig viktigere rolle i forhandlingene mellom Israel og PLO, også som en del av en uformell sammenslutning sammen med FN, EU og Russland kalt Midtøstenkvartetten. Kvartetten la i 2003 fram et nytt initiativ i fredsarbeidet, det såkalte *Veikartet for fred*, som var en trinnvis plan som skulle ende i opprettelsen av en egen palestinsk stat side om side med Israel innen utgangen av 2005. At palestinerne valgte Hamas var et tilbakeslag for fredsprosessen, slik det internasjonale samfunnet og ikke minst Israel så det. Den store mistroen mellom Israel og Hamas ville gjøre det vanskeligere å fortsette forhandlingene. Særlig fikk valgresultatet konsekvenser for USA og EUs deltakelse i fredsprosessen, da Hamas figurerte på deres lister over terrororganisasjoner. Denne innebar at representanter for EU og USA ikke kunne, eller ville, forhandle direkte med medlemmer av den nye palestinske regjeringen. Likevel kunne ikke Kvartettens medlemmer annet enn å godkjenne valgresultatet. En eventuell utvei av knipen kunne vært å underkjenne valgresultatet som et resultat av valgfusk, men valget hadde vært tett overvåket av valgobservatører fra ulike land, ikke minst fra EU, og deres rapporter pekte utelukkende i retning av at valget var vel gjennomført og uten juks.¹⁶⁵

Kvartetten valgte derfor å publisere en uttalelse den 30. januar 2006 der den gratulerte palestinerne med vel gjennomført valg. I tillegg til gratulasjonen la uttalelsen stor vekt på at Kvartetten håpet den nye palestinske lovgivende forsamlingen valgte en regjering som forpliktet seg til tre sentrale punkter: Avstand fra vold, anerkjennelse av Israel og respekt for tidligere inngåtte avtaler, inkludert *Veikartet for fred*. Dette innebar implisitt at Kvartetten forventet at *Hamas* ga etter for disse tre punktene, da noe annet regjeringsalternativ enn et som inneholdt Hamas ikke var aktuelt. Hamas hadde tross alt vunnet rent flertall i den palestinske lovgivende forsamlingen. Uttalelsen gjorde det også tindrende klart at framtidige økonomiske bidragsytere ville vurdere sin innsats opp mot den palestinske regjeringens evne til å følge de tre kravene.¹⁶⁶ Med andre ord ville det å ikke følge Kvartettens krav medføre

---

¹⁶⁴ Caridi, 2012:182-183.

¹⁶⁵ Caridi, 2012: 193; Waage, 2009: 199.

¹⁶⁶ *Quartet Statement – London, 30 January 2006*, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/declarations/88201.pdf. (Besøkt 7.5.2013).

konsekvenser for pengeoverføringene den palestinske selvstyremyndigheten tidligere hadde mottatt, og var helt avhengig av.¹⁶⁷

For Israel og USA var ikke dette nok. Israelske myndigheter valgte å holde tilbake pengeoverføringene de skulle utbetalt til de palestinske myndighetene straks etter valgresultatet var klart. I henhold til Oslo-avtalen var Israel ansvarlig for å kreve inn skatteinntekter i de palestinske områdene og deretter overføre pengene tilbake til palestinerne.¹⁶⁸ Den amerikanske argumentasjonen minnet mye om den israelske. Den daværende amerikanske presidenten George W. Bush kunngjorde allerede dagen etter valgresultatene forelå at USA ville kutte all kontakt med den palestinske regjeringen dersom den ikke la ned all væpnet motstand mot Israel og offentlig tok avstand fra charterets mål om å utsette Israel.¹⁶⁹

Hamas ønsket ikke å akseptere de internasjonale aktørenes krav, og Den palestinske selvstyremyndigheten mistet dermed store deler av pengeoverføringene den tidligere hadde fått i form av utenlandsk hjelp. Dette fikk store konsekvenser både for den nye regjeringen og det palestinske folket. Lønninger til offentlig ansatte var ikke lenger mulig å utbetale, og levekårene blant de tallrike palestinske flyktningene ble ytterligere forverret.¹⁷⁰ Hamas' kompromissløse strategi var på den ene siden en viktig årsak til at valget ble vunnet, men hadde også blitt en byrde med tanke på bevegelses nye rolle i regjering. Særlig ble charterets innhold brukt som eksempel på Hamas' politiske mål. De svært ytterliggående standpunktene der gjorde det mer legitimt for de internasjonale aktørene å bryte kontakten. For store deler av Hamas var charteret et dokument som ikke burde endres som et resultat av internasjonalt press. Holdningen var at dersom Hamas forhandlet om sine prinsipper, ville resultatet bli en langt mer tannløs organisasjon. På den annen side fantes det en opposisjon innad i Hamas som ikke støttet charteret, og en enda større del som syntes deler av det, som for eksempel omtalen av det jødiske folket, var pinlig og utdatert.¹⁷¹ Hamas' behandling av dette problemet hadde vært å publisere politiske tekster, som for eksempel Endrings- og reformlistens valgprogram, som avvek fra innholdet i grunnleggelsespakten samtidig som charteret selv forble uendret.¹⁷²

---

¹⁶⁷ Waage, 2009: 189.

¹⁶⁸ ICG, «Palestinians, Israel and the Quartet – Pulling back from the brink», Middle East Report 54, 2006:25-27; « Hamas Leader Faults Israeli Sanction Plan », *New York Times*, 18.2.2006.

¹⁶⁹ «Bush is Conciliatory in Accepting Victory of Hamas», *Washington Post*, 27.1.2006, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/01/26/AR2006012601009.html>. (Besøkt 10.3.2013).

¹⁷⁰ Waage, 2009: 189.

¹⁷¹ Caridi, 2012: 104-105.

¹⁷² Caridi, 2012: 104-105.

For Hamas fungerte denne strategien som et kompromiss der ny politikk kunne formidles uten at charteret trengte å endres, men for Israel, USA og EU var ikke dette godt nok. Selv om Hamas viste tegn på å ta en mer moderat politisk retning, var artiklene skissert i charteret fremdeles å anse som bevegelsens egentlige mål. Den tvetydige kommunikasjonen fra Hamas' side førte til usikkerhet om hva som var den offisielle politikken. For eksempel hadde Hamas tidligere tilbudt en langvarig fredsavtale med Israel i bytte mot opprettelsen av en palestinsk stat ved siden av den israelske, mens islamistenes langsiktige intensjoner, i følge charteret, var å fjerne Israel fra kartet.¹⁷³ For Kvartettens medlemmer førte det at charteret forble uendret til at det ble meget vanskelig å forholde seg til Hamas-regjeringen.

Norske reaksjoner

Det palestinske valgresultatet var svært overraskende også for den norske regjeringen. De umiddelbare reaksjonene på resultatet var avventende, men lå tett opp mot Midtøstenkvartettens standpunkter. Utenriksminister Jonas Gahr Støre understreket at valget så ut til å ha blitt gjennomført på en god og demokratisk måte og at kontakt mellom den norske regjeringen og en Hamas-ledet palestinsk regjering ikke kunne utelukkes. Samtidig forutsatte et samarbeid med Hamas at bevegelsen tok avstand fra vold og anerkjente Israels rett til å eksistere.¹⁷⁴ Opposisjonen på Stortinget støttet denne politikken. Håpet var at regjeringsansvar ville bidra til at Hamas ble mer ansvarlig og at den islamistiske bevegelsen ville gjennomgå en endring slik som Fatah hadde gjort 15 år tidligere.¹⁷⁵

Norge valgte å støtte Kvartettens krav til den nye palestinske regjeringen. Fremtidig norsk støtte til Den palestinske selvstyremyndigheten var avhengig av at den nye regjeringen viste at den var villig til å moderere sine mest radikale standpunkter.¹⁷⁶ Likevel overførte Norge store deler av årets planlagte bistandspenger i perioden mellom Hamas' valgseier og faktiske maktovertakelse. Særlig en utbetaling av 70 millioner kroner, som skulle dekke palestinske lærerlønninger, direkte til den palestinske selvstyremyndigheten illustrerte dette. Til sammenligning hadde de samlede utbetalingene til PA i 2005 vært omtrent på 100 millioner kroner.¹⁷⁷ Dette viste både at de norske myndighetene hadde liten tro på at Hamas ville etterleve kravene, men samtidig at Norge fremdeles ønsket å bidra med bistand til de palestinske områdene. Jonas Gahr Støre bekreftet i sin bok *Å gjøre en forskjell* at regjeringen

---

¹⁷³ Caridi, 2012: 152.

¹⁷⁴ «Støre ønsker dialog», *Aftenposten* 27.1.2006.

¹⁷⁵ «Norge avventende til mulig Hamas-regjering», *NTB*, 27.1.2006.

¹⁷⁶ «Støtte til Palestina – norske holdninger», Pressemelding fra regjeringen, nr 48\06.

¹⁷⁷ «Støtte til Palestina – norske holdninger».

forsøkte å betale inn så mye av støtten for 2006 som mulig før regjeringsskiftet ettersom det ville bli vanskeligere å gjennomføre utbetalingene med Hamas i regjeringskontorene.¹⁷⁸ Å overføre så mye som mulig av de planlagte utbetalingene før Hamas offisielt overtok regjeringskontorene fungerte som et kompromiss for norske myndigheter. Bistanden ble videreført samtidig som utbetalingene ikke ble gjort til en Hamas-regjering. Regjeringen ønsket samtidig å videreføre bistanden til frivillige og humanitære organisasjoner i de palestinske områdene.¹⁷⁹

Da det palestinske regjeringsskiftet var gjennomført brøt Norge all offisiell kontakt med den palestinske regjeringen. Støre begrunnet avgjørelsen med at Hamas i innsettingsbrevet hadde avslått å respektere tidligere avtaler gjort med Israel, samt at Hamas' charter fortsatt stod uendret og som gjeldende.¹⁸⁰ Denne linjen var helt i samsvar med amerikansk politikk. Samtidig var det klart at ikke å følge Kwartettens politikk ville sette Norge i en vanskelig situasjon: Norge kunne ikke alene slutte opp om den nye palestinske regjeringen. Den hadde utgått fra en organisasjon som var ansett som terrorister i både USA, Israel og EU.¹⁸¹

Avgjørelsen var likevel kontroversiell innad i regjeringen, og spesielt i SV fantes det motstand mot beslutningen. Både SVs utenrikspolitiske tradisjon og vedtatte arbeidsprogram var preget av en sterk skepsis til å følge amerikansk utenrikspolitikk. I SVs program for perioden 2005-2009 stod det blant annet at:

USA og andre stormakters militære og økonomiske dominans er en av de viktigste grunnene til underutvikling og manglende økonomisk fremgang. Kampen for at folk selv skal kunne bestemme over sin egen økonomiske og politiske utvikling er derfor avgjørende for økonomisk og politisk framgang... For SV er internasjonal solidaritet avgjørende. Det betyr at SV støtter undertrykte folk mot undertrykkerne, og ønsker å bistå i at land skal kunne frigjøre seg fra okkupasjon, undertrykkelse og stormakters ønske om å diktere den politiske utviklingen.¹⁸²

Situasjonen som hadde oppstått etter det palestinske valget og det påfølgende internasjonale presset for å isolere den nyvalgte Hamas-regjeringen ble av mange SV-ere ansett som manglende respekt for det palestinske demokratiet. Norge hadde lenge vært en forkjemper for et bedret palestinsk demokrati og var dermed forpliktet til å respektere befolkningens valg også når resultatet ikke ble som Norge ønsket. I forlengelsen av dette straffet boikotten den palestinske befolkningen som allerede befant seg i en svært vanskelig situasjon. SVs utenrikspolitiske talskvinne, Ågot Valle, understreket likevel at å unnlate å være en del av de

---

¹⁷⁸ Støre, 2009: 107-108.

¹⁷⁹ «Støtte til Palestina – norske holdninger».

¹⁸⁰ Støre, 2009: 107.

¹⁸¹ Waage, 2009: 201.

¹⁸² *Ulike mennesker, like muligheter – SVs arbeidsprogram 2005-2009*, punkt 13.6.

vestlige landenes fordømmelse av Hamas ikke var det samme som å støtte Hamas' politikk. Valle pekte på at selv om det var positivt at Hamas kjempet mot korrupsjon og sosial ulikhet var det mange deler av Hamas' politikk SV ikke kunne støtte opp om. Eksempler på dette var målene om utsletting av Israel og islamsk lovgivning i Palestina, samt Hamas' syn på ytringsfrihet og kvinners rettigheter.¹⁸³

Et annet argument imot boikott var at å holde igjen bistand ville føre til at Hamas knyttet tettere bånd til andre og mer ekstreme regimer, som for eksempel Iran, noe som i sin tur ville bidra til å svekke Norges rolle i fredsprosessen ytterligere.¹⁸⁴ Likevel førte ikke argumentene fram. Nok en gang var SVs utenrikspolitiske linje overkjørt i regjering.

Hamas til Norge

Kun en drøy måned etter det palestinske regjeringsskiftet ble nye spørsmål om Norges forhold til Hamas aktuelle. Som et ledd i en rundreise i Europa ønsket to Hamas-tilknyttede medlemmer av den palestinske lovgivende forsamlingen å besøke Norge, etter de var blitt invitert av Palestinakomiteen i Oslo. Salah Mohammed al-Bardawil og hans partifelle Yahya al-Abadza skulle etter planen besøke Norge den 15. mai.¹⁸⁵ Skulle norske myndigheter møte dem? Regjeringen hadde på tross av intern uenighet sluttet seg til den internasjonale boikotten av Hamas. Skulle Hamas også nektes å besøke Norge?

Det var sterkt press på regjeringen i begge retninger. På den ene siden ble saken enda mer komplisert av at Hamas-delegasjonen hadde fått avslått sin søknad om et visum for hele Schengen-området av Frankrike, som var det første Schengenlandet delegasjonen skulle besøke. Dersom representantene hadde blitt innvilget et slikt visum hadde de samtidig blitt innvilget et visum for hele Schengen-området, som Norge også var en del av. I tillegg hadde palestinerne fått avslått sine søknader om nasjonale visum i alle de andre europeiske landene de hadde planlagt å besøke. Norge var det eneste landet igjen på de palestinske politikernes reiseplan.¹⁸⁶ Hvis Norge valgte å innvilge de palestinske parlamentarikernes visumsøknader, ville det sende et signal om at Norge førte en mer forsonlig linje overfor Hamas enn USA og EU. De europeiske landene hadde tatt et tydelig standpunkt i samsvar med amerikansk og israelsk politikk for full politisk isolasjon av Hamas. Den israelske ambassadøren i Norge, Miryam Shomrat, uttalte at det internasjonale presset mot Hamas ville bli svekket hvis Norge

---

¹⁸³ «Splid om støtte til Hamas», *Klassekampen*, 13.2.2006.

¹⁸⁴ «SV refser Støre», *Klassekampen* 10.4.2006; «Hamas-frys får etterspill – bred kritikk av utenriksminister Støre», *Aftenposten* 11.4.2006.

¹⁸⁵ «Hamas invitert til Norge», *Dagsavisen*, 18.4.2006.

¹⁸⁶ «Hamas-visum setter Støre i ny knipe», *Dagbladet*, 4.5.2006.

valgte å ta imot representanter for en organisasjon som stod på EUs liste over terrororganisasjoner, og at det ville gjøre det vanskeligere for Norge å spille en meglersrolle i Midtøsten i fremtiden.¹⁸⁷

Også fra opposisjonen på Stortinget ble det lagt press på regjeringen for å avslå palestineres visumsøknader. Høyre og Fremskrittspartiet uttalte tidlig at Hamas-representantene ikke burde gis innreisestillatelse, og FrPs sentralstyremedlem Oskar Grimstad la vekt på at Norges tette forhold til USA og Israel ikke burde settes på spill «bare for å møte utsendinger fra en terrororganisasjon».¹⁸⁸

På den annen side fantes det sterke krefter i regjeringen som ønsket å ta imot Hamas-representantene. Spesielt gjaldt dette i det tradisjonelt palestiner-vennlige SV, men også store deler av Arbeiderpartiet ønsket å gi innreisestillatelse. SV hadde ikke fått gjennomslag for sin utenrikspolitiske linje da Norge valgte å følge USA og Kvartettens boikott etter det palestinske valget, men fikk muligheten til å markere seg på nytt gjennom å ta imot de palestinske parlamentarikerne. Argumentene for innreise var de samme som i forbindelse med det norske forholdet til Hamas-regjeringen. Representantene var demokratisk valgt, og dialog var det beste redskapet for å unngå at Hamas beveget seg i stadig mer ytterliggående retning.¹⁸⁹

Resultatet av situasjonen ble på mange måter et kompromiss. Det ble klart at de to ikke ville få anledning til å møte norske regjeringsmedlemmer, kun representanter på embetsnivå i Utenriksdepartementet, samt et besøk i Stortingets utenrikskomité. I tillegg ble behandlingen av el-Bardawils visumsøknad så forsinket at bare Yahya al-Abadza møtte opp i Oslo, en måned forsinket. Besøket skapte sterke reaksjoner hos opposisjonen på Stortinget, som med unntak av Venstre ikke møtte opp da al-Abadza besøkte Stortinget. Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti understreket at det ikke hadde vært noe formelt møte i utenrikskomiteen, men et møte der medlemmer av komiteen hadde møtt Hamas-representanten på fritt grunnlag.¹⁹⁰ Gjennom kompromisset holdt regjeringen USA og Israel tålelig fornøyde, samt at ytterligere protester fra egne rekker ble unngått. Den norske

---

¹⁸⁷ «Hamas-møte kan true norsk fredsrolle», *Fædrelandsvennen*, 27.4.2006; «Advarer Norge – Israels Norges-ambassadør uttaler seg i uforsonlige ordelag», *Dagbladet*, 5.5.2006.

¹⁸⁸ «FrP advarer mot å ta imot Hamas», *NTB*, 5.5.2006; «Høyre vil si nei til Hamas», *Adresseavisen*, 10.5.2006.

¹⁸⁹ «Hamas-visum setter Støre i ny knipe», *Dagbladet*, 4.5.2006; «SV-politiker håper Hamas-møte vil sende signaler», *NTB*, 11.5.2006.

¹⁹⁰ «Hamas-politiker må vente på visum» *Aftenposten*, 27.5.2006; «Hamas-representant til Norge i juni», *NTB*, 2.6.2006; «Strid i utenrikskomiteen om Hamas-møte», *Aftenposten*, 24.6.2006.

regjeringen hadde ikke hatt offisiell kontakt med Hamas, selv om Utenriksminister Støre vedgikk at også møtene på embetsnivå var problematiske for USA.¹⁹¹

Boikott

Den internasjonale boikotten skapte store problemer for Den palestinske selvstyremyndigheten. Den økonomiske situasjonen var svært vanskelig allerede før Hamas' overtakelse, og det ble raskt klart at selvstyremyndigheten ikke ville være i stand til å utbetale lønninger til sine 140,000 offentlig ansatte. Videre førte stengte grenser både mot Egypt og Israel til akutt matmangel på Gazastripen. For internasjonale aktører som FN og EU var det vanskelig å vite hva de skulle gjøre. De ønsket å levere eksempelvis matvarer og medisiner, men mangelen på politisk kontakt gjorde det vanskelig å få nødhjelp fram til de rammede.¹⁹² Det politiske presset innenfra var også økende, og den tapende parten i valget, Fatah, kunne utnytte situasjonen til sin egen fordel. Fatah pekte på at situasjonen for den palestinske befolkningen slett ikke var bedre med Hamas ved makten og arrangerte streiker og demonstrasjoner som la press på den nye regjeringen. I tillegg mottok Fatah stadig mer støtte fra aktører som ønsket et regjeringsskifte, i første rekke USA.¹⁹³

Situasjonen var i ferd med å bli uholdbar for den nye palestinske Hamas-regjeringen. Manglende evne til å betale lønninger førte til omfattende streiker blant de offentlig ansatte. Mulighetene for støtte fra annet hold enn Vesten var også begrenset for Hamas. Den arabiske liga var for splittet til å kunne bidra med noe annet enn symbolsk støtte. Egypt og Jordan hadde sterke bånd til USA og ønsket ikke å sette forholdet på spill gjennom økt kontakt med Hamas.¹⁹⁴ Egypt hadde også i utgangspunktet et anstrengt forhold til Hamas. Hamas var en gren av Det muslimske brorskap, en islamistisk organisasjon grunnlagt i Egypt i 1928.¹⁹⁵ Muslimbrødrene i Egypt representerte en politisk trussel for den egyptiske presidenten og diktatoren Hosni Mubarak.¹⁹⁶

Den alvorlige situasjonen, som det åpenbart var vanskelig for Hamas å komme ut av, presset Hamas til en uventet våpenhvile med Fatah. Etter et Saudiarabisk initiativ ble den såkalte Mekka-avtalen undertegnet 8. februar 2007. Denne avtalen innebar at Hamas og Fatah gikk sammen i en ny palestinsk samlingsregjering der Hamas fikk ni ministerposter og Fatah

---

¹⁹¹ «- Godt forhold mellom USA og Norge», *NTB*, 16.6.2006.

¹⁹² Caridi, 2012: 208, 222.

¹⁹³ Milton-Edwards og Farrell, 2010: 222.

¹⁹⁴ Caridi, 2012: 223.

¹⁹⁵ Milton-Edwards og Farrell, 2010: 6.

¹⁹⁶ «Islamic Democrats? », *New York Times*, http://www.nytimes.com/2007/04/29/magazine/29Brotherhood.t.html?pagewanted=2&_r=0. (Besøkt 18.4.2013).

seks.¹⁹⁷ I utgangspunktet var en slik samling svært lite sannsynlig. I løpet av året som var gått hadde Fatah systematisk forsøkt å undergrave regjeringen gjennom streiker og protester, og konflikten mellom de to bevegelsene hadde blitt trappet opp. Mot slutten av 2006 fant det sted væpnede konfrontasjoner mellom Fatah- og Hamas-sympatisører.¹⁹⁸ At de to rivalene fant sammen i en samlingsregjering kan bidra til å illustrere hvor alvorlig situasjonen i de palestinske områdene var på dette tidspunktet.

Samlingsregjeringen bidro i første rekke til å dempe den stadig eskalerende interne konflikten, samtidig som den viste de internasjonale aktørene og Israel at Hamas var i stand til å delta i en mer moderat regjering. For Hamas var deltakelsen i samlingsregjeringen et brudd med tidligere politikk. Hamas gjorde kompromisser på viktige deler av bevegelsens politikk for å oppnå pragmatiske mål, noe som brøt med de svært kompromissløse standpunktene de var kjent for. Samtidig var Hamas' alternativer i begynnelsen av 2007 svært få. Det sterke presset både innen- og utenfra samt den alvorlige økonomiske situasjonen truet regjeringens eksistens. Meningsmålinger gjort i de palestinske områdene mot slutten av 2006 viste at Hamas hadde mistet mye av støtten i befolkningen. Dersom denne utviklingen ikke ble stanset kunne regjeringen bli tvunget til å gå av.¹⁹⁹

Hamas håpet at samarbeidet med Fatah og Mahmoud Abbas ville føre til at bistanden og pengeoverføringene fra Vesten og Israel ble gjenopptatt. Selv om Hamas fortsatt stod på EU, Israel og USAs lister over terrororganisasjoner, var det derimot mulig for disse landene å møte Fatahs regjeringsmedlemmer, og dermed gjenoppta kontakten mellom den palestinske regjeringen og resten av verden. Likevel var det lite som tydet på at USA, EU og Israel ville lette på de omfattende sanksjonene. Reaksjonene var avventende, og selv om samlingsregjeringen ble sett på som et skritt i riktig retning, var det ikke stort nok til umiddelbart å heve sanksjonene. Israel og USA tok tydelig standpunkt imot anerkjennelse av samlingsregjeringen. Fra israelsk hold ble det hevdet at samlingsregjeringens plattform implisitt inneholdt både støtte til terrorhandlinger og et ønske om å fjerne Israel fra kartet, samtidig som den fremdeles ikke oppfylte Midtøstenkvartettens krav fra 2006. Inntil samlingsregjeringen eksplisitt hadde anerkjent Israels rett til å eksistere, tatt avstand fra vold

---

¹⁹⁷ Milton-Edwards og Farrell, 2010: 276; Waage, 2009:190.

¹⁹⁸ Milton-Edwards og Farrell, 2010: 227-228.

¹⁹⁹ Milton-Edwards og Farrell, 2010: 276.

og forpliktet seg til å følge de eksisterende avtalene ville ikke Israel gjenoppta kontakt.²⁰⁰ Dette innebar også at de palestinske skatteinntektene fremdeles ble holdt tilbake. De utestående skatteinntektene var kommet opp i flere hundre millioner dollar, og den palestinske regjeringen var avhengig av å motta dem snarest mulig.²⁰¹

Den gule ledertrøya

I tiden før Mekka-avtalen var ble forhandlet fram var skepsisen til den internasjonale boikotten økende i den norske regjeringen. SVs Ågot Valle hevdet at den forverrede situasjonen i de palestinske områdene «kan føre til at situasjonen i regionen kommer helt ut av kontroll», og at den vestlige boikottpolitikken var med på å forverre situasjonen ytterligere.²⁰² I tillegg hadde utenriksminister Støre i et møte med Mahmoud Abbas høsten 2006 forklart at dersom Fatah gikk inn i en samlingsregjering Abbas kunne stå inne for, kunne den nye regjeringen regne med Norges støtte.²⁰³ Boikotten av Hamas var fremdeles tema for debatt innad i regjeringen, ikke bare på grunn av SVs tydelige motstand, men også Støre ønsket mer kontakt mellom den palestinske regjeringen og de internasjonale aktørene. Det var imidlertid fremdeles en forutsetning fra Støres side at den palestinske regjeringen godtok Midtøstenkvartetts tre krav.²⁰⁴ At Mekka-avtalen ble undertegnet og samlingsregjeringen dannet gav Norge nye muligheter. Norge stod utenfor EU og var ikke bundet av unionens definisjon av Hamas som terrororganisasjon. 17. mars 2007 normaliserte norske myndigheter offisielt sitt forhold til den palestinske samlingsregjeringen. Det ble begrunnet med at den palestinske regjeringen hadde tatt viktige skritt i retning av å oppfylle de krav det internasjonale samfunnet hadde stilt.²⁰⁵

Det var flere årsaker som bidro til å presse gjennom den nye norske politikken. For det første hadde det siden det palestinske valget i 2006 vært et press internt i regjeringen for å føre en mer selvstendig Midtøstenpolitikk. Spesielt for SV, som tradisjonelt ønsket en politikk separat fra USA, var det viktig å gjenoppta kontakten med den palestinske regjeringen. I tillegg sammenfalt saken om hvorvidt Norge skulle gjenoppta kontakten med den palestinske regjeringen med en annen viktig utenrikspolitisk sak. NATO hadde bedt Norge øke sitt bidrag

---

²⁰⁰ «Analysis of the Palestinian National Unity Government 20. March 2007», *Israel Ministry of Foreign Affairs*. <http://www.mfa.gov.il/MFA/About+the+Ministry/Behind+the+Headlines/Analysis+of+the+Palestinian+national+unity+government+20-Mar-2007.htm>. (Besøkt 17.4.2013).

²⁰¹ Milton-Edwards og Farrell, 2010: 277.

²⁰² «SV vil revurdere boikott av Hamas», *NTB*, 23.12.2006.

²⁰³ Støre, 2009:115.

²⁰⁴ «Norsk utspill for å samle palestinerne», *Aftenposten*, 1.2.2007.

²⁰⁵ «Norge normaliserer forholdet til palestinsk samlingsregjering», Pressemelding, Utenriksdepartementet, 17.3.2007.

i den pågående krigen i Afghanistan med 150 spesialsoldater. Også denne saken var viktig for SV som ikke ønsket å sende flere soldater. Å delta i en amerikanskledet krig var problematisk for mange SV-ere, og selv om den norske deltakelsen i ISAF-styrken i Afghanistan var en vedtatt del av regjeringens politikk i Soria Moria-erklæringen, var motstanden mot å øke bidraget stor. Styrkene ble vedtatt sendt, men med et forbehold om at de ikke skulle stasjoneres sør i Afghanistan, der de hardeste kampene pågikk.²⁰⁶ Sett i lys av at SV hadde fått gjennomslag for svært lite av sin utenrikspolitikk i løpet av den rød-grønne regjeringens første halvannet år, kan normaliseringen av forholdet til den palestinske samlingsregjeringen fremstå som en kompensasjon fra de øvrige regjeringspartiene til SV. For det andre førte normaliseringen til at prosessen med å få fram bistand til palestinerne ble forenklet og effektivisert. Etter Hamas' valgseier i 2006 hadde den norske bistanden blitt kanalisert bort fra den palestinske selvstyremyndigheten, og i den påfølgende perioden hadde situasjonen forverret seg for den palestinske befolkningen. Ved å gjenoppta kontakten med den palestinske regjeringen kunne viktig bistand nå fram på en mer effektiv måte.²⁰⁷

En tredje begrunnelse for det norske ønsket om normalisering var at det gav Norge muligheten til igjen å spille en viktig rolle i Midtøsten. I løpet av tiden den rød-grønne regjeringen hadde sittet ved makten hadde den norske rollen blitt svekket særlig gjennom den reduserte innflytelsen AHLC-lederskapet hadde fått etter den internasjonale boikotten av Hamas-regjeringen. Den viktigste delen av den norske deltakelsen i Midtøsten hadde vært lederskapet av den internasjonale giverlandsgruppa AHLC. Under boikotten hadde lederskapet mistet mye av sin viktighet. Det var lite sannsynlig at eventuelle giverlandskonferanser ville samle sammen store bistandsbeløp når både lederen og flere av de toneangivende medlemmene var imot å bidra med penger på prinsipielt grunnlag. Den norske muligheten for å skape fred i Midtøsten var sterkt redusert. Den norske Midtøstenpolitikken hadde siden den rød-grønne regjeringen overtok ligget så tett opptil den amerikanske at en egen norsk rolle var vanskeligere å definere enn tidligere. Den nye palestinske samlingsregjeringen gav Norge en ny mulighet til igjen å sitte i førersetet gjennom å anerkjenne den. Den norske involveringen i Midtøsten hadde vært et prestisjeprojekt siden Oslo-avtalen ble undertegnet. Å redusere den norske deltakelsen ville vært et politisk nederlag for regjeringen. En aktiv fredspolitikk var et uttalt og viktig mål for regjeringen. De rød-

---

²⁰⁶ «-Kamelen er spist», *Adresseavisen*, 14.2.2007; «Støre: Forstår at det er problematisk for SV», *NTB*, 13.2.2007; Plattform for regjeringssamarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2005-09 side 12; «Avtale sier nei til sør», *Dagsavisen*, 14.2.2007.

²⁰⁷ «Støre vil heve blokaden», *Dagbladet* 20.2.2007; «Krever at Hamas-boikott avblåses», *NTB*, 9.2.2007.

grønne ønsket å styrke den norske fredsprofilen i forhold til den foregående borgerlige regjeringen som satt ved makta blant annet da norske styrker gikk inn i Afghanistan.²⁰⁸ Å være et foregangsland i Midtøsten ville bidra til å gi Norge tilbake rollen som en viktig fredsnasjon, dessuten kunne Norge fungere som et mellomledd mellom palestinerne, Israel og USA, som ellers hadde svært få muligheter til kontakt. Dette synspunktet forfektet også Raymond Johansen, som var statssekretær i UD, gjennom å hevde at Norge hadde tatt på seg «den gule ledertrøya».²⁰⁹

Regjeringens nye politikk høstet raskt kritikk fra opposisjonen på Stortinget, i første rekke fra Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet. Kritikken var begrunnet i at selv om Hamas hadde vist vilje til moderasjon gjennom å gå inn i en samlingsregjering, oppfylte heller ikke den nye regjeringen Midtøstenkvartetts tre krav. Samtidig satte et slikt norsk «solospill» det norske forholdet til EU, USA og Israel i fare, mente opposisjonen.²¹⁰ Kritikken ble møtt av utenriksminister Støre som pekte på at den palestinske regjeringen ikke kun burde bedømmes ut fra Hamas' charter, men på den regjeringsplattformen samlingsregjeringen hadde blitt enige om. Støre benyttet et eksempel fra egen regjering for å underbygge sitt poeng: Å bedømme samlingsregjeringens politikk ut fra Hamas' charter ville være det samme som å hevde at den rød-grønne regjeringen anså USA for å være den største trusselen mot verdensfreden, ettersom dette stod i SVs partiprogram. I tillegg hevdet Støre at det norske forholdet til USA ikke var i fare, regjeringen hadde hatt en løpende dialog med det amerikanske utenriksdepartementet, og begge var innforstått med at landene hadde ulike roller å spille i Midtøsten.²¹¹

Selv om Støre la vekt på at samlingsregjeringens politikk skulle vurderes ut fra regjeringsplattformen framfor Hamas' charter, var det et problem at heller ikke den palestinske regjeringens plattform tydelig oppfylte kravene Midtøstenkvartetten hadde stilt til den rene Hamas-regjeringen et år tidligere. Samlingsregjeringens plattform var vag på disse områdene, bortsett fra at den tydelig poengterte at avtaler tidligere inngått med Israel skulle respekteres. Støre hadde tidligere forutsatt at kravene måtte oppfylles for at kontakten med den palestinske regjeringen skulle gjenopptas. Regjeringsplattformen tok ikke eksplisitt avstand fra vold, men inneholdt snarere formuleringer om palestinernes rett til motstand mot

---

²⁰⁸ Plattform for regjeringssamarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2005-09, side 5, 8-9.

²⁰⁹ Waage, 2009:203.

²¹⁰ «KrF og FrP er imot ny norsk Palestina-linje», *Bergens tidende*, 20.3.2007.

²¹¹ «I skyggen av SV», *Morgenbladet*, 16.2.2007; «Støre: -Norge og USA har ulike roller i Midtøsten», *NTB*, 27.2.2007.

israelsk okkupasjon som israelske myndigheter tolket i retning av at den oppfordret til nettopp vold.²¹² Dokumentet inneholdt heller ingen anerkjennelse av staten Israel og dens rett til å eksistere, men Støre hevdet i en utenrikspolitisk redegjørelse for Stortinget at det faktum at samlingsregjeringen hadde blitt enige om å respektere tidligere inngåtte avtaler implisitt innebar en anerkjennelse av Israel. Dette fordi PLOs anerkjennelse av Israel i Oslo-avtalen måtte betraktes som en av disse avtalene.²¹³ Støre og regjeringens argumenter viste tydelig at kun en liten positiv utvikling i palestinsk politikk var nok til at Norge igjen ville opprette kontakt og dermed bli en viktig deltaker i fredsarbeidet igjen.

De internasjonale reaksjonene på den nye norske politikken var kjøligere enn hva regjeringen kanskje hadde tenkt seg. Norge var det eneste vestlige landet med unntak av Sveits som hadde offisielle forbindelser til den palestinske regjeringen, og selv om utenriksminister Støre mente at store deler av EU *egentlig* var enige i den norske politikken, fortsatte de europeiske landene å følge den amerikanske linjen.²¹⁴ Selv om USA ikke offentlig kritiserte det norske initiativet var det tydelig at amerikanske myndigheter ikke likte den norske politikken.²¹⁵ USA ønsket å opprettholde isolasjonen av den palestinske regjeringen og på den måten presse fram en ny regjering uten Hamas. Fra amerikanernes synspunkt svekket det det internasjonale presset på samlingsregjeringen at land som Norge gjenopptok kontakten med palestinerne. De israelske reaksjonene på den nye politikken var lettere å tolke for den norske utenrikstjenesten. Den israelske ambassadøren i Norge, Miryam Shomrat, uttalte like etter Mekka-avtalen var undertegnet at Støre gikk for langt i retning av å akseptere den nye palestinske regjeringen da den ikke hadde godtatt Midtøstenkvartetts tre krav.²¹⁶ Det israelske synet på den norske politikken ble enda tydeligere etter den palestinske samlingsregjeringens innsettelse 19. mars 2007. Statssekretæren i UD, Raymond Johansen, var til stede i Gaza by som den eneste vestlige representanten. For å markere sin protest og sterke reaksjon mot den norske

---

²¹² «Palestinian National Unity Government Platform», punkt 3.1: «*The government asserts that all forms of 'resistance', including mass popular resistance against the occupation, is the Palestinian people's legitimate right, ensured by all accepted international conventions. It is our people's right to defend themselves against continued Israeli aggression*», <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Peace/PaNUplatform.html>, <http://www.mideastweb.org/paunitygovernment.htm>. (Besøkt 10.3.2013).

²¹³ Utenrikspolitisk redegjørelse for Stortinget tirsdag 13. februar 2007. http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/jgs_taler_artikler/2007/utenrikspolitisk-redegjorelse.html?id=450698. (Besøkt 17.4.2013).

²¹⁴ Støre, 2009: 119-120; Waage, 2009: 203; «Jeg tror flere vil følge etter Norge», *Dagbladet*, 23.3.2007.

²¹⁵ Støre, 2009:120; Waage, 2009: 204; «Uenig med Norge – men USA vil ikke kritisere oss offentlig», *Aftenposten*, 23.3.2007.

²¹⁶ «Israels ambassadør: - Støre går litt for langt» *Stavanger Aftenblad*, 13.2.2007.

regjeringens politikk, avlyste den israelske regjeringen alle planlagte møter med den norske statssekretæren.²¹⁷

Normaliseringen av forholdet til den palestinske samlingsregjeringen hadde markert at Norge spilte en selvstendig rolle i konflikten mellom Israel og palestinerne, samt bidratt til at SV fikk gjennomslag for noe av sin utenrikspolitikk i regjering. På den annen side hadde det vist at den norske Midtøstenpolitikken hadde liten oppslutning blant andre vestlige land og hadde bidratt til sterke reaksjoner fra Israel, noe deler av opposisjonen på Stortinget var snare til å understreke. Fremskrittspartiets utenrikspolitiske talsmann, Morten Høglund, uttalte at den norske regjeringen hadde svekket sin posisjon i fredsarbeidet i Midtøsten gjennom å ta parti med palestinerne i konflikten.²¹⁸

---

²¹⁷ Waage, 2009:204; Støre, 2009:119.

²¹⁸ «Uenighet om Norges kontakt med palestinerne», *NTB*, 20.3.2007.

5. Dilemmaer for norsk fredspolitikk

Den palestinske samlingsregjeringen ble et kortvarig prosjekt. Den holdt sammen i kun få måneder etter innsettelsen i mars 2007, da det palestinske selvstyreområdet i praksis ble delt i to separate deler. Delingen av det palestinske området og skillet mellom Fatah og Hamas skapte en rekke nye problemer både for palestinerne, Israel og alle de andre aktørene som var involvert i konflikten. Dette inkluderte også Norge. Hvordan skulle norske myndigheter forholde seg til den nye situasjonen og alle problemene den førte med seg? Skulle Hamas og Gazastripen isoleres fra omverdenen, og i hvilken grad kunne den norske regjeringen tolerere krig og en kritisk humanitær situasjon på Gazastripen? Tiden etter *de facto*-delingen av de palestinske områdene førte med seg mange dilemmaer for Norge og de andre involverte i konflikten.

Den palestinske samlingsregjeringens fall

Kort tid etter den palestinske samlingsregjeringens innsettelse brøt det på nytt ut konflikt mellom regjeringskoalisjonens to viktigste medlemmer, Fatah og Hamas. Konflikten hadde ligget latent i lang tid, og hadde ved flere anledninger også vært voldelig, ikke minst hadde den vært det i tiden like før samarbeidsavtalen mellom de to bevegelsene ble undertegnet i Mekka tidlig i 2007. Mekka-avtalen lyktes imidlertid å samle de to rivaliserende partiene i en felles regjering, og håpet var at samarbeidet skulle bidra til å senke konfliktnivået i den palestinske politikken samt å skape en sterk felles front mot Israel.²¹⁹ Likevel var det flere tidligere konflikter mellom Hamas og Fatah som ikke var blitt løst. Det fantes fremdeles en stor grad av gjensidig mistro mellom dem, og uklarheter i Mekka-avtalen skulle bidra til å forsterke den.²²⁰

En av grunnene til at Fatah og Hamas godtok avtalen i Mekka var for å bedre den prekære økonomiske situasjonen i de palestinske områdene. Etter Hamas' valgseier hadde den palestinske selvstyremyndigheten blitt boikottet av de vestlige landene og Israel, som palestinerne var helt avhengig av å motta bistand og øvrige inntekter fra. Håpet var at en samlingsregjering kunne bidra til at boikotten ble opphevet, slik at den hardt prøvede selvstyremyndigheten fikk større inntekter. Den tidligere palestinske presidentkandidaten

---

²¹⁹ Caridi, 2012: 241-245.

²²⁰ Milton-Edwards og Farrell, 2010: 280.

Mustafa Barghouti hevdet at flere EU-land hadde lovet å heve blokaden dersom Hamas inngikk et samarbeid med PLO, men på tross av dette fortsatte den internasjonale boikotten.²²¹

Tilliten mellom de to bevegelsene var liten, på tross av at de var del av den samme regjeringen. De stod langt fra hverandre politisk og hadde ulike syn på hvordan konflikten med Israel best burde løses. Den manglende tilliten kom klart til uttrykk gjennom spørsmålet om hvem som skulle ha kontrollen over de palestinske sikkerhetsstyrkene. Oslo-avtalen innebar blant annet at palestinerne fikk opprette sine egne væpnede styrker, som skulle hjelpe til med å holde ro og orden i de palestinske områdene.²²² Like før den rene Hamas-regjeringen ble innsatt, overførte den palestinske presidenten Abbas kontrollen over disse styrkene til seg selv, og dermed bort fra Hamas. Dette førte i sin tur til at Hamas opprettet en egen sikkerhetsstyrke som lå under innenriksdepartementet, et departement Hamas kontrollerte.²²³ En stor svakhet i Mekka-avtalen, som de to rivalene hadde blitt enige om, var nettopp at spørsmålet om hvem som skulle ha kontrollen over sikkerhetsstyrkene ikke var blitt behandlet. Gjensidig mistro mellom Fatah og Hamas førte til at begge sider rustet opp. Også USA spilte en rolle i den gjensidige opptrappingen. Amerikanske myndigheter bidro med støtte i form av trening og utstyr til Fatah, noe som førte til at den interne palestinske konflikten ble ytterligere intensivert.²²⁴ Hamas anklaget Fatah for å planlegge en maktovertakelse støttet av USA og Israel, og Fatah anklaget Hamas for å forberede et kupp støttet av Iran.²²⁵

Voldelige sammenstøt mellom de ulike sikkerhetsstyrkene fant sted allerede i mai 2007, og i juni samme år hersket det borgerkrigsliknende tilstander på Gazastripen. I løpet av en uke mellom den 7. og 14. juni tok Hamas kontrollen på Gazastripen. Omkring 140 palestinere var blitt drept og 1000 såret i det som var svært brutale sammenstøt. Gazastripen var rensket for Fatah-aktivister, de hadde flyktet til Vestbredden.²²⁶ Fatah og Mahmoud Abbas på sin side tok kort tid etter Hamas' maktovertakelse over den palestinske selvstyremyndighetens institusjoner på Vestbredden. Hamas' statsminister, Ismael Haniyeh, ble byttet ut med Abbas' mann, Salam Fayyad, og en ny regjering ble innsatt i Ramallah på Vestbredden.²²⁷ Den nye

---

²²¹ Caridi, 2012: 247.

²²² Waage, 2013:450.

²²³ Caridi, 2012: 227.

²²⁴ Waage, 2013:476; Waage, 2009:204-205; International Crisis Group, «After Gaza», *Middle East Report*, nr. 68, 2007: 9.

²²⁵ ICG, «After Gaza»: 1.

²²⁶ ICG, «After Gaza»: 1, 15; Caridi, 2012: 258.

²²⁷ Caridi, 2012:258-259.

regjeringen skulle sitte fram til nye valg var gjennomført, et tvilsomt juridisk grep av Abbas.²²⁸

At PLO med Fatah i spissen nå kontrollerte Den palestinske selvstyremyndigheten på Vestbredden førte til at pengestrømmen fra Vesten og Israel igjen nådde Mahmoud Abbas. Kort tid etter at den palestinske delingen var et faktum, gjenopptok Israel og Vesten pengeoverføringene som hadde vært holdt tilbake siden Hamas' valgseier i 2006.²²⁹ Samtidig ble Gazastripen utpekt som «fiendtlig territorium» av israelske myndigheter.²³⁰ Deler av pengene Abbas fikk fra Vesten og Israel ble brukt til en hard boikott mot den Hamas-kontrollerte Gazastripen. Abbas' plan for å ta tilbake kontrollen over Gazastripen var å vingeklippe den økonomisk. Offentlig ansatte på Gazastripen fikk tilbud om å få utbetalt lønn mot at de *ikke* møtte opp på jobb. Det førte til at Hamas ikke hadde tilgang på arbeidskraft som for eksempel lærere og byråkrater, samtidig som de ikke mottok penger fra Den palestinske selvstyremyndigheten eller fra Vesten.²³¹ Dette var et stort problem for Hamas. De var avhengige av å skaffe både arbeidskraft og penger. Arbeidskraft fikk de tak i gjennom å ansette flere nyutdannede, og i noen tilfeller også ufaglærte. Dette var folk som aksepterte å arbeide for lavere lønn enn de tidligere ansatte. Penger ble skaffet gjennom nye skatter, også på ting som ikke hadde vært skattlagt tidligere, som for eksempel smuglervarer som kom gjennom de hemmelige og ulovlige tunnelene under grensen til Egypt.²³² Etter en periode med innkjøringsproblemer hadde boikotten av Gazastripen ført til et resultat Fatah *ikke* ønsket: Hamas hadde bygget opp en egen infrastruktur og var i stand til å fungere uten økonomisk hjelp fra Vestbredden. Det palestinske selvstyreområdet var i praksis delt i to separate deler.²³³

Etter det ble klart at isolasjon og boikott ikke raskt ville tvinge Hamas til å oppgi makten på Gazastripen skiftet Ramallah-regjeringen strategi. Gjennom tettere samarbeid med Israel og de vestlige landene skulle rask vekst i velstand og fremgang i fredsforhandlingene med Israel gjøre den Fatah-kontrollerte Vestbredden til et eksempel for innbyggerne på Gazastripen.

---

²²⁸ ICG, «After Gaza»: 17.

²²⁹ International Crisis Group, «The Israeli-Palestinian Conflict: Annapolis and After», *Middle East Briefing*, nr. 22, 2007: 2.

²³⁰ Waage, 2013: 476.

²³¹ ICG, «After Gaza»: 15; Caridi, 2012: 259.

²³² Caridi, 2012: 260.

²³³ Waage, 2013: 476; Waage, 2009: 205; Caridi, 2012: 260.

Gjennom å vise til en bedring i både sikkerhetssituasjonen og levestandard, håpet Fatah å vise at det palestinske folket hadde mest å vinne på å støtte dem.²³⁴

Samtidig som Israel og de vestlige landene igjen opptok kontakten med regjeringen på Vestbredden ble den Hamas-kontrollerte Gazastripen enda mer isolert enn tidligere. Dette satt norske myndigheter i en vanskelig situasjon. Politikken som hadde blitt ført overfor Hamas hadde variert i løpet av tiden etter det palestinske valget. Først boikottet Norge den rene Hamas-regjeringen, deretter ble forholdet til samlingsregjeringen, der Hamas inngikk, normalisert. Hvordan skulle Norge forholde seg til den nye situasjonen? Utenriksminister Støre uttalte i tiden etter maktovertakelsen at norske myndigheter skulle forholde seg til Abbas' regjering i Ramallah som palestinernes legitime regjering. På den annen side ønsket ikke Norge å isolere Hamas fullstendig. Kontakten mellom norske og Hamas-tilknyttede representanter på embetsnivå skulle fortsette, men noen økonomisk støtte til Hamas-regjeringen på Gazastripen kom ikke på tale. Norge hadde aldri tidligere gitt penger til Hamas, og skulle aldri gjøre det i fremtiden heller.²³⁵

Ulike argumenter ble brukt for å begrunne den nye norske linjen. Utenriksminister Støre uttalte at det riktige var å forholde seg til palestinernes valgte president, altså Mahmoud Abbas, og hans utpekte regjering.²³⁶ Å støtte Fatah-regjeringen på Vestbredden begrunnet i et demokratiargument var imidlertid ikke uproblematisk. Den var riktignok utpekt av presidenten, men noe klart demokratisk mandat hadde den ikke. Det var tross alt Hamas som hadde vunnet valget i 2006. Regjeringen i Ramallah var en overgangsregjering som i utgangspunktet kun skulle sitte fram til neste valg, men siden det kun var blitt avholdt to valg siden opprettelsen av selvstyremyndigheten i 1994, var sjansen stor for at Salam Fayyads overgangsregjering ville sitte i lang tid. Den andre delen av Støres argumentasjon var at Hamas hadde en voldskultur og en voldsretorikk Norge tok avstand fra og at norsk økonomisk støtte til Hamas ikke var aktuelt på grunn av islamistenes politiske standpunkter. Samtidig var det viktig å opprettholde kontakt med Hamas. I følge Støre kunne en total isolasjon kunne føre til en ytterligere radikaliserings både av befolkningen på Gazastripen og av Hamas.²³⁷ Norske myndigheter ønsket fortsatt kontakt med islamistene, det kunne bidra til mindre radikaliserings av palestinerne, men ikke for mye av den. Til det var de allerede for radikale.

---

²³⁴ ICG, «After Gaza»: 21.

²³⁵ «Angrer ikke sololøp i Midtøsten», *Stavanger Aftenblad*, 7.9.2007; «Kan stoppe pengestøtte», *Dagsavisen*, 15.6.2007; «Ingen norsk meklerrolle», *Klassekampen*, 14.8.2007.

²³⁶ «-Isoleres Hamas kan vi få al-Qaida», *Dagbladet*, 25.6.2007; «Utenriksministeren om krisen i Det palestinske området », Pressemelding Utenriksdepartementet nr. 72/07.

²³⁷ «-Isoleres Hamas kan vi få al-Qaida», *Dagbladet*, 25.6.2007.

Den nye norske linjen var heller ikke uproblematisk internasjonalt. Den amerikanske presidenten, George W. Bush, hadde i en tale like etter kampene på Gazastripen var ferdige uttalt at han ønsket en total isolasjon av Hamas. Bush mente palestinerne sto foran et viktig veiskille. Situasjonen var alene skapt av et ekstremistisk Hamas som hadde forrådt det palestinske folket, et folk som måtte velge mellom et «morderisk Hamas» eller en demokratisk stat ledet av Abbas.²³⁸ USA hadde, sammen med Israel, vært den fremste forkjemperen for total isolasjon av Hamas helt siden resultatene fra det palestinske valget forelå i 2006. Den norske politikken innebar likevel fortsatt kontakt også med islamistene, og var dermed et brudd med den amerikanske linjen. Støre begrunnet dette med at selv om palestinerne riktignok hadde hovedansvaret for situasjonen i de palestinske områdene, hadde også det såkalte verdenssamfunnet og Israel en del av skylda for bruddet mellom Hamas og Fatah. Utenriksministeren hevdet at dersom den palestinske samlingsregjeringen hadde fått internasjonal støtte, kunne situasjonen vært unngått.²³⁹

Også på hjemmebane måtte Støre tåle kritikk, men denne gangen først og fremst fra mer forventet hold enn SV. De kanskje klareste pro-palestinske stemmene i norsk offentlighet, nemlig partiet Rødt og Palestinakomiteen, var tidlig ute og kritiserte den norske politikken. Kritikken var begrunnet i at den norske Midtøstenpolitikken var for tett knyttet til den amerikanske, og at fortsatt isolasjon av Hamas ikke var et godt virkemiddel for å få senket konfliktnivået i regionen.²⁴⁰ Likevel traff ikke kritikken fra Rødt og Palestinakomiteen særlig hardt. Situasjonen på Gazastripen ble ansett for å være utløst av Hamas, og å gå tilbake til den tidligere isolasjonspolitikken var ukontroversielt. Med unntaket om å fortsette kontakten med Hamas på lavere nivå, fulgte Norge igjen de toneangivende internasjonale aktørenes politikk.

Ny krig i Gaza

Etter hvert som det ble klart at Hamas-styret på Gazastripen utviklet seg til å bli permanent, ble også behovet for forhandlinger mellom Israel og Hamas større. Hamas ønsket at det israelske jerngrepet om Gazastripen skulle løsnes, mens Israel ønsket en slutt på de mange rakettene som ble avfyrt fra Gaza og inn på israelsk territorium. 19. juni 2008 inngikk Hamas og Israel en seks måneder lang våpenhvile. Våpenhvilen innebar en øyeblikkelig stans av alle stridshandlinger, og deretter en gradvis åpning av grenseovergangene mellom Gazastripen og

---

²³⁸ «Trosser Bush», *Dagbladet*, 20.7.2007; ICG: «After Gaza»: 28 «President George W. Bush's Address on the Middle East, July 2007», http://www.mideastweb.org/bush_speech_middle_east_2007.htm, (Besøkt 11.4.2013).

²³⁹ Støre, 2009: 122; «Trosser Bush», *Dagbladet*, 20.7.2007.

²⁴⁰ «Usjølvtendig Støre», *Klassekampen*, 14.8.2007.

Israel, så utvalgte varer med lav sikkerhetsrisiko kunne slippe inn.²⁴¹ Våpenhvilen var viktig for Hamas av to årsaker. Den omfattende boikotten ville bli hevet, og dernest ville våpenhvilen bidra til å øke Hamas-regjeringens legitimitet. Israel hadde nå kontakt med Hamas. Todelingen av det palestinske selvstyreområdet ble også tydeligere etablert. Den palestinske selvstyremyndigheten og Mahmoud Abbas, som fremdeles formelt styrte Gazastripen, hadde ikke vært med på å framforhandle avtalen. Våpenhvilen forsterket dermed Gazastripens posisjon som uavhengig av Abbas' regjering på Vestbredden.²⁴²

Likevel hadde våpenhvilen begrensede resultater «på bakken». Hamas hevdet at Israel ikke oppfylte vilkårene i våpenhvileavtalen. Grenseovergangene ble ikke tilstrekkelig åpnet, og det fant fortsatt sted angrep mot palestinske mål i Gaza. Israelske myndigheter, på sin side, pekte på at rakettangrepene fra Gaza ikke stanset helt opp, og at det stadig ble bygget ulovlige tunneler fra Gazastripen og inn i Egypt og Israel.²⁴³ I tiden fram mot 19. desember, da våpenhvilen gikk ut, og etter planen skulle reforhandles, fant det sted stadig flere sammenstøt mellom Israel og Hamas. 4. november 2008 gikk israelske styrker til angrep inne på palestinsk område og drepte seks militante islamister. Israel hevdet at de seks arbeidet med å grave en ny tunnel mellom Gaza og Israel som blant annet skulle brukes til å kidnappe israelske borgere. Hamas svarte med kraftige rakettangrep mot israelske byer i Negevørkenen. Våpenhvilen var brutt. Etter en periode med opptrapping på begge sider gjennomførte det israelske flyvåpenet den 27. desember et storstilt bombeangrep mot 50 mål på Gazastripen samtidig. En ny krig var i gang i Gaza.²⁴⁴

I dagene og ukene før krigen, hvor sammenstøtene mellom Hamas og Israel ble stadig hyppigere, gjorde de internasjonale aktørene lite for å forhindre ytterligere opptrapping av konflikten. De arabiske landene, gjennom samarbeidsorganisasjonen Den arabiske liga, var ute av stand til å bli enige om noe fredsinitiativ. Særlig Egypt, som delte grense med Gaza, ønsket ikke å legge skylden for opptrappingen kun på Israel. Egypterne hadde et anstrengt forhold til Hamas, ikke bare fordi de fryktet at konflikten kunne spre seg til egyptisk område, men også på grunn av Hamas' tilknytning til Det muslimske brorskap i Egypt, som var den fremste opposisjonsgruppen til Hosni Mubaraks regime. Heller ikke EU var i stand til å samles om noe felles løsningsforslag, til det var beslutningsprosessen for vanskelig. Unionen var avhengig av enighet mellom de 27 medlemslandene for å legge hele sin tyngde bak et

---

²⁴¹ International Crisis Group: «Ending the War in Gaza», *Middle East Briefing*, nr 26, 2009:3; Caridi, 2012:263

²⁴² Caridi, 2012: 263.

²⁴³ ICG: «Ending the War in Gaza»:3.

²⁴⁴ ICG: «Ending the War in Gaza»: 4; Waage, 2013: 478; Caridi, 2012: 268.

felles utenrikspolitisk standpunkt.²⁴⁵ Tidspunktet for krigsutbruddet hemmet også USAs evne til å kjøle ned den stadig varmere konflikten. I november 2008 hadde amerikanerne valgt ny president, og valget falt på demokraten Barack Obama. Obama ønsket å myke opp Bush-administrasjonens uforsonlige linje og skape fred gjennom forhandlinger, og hadde skapt ny entusiasme både i Midtøsten og Europa i løpet av valgkampen.²⁴⁶ Men da krigen brøt ut hadde ennå ikke Obama overtatt presidentembetet. Bush-administrasjonen var på vei ut av Det hvite hus og involverte seg i liten grad i tiden fram mot krigens utbrudd.

I Norge skapte krigen på Gazastripen sterke reaksjoner, også blant politikere. I kjølvannet av den massive israelske bombing uttalte Jonas Gahr Støre at en systematisk bombing av Gaza by var uakseptabel og at Israel måtte bære en stor del av ansvaret for at krigen brøt ut. I følge Støre hadde den harde israelske blokaden av Gazastripen bidratt til at konflikten hadde blitt trappet opp. Blokaden hadde ført til at den pressede situasjonen i Gaza hadde blitt enda verre, og at motstanden mot Israel hadde økt. Samtidig var ikke Hamas uten ansvar. De måtte ha visst at rakettoppskytninger av et slikt omfang ville føre til israelsk gjengjeldelse.²⁴⁷ Videre var Støre svært kritisk til de militære virkemidlene både Israel og Hamas brukte. For israelerne var det svært vanskelig, om ikke umulig å begrense sivile tap i en slik situasjon. For det første var Gaza en av verdens tettest befolkede byer og for det andre bar Hamas-aktivistene sjelden uniform. Støre krevde også full stans i Hamas' rakettoppskytninger mot israelske mål, som også rammet sivile.²⁴⁸

Reaksjonene, både på krigen generelt og Støres utspill, var svært delte blant partiene på Stortinget. De eksisterende skillelinjene mellom partienes syn på konflikten i Midtøsten kom tydelig til overflaten. Fremskrittspartiet markerte seg som den tydeligste Israel-vennen på Stortinget. FrPs utenrikspolitiske talsmann, Morten Høglund, uttalte at Hamas hadde hovedansvaret for krigens utbrudd, at organisasjonen om mulig burde «avvæpnes» og at Israel hadde rett til å forsvare seg mot Hamas, som var i ferd med å utvikle en stadig større «kapasitet på sine våpen».²⁴⁹ Kristelig Folkepartis stortingsrepresentant Ingebrigt S. Sørfonn, som også var leder av *Israels venner* på Stortinget brukte enda tyngre verbalt skyts. Han mente det var høyst forståelig at Israel gikk til krig. Israel hadde ikke fått noen hjelp av de internasjonale aktørene til å stanse rakettoppskytningene fra Gazastripen. Samtidig uttalte han

---

²⁴⁵ ICG: «Ending the War in Gaza»: 21-22.

²⁴⁶ Waage, 2013: 479-480.

²⁴⁷ «Høster kritikk fra Ap», *Klassekampen*, 5.1.2009; «Støre: Krigens logikk rår», *NTB*, 30.12.2008.

²⁴⁸ «Sterke norske fordømmelser av krigshandlingene», *NTB*, 28.12.2008.

²⁴⁹ «Full tillit til Israel i FrP», *Klassekampen*, 6.1.2009; «Sterke norske fordømmelser av krigshandlingene», *NTB*, 28.12.2008.

at de sivile tapene på palestinsk side var grufulle, men at Hamas måtte ta hoveddelen av skylden for dette i og med at de brukte sivile boligstrøk som baser.²⁵⁰ På den andre siden mente SVs daværende nestleder, Audun Lysbakken, at Støres uttalelser ikke var sterke nok. Norge burde kalle tilbake sin ambassadør til Israel for å markere fordømmelsen av krigen. Også innad i Arbeiderpartiet ønsket flere, deriblant ungdomsorganisasjonen AUF og fylkesordføreren i Sør-Trøndelag, at kritikken mot Israel burde skjerpes. Både Støre og statsminister Jens Stoltenberg hadde betegnet Israels bombing som «uproporsjonal gjengjeldelse», noe flere Ap-ere reagerte på. Begrepet innebar riktignok at Israel brukte overdreven makt, men impliserte også at krigen ble startet av Hamas. Stine Rødmyr, lederen av *Fredsforum*, som var en del av Oslo Arbeiderparti, uttalte at det var misvisende å kalle de israelske reaksjonene for gjengjeldelser, da situasjonen var fremprovosert av israelerne gjennom blokaden av Gazastripen og israelernes egne militære aksjoner.²⁵¹

De steile frontene ble ytterligere forsterket av at israelske myndigheter nektet utenlandske journalister innreise til Gazastripen. Det var et område som i følge Israel var for farlig for journalister. Journalistene kunne bli tatt som gisler av Hamas, dessuten kunne for mye innblanding fra media hemme den israelske hærens evne til å oppnå sine mål.²⁵² Mangelen på utenlandske reportere i krigssonen førte til at to norske leger, Mads Gilbert og Erik Fosse, begge mangeårige og aktive medlemmer av Palestinakomiteen, var to av få europeiske stemmer som slapp ut av Gaza. De arbeidet på akuttmottaket på et sykehus i Gaza by under krigen.²⁵³ Gilbert og Fosse rapporterte med stort engasjement om både materielle ødeleggelser og store sivile tap til både norsk og utenlandsk media, og bidro til å forsterke et allerede stort engasjement for konflikten mellom Israel og palestinerne i norsk offentlighet. Legene rapporterte i første omgang om de menneskelige lidelsene, men uttalte seg samtidig i til dels svært kritiske ordelag om Israel og de virkemidlene som Israel tok i bruk under krigen.²⁵⁴ Både de humanitære rapportene og den flengende kritikken av Israel fikk blandet mottakelse. I de allerede pro-palestinske lagene av det norske samfunnet ble rapportene tolket som nok et bevis på israelske krigsforbrytelser og angrep på sivile, men legenes uttalelser ble møtt med kritikk fra mer Israel-vennlige miljøer. Gilbert hadde vært aktiv i lokalpolitikken for det

---

²⁵⁰ «Vener av Israel vil også ha krigsstans», *Bergens Tidende*, 7.1.2009.

²⁵¹ «Ap-topp raser mot Jonas», *Dagbladet*, 31.12.2008; «Høster kritikk fra Ap», *Klassekampen*, 5.1.2009.

²⁵² «Media frustration over Gaza ban grows», *The Guardian*, 14.1.2009; «Israel explains Gaza media restrictions», *CNN*, 14.1.2009, <http://edition.cnn.com/2009/WORLD/meast/01/14/israel.gaza.media.restrictions/index.html>. (Besøkt 12.4.2013)

²⁵³ Caridi, 2012:269; «Israel to open Gaza border crossing to journalists on Friday», *Haaretz*, 22.1.2009; «Uakseptabel nyhetsblokkade», *Klassekampen*, 3.1.2009; «Et levende helvete», *Dagbladet*, 5.1.2009.

²⁵⁴ «-Israel lyver», *VG*, 2.1.2009.

radikale venstrepartiet Rødt, og Fremskrittspartiets formann, Siv Jensen, uttalte at legenes rapporter ikke var nøytrale og objektive, men farget av deres politiske bakgrunn. Gilbert og Fosse var programforpliktet til å mene at Israel begikk overgrep.²⁵⁵

Uavhengig av hvor objektive legene var i dekningen av krigen på Gazastripen skapte rapportene deres, og krigen i seg selv, et meget sterkt engasjement i Norge. Både den Israelfvennlige organisasjonen Med Israel for fred og den pro-palestinske Palestinakomiteen merket en kraftig økning i medlemstallene i løpet av ukene krigen varte. Palestinakomiteen økte sitt antall medlemmer med femti prosent, mens Med Israel for fred fikk 300 nye medlemmer og nådde det høyeste medlemstallet siden organisasjonens opprettelse i 1978.²⁵⁶ Det sterke engasjementet kom også tydelig til overflaten gjennom demonstrasjoner. I Oslo ble det avholdt store markeringer til støtte både for Israel og palestinerne, og et fakkeltog for fred hadde mellom 10000 og 15000 deltakere. En motdemonstrasjon mot en pro-israelsk markering foran Stortinget førte til voldelige sammenstøt. Et stort antall ungdommer med sympati for palestinerne gikk til angrep på både politi og Israel-aktivister og begikk hærverk i Oslo sentrum i det som ble omtalt som «de verste gateslagene i Oslo siden 1980-tallet».²⁵⁷ Flere ble både pågrepet og skadet i opptøyene. Konflikten i Midtøsten hadde lenge engasjert, men under krigen på Gazastripen ble konflikten voldelig, også i Norge.

Den svært polariserte debatten førte på tross av stort engasjement til liten endring i den offisielle norske politikken. Utenriksministeren holdt et innlegg til FNs sikkerhetsråd 7. januar 2009 der han mente både Hamas og Israel hadde ansvar for krigsutbruddet, men Israel ble mottaker av den kraftigste kritikken. Støre fordømte de israelske operasjonene og kritiserte også Sikkerhetsrådet for å ha vist for liten handlekraft. Videre mente Støre at det var helt nødvendig med en umiddelbar våpenhvile, og at de påfølgende forhandlingene måtte ta for seg fire nøkkelområder: For det første en stans av den omfattende smuglingen av våpen inn i Gaza, for det andre en umiddelbar åpning av grensepostene på Gazastripen, slik at humanitær hjelp kunne nå fram, for det tredje en tilstedeværelse av internasjonale observatører i Gaza, og for det fjerde økt bistand for å bedre både den økonomiske og humanitære situasjonen. Dersom disse kriteriene ble møtt, kunne det legges til rette for en ny palestinsk samlingsregjering og etter hvert nye palestinske valg. I et langtidsperspektiv ønsket

---

²⁵⁵ «-Mads Gilbert støtter terror», *VG*, 8.1.2009; «Gilbert: -Svertekampanje», *VG*, 8.1.2009.

²⁵⁶ Palestinakomiteen hadde 2100 medlemmer, Med Israel for fred hadde om lag 2500. «Midtøsten-konflikten engasjerer nordmenn», *NTB*, 15.1.2009.

²⁵⁷ «Sørfohn taler», *Klassekampen*, 7.1.2009; «Siv ga pøbelen en anledning», *Adresseavisen*, 9.1.2009; «-Verste gateslag siden 1980-tallet», *Aftenposten*, 9.1.2009; «31 pågrepet – 6 skadet», *Aftenposten Aften*, 9.1.2009.

utenriksministeren å få på plass en internasjonal konferanse som diskuterte problemstillingene i regionen under ett, etter modell av Madrid-konferansen i 1991.²⁵⁸

Gazakrigens etterspill

Det meste av krigføringen på Gazastripen ble avsluttet den 18. januar 2009, da både Hamas og Israel annonserte våpenhvile. Våpenhvilen var ikke et direkte resultat av forhandlinger mellom Hamas og israelske myndigheter, men kom som følge av to ensidige våpenhviler som ble offentliggjort på begge sider. Egyptiske myndigheter hadde spilt en viktig rolle i utformingen av avtalene.²⁵⁹ Krigen hadde ført med seg store ødeleggelser på Gazastripen. Mellom 1200 og 1450 personer var drept, og et enda større antall var skadet eller gjort hjemløse. Tapene på israelsk side var små i forhold, tretten personer mistet livet, derav tre sivile.²⁶⁰ Den israelske forsvarsministeren, Ehud Barak, hevdet det israelske militæret hadde nådd alle sine mål for krigen, nemlig å knuse infrastrukturen Hamas hadde bygget opp, en infrastruktur som la til rette for terroraksjoner mot Israel. Hamas, på sin side, hevdet imidlertid også å ha vunnet krigen, dette på tross av de omfattende menneskelige tapene og de store materielle ødeleggelser. Hamas hadde overlevd, både som bevegelse og som regjering på Gazastripen. For Hamas var dette nok, bevegelsen hadde stått imot Israels forsøk på å knuse den.²⁶¹

Med tanke på internasjonal støtte kom Hamas bedre ut av krigen enn hva Israel gjorde. «Operasjon støpt bly», som den israelske operasjonen i Gaza ble kalt, var en PR-fiasko for Israel internasjonalt. Spesielt i Europa skapte krigføringen sterke reaksjoner. Det israelske svaret på Hamas' rakettoppskytninger ble ansett som uproporsjonalt, og isolasjonspolitikken som ble ført overfor Gaza som mislykket.²⁶² At utenlandsk media hadde blitt nektet innreise forverret synet på den israelske operasjonen ytterligere. Gjengjeldelsen hadde vært for kraftig og hadde i første rekke rammet Gazas sivilbefolkning. Uavhengige humanitære

---

²⁵⁸ «Støre tar til orde for internasjonal konferanse», *Aftenposten*, 31.12.2009; «Meeting on the Situation in the Middle East», referat fra FNs sikkerhetsråd 7.1.2009, offentliggjort av Utenriksdepartementet, http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/jgs_taler_artikler/2009/fn_sr.html?id=541625. (Besøkt 18.4.2013).

²⁵⁹ International Crisis Group: «Gaza's unfinished business», *Middle East Report*, nr 85, 2009: 4; Milton-Edwards og Farrell, 2010: 296.

²⁶⁰ Israelske myndigheter anslo 1200 drepte palestinere, palestinske myndigheter 1440. «Field update on Gaza from the Humanitarian Coordinator», *United Nations office for the Coordination of Human Affairs*, 5.2.2009, <http://unispal.un.org/unispal.nsf/85255db800470aa485255d8b004e349a/50a7789ce959e0c285257554006d3e56?OpenDocument>. (Besøkt 11.4.2013); «Operation in Gaza: Statement by DM Ehud Barak», *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 17.1.2009, http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Speeches+by+Israeli+leaders/2009/Gaza_Operation_DM_Barak_statement_17_Jan_2009.htm. (Besøkt 11.4.2013); Waage, 2013: 479; ICG: «Gaza's unfinished business»: 1.

²⁶¹ ICG: «Gaza's unfinished business»: 6.

²⁶² ICG: «Gaza's unfinished business»: 46-47.

organisasjoner reagerte også. Blant andre Human Rights Watch og Amnesty International anklaget Israel for krigsforbrytelser og ønsket en uavhengig granskning av Israels krigføring. Dette kravet ble støttet av blant andre FNs generalsekretær, og av Norge. Den sørafrikanske juristen Richard Goldstone fikk ansvaret for å granske påstandene om brudd på menneskerettighetene under krigen.²⁶³ At Goldstone, som selv var jødisk og som ifølge seg selv hadde sterke bånd til Israel, skulle granske påstandene falt verken i god jord verken hos Israel eller USA. Israelerne anså både Goldstone og FNs menneskerettighetsråd som partiske og antiisraelske, og amerikanske myndigheter mente det var Israels ansvar, og ikke FNs, å granske eventuelle overgrep som hadde skjedd under krigen.²⁶⁴ At norske myndigheter, på tross av motstand fra USA og Israel, støttet utarbeidelsen av rapporten tyder på at den norske Midtøstenpolitikken, i alle fall på dette punktet, hadde distansert seg fra den amerikanske.

På tross av de kraftige internasjonale reaksjonene var synet på krigen annerledes i den israelske opinionen. Ifølge en meningsmåling gjort en måned etter våpenhvilen mente nesten to tredeler av de spurte israelerne at israelske styrker burde fortsatt krigføringen til Hamas ble knust.²⁶⁵ I februar 2009 ble det avholdt valg i Israel, og resultatene tydet på at troen på en fremforhandlet løsning på konflikten med palestinerne var liten. Israel fikk sin mest høyreorienterte regjering noensinne. Det konservative Likud-partiet var valgets store vinner. Med støtte fra andre, og enda mer høyreorienterte partier, ble Likuds Benjamin Netanyahu ny statsminister, for andre gang.²⁶⁶ Det israelske valget tydet ikke på at det ville bli noen rask fremgang i forhandlingene med palestinerne.²⁶⁷

Under en utenrikspolitisk redegjørelse for Stortinget i februar 2009 forsøkte utenriksministeren å klargjøre den norske regjeringens holdninger til konflikten i Midtøsten. Med tanke på den videre utviklingen av konflikten hevdet Støre at tiden var i ferd med å renne ut for en fredelig løsning. Israels politikk var en av årsakene til det. Den israelske isolasjonen av Gazastripen og byggingen av bosettinger i de okkuperte områdene bidro til å undergrave

---

²⁶³ Human Rights Watch: «EU: Demand Accountability for Gaza Conflict Laws of War Violations», Pressemelding 16.3.2009, <http://www.hrw.org/news/2009/03/16/eu-demand-accountability-gaza-conflict-laws-war-violations>. (Besøkt 6.4.2013); ICG: «Gaza's unfinished business»: 21; Brev fra utenriksminister Jonas Gahr Støre til Amnesty International Norge, offentliggjort av utenriksdepartementet, http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/nyheter/2009/gaza_folkerett.html?id=543857. (Besøkt 6.4.2013); Caridi, 2012: 277.

²⁶⁴ «Israeli Defence Force says it fought Gaza war in line with international law», *The Guardian*, 22.4.2009; «Israel benekter brudd på folkeretten i Gaza», *NTB*, 22.4.2009; «The Goldstone Report – a history», <http://www.guardian.co.uk/world/2011/apr/14/goldstone-report-history>. (Besøkt 7.4.2013).

²⁶⁵ ICG: «Gaza's unfinished business»: 18.

²⁶⁶ Netanyahu var også statsminister fra 1996 til 1999.

²⁶⁷ Waage, 2013: 481; ICG: «Gaza's unfinished business»: 21.

det palestinske folkets tro på en forhandlet løsning, mente Støre. Dette bidro til å trekke befolkningen nærmere radikale bevegelser som for eksempel Hamas. Delingen av det palestinske området svekket troen på en tostatsløsning ytterligere. Den palestinske selvstyremyndigheten (PA) var det som skulle være grunnlaget for en fremtidig palestinsk stat. Den norske holdningen var at løsningen på konflikten måtte være en tostatsløsning, og at denne best kunne nås gjennom brede forhandlinger. Men PA hadde ikke lenger hadde kontrollen over Gazastripen. Det gjorde det enda vanskeligere å føre forhandlinger om opprettelsen av en egen palestinsk stat.²⁶⁸

Utenriksministeren prøvde alt han kunne å være balansert i fordelingen av skyld og ansvar for utbruddet av den nylig avsluttede krigen i Gaza. Kritikk av Israel ble umiddelbart fulgt av kritikk av Hamas og omvendt, det var nesten slik at en setning om den ene parten umiddelbart ble fulgt av en setning om den annen – i et slags språklig likevektssystem. I stortingsdebatten som fulgte var det store uenigheter partiene imellom. Fremskrittspartiets Morten Høglund og Kristelig Folkepartis Dagfinn Høybråten la sterkere vekt på at Hamas hadde skylden for krigen, mens SVs Audun Lysbakken mente at det avgjørende problemet var den israelske okkupasjonen.²⁶⁹

I september 2009 ble Richard Goldstones granskningsrapport offentliggjort. Den 575 sider lange rapporten inneholdt kraftig kritikk av krigføringen på begge sider. Goldstone anså Hamas' rakettoppskytninger mot israelske mål som terror, og den israelske operasjonen ble anklaget for å ha vært et uproporsjonalt angrep iverksatt for å straffe og terrorisere sivilbefolkningen i Gaza. Goldstone hevdet å ha avdekket en rekke krigsforbrytelser og brudd på folkeretten begått av både Hamas og den israelske hæren. Granskningskommisjonen mente derfor at hvis ikke Israel gjennomførte egne og grundige granskninger av anklagene om krigsforbrytelser, burde saken gå videre til Den internasjonale straffedomstolen i Haag.²⁷⁰ Reaksjonene lot ikke vente på seg. USA holdt fast ved at Israel var mer enn kapable til å gjennomføre slike granskninger selv, og at FNs sikkerhetsråd var en mer egnet arena enn Den

---

²⁶⁸ Utenrikspolitisk redegjørelse for Stortinget 10. februar 2009, http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/jgs_taler_artikler/2009/redegj_stortinget0902.html?id=545344. (Besøkt 4.4.2013).

²⁶⁹ Utenrikspolitisk redegjørelse for Stortinget 10. februar 2009; Debatt om utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse, 12. februar 2009, <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2008-2009/090212/1/#a1>. (Besøkt 11.4.2013).

²⁷⁰ «Human Rights in Palestine and other Occupied Arab Territories», Report of the UN fact finding mission on the Gaza Conflict (Goldstone-rapporten): 315, rapporten er tilgjengelig på http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/specialsession/9/docs/unffmhc_report.pdf. (Besøkt 6.4.2013); «UN Gaza Report accuses Israel and Hamas of war crimes», *The Guardian*, 15.9.2009.

internasjonale straffedomstolen som en «plan B». Israel, på sin side, reagerte enda kraftigere. Israelerne mente rapporten kun var den siste i en lang rekke propagandarapporter, skapt for å skade Israels anseelse. De anerkjente ikke funnene i rapporten og ønsket ikke å gjennomføre noen egen granskning.²⁷¹ Da Goldstone-rapporten ble offentliggjort, hadde Norge i mellomtiden blitt medlem av FNs menneskerettighetsråd (UNHCR). Norge støttet rapportens konklusjoner. Støre ble sitert på at norske myndigheter ville gjøre sitt ytterste for at rapporten skulle bli grundig behandlet i FN, og at de ansvarlige for eventuelle brudd på menneskerettighetene skulle bli stilt til ansvar for det.²⁷² Norske myndigheter hadde tatt nok et skritt bort fra amerikanske og israelske standpunkter til den israelsk-palestinske konflikten i Midtøsten.

Frihetsflåten

I løpet av våren 2010 skulle det norske forholdet til Israel bli enda mer anspent. I mai 2010 hadde en rekke frivillige organisasjoner, som støttet palestinerne, gått sammen i den såkalte «frihetsflåten». Frihetsflåten bestod av seks skip som seilte under tyrkisk flagg, men mannskapet bestod av aktivister med ulike nasjonaliteter, også nordmenn. Konvoien skulle frakte forsyninger som blant annet matvarer og undervisningsmaterieell til Gaza. At aksjonen ville innebære et brudd på den israelske blokaden av Gaza var det liten tvil om. Israel hadde full kontroll på alt som kom inn og ut av Gazastripen, inkludert sjøveien.²⁷³ At skipene seilte under tyrkisk flagg gjorde det vanskeligere for israelerne å stanse konvoien. Tyrkia var NATO-medlem og en viktig alliert for USA. I tillegg var Tyrkia et av få land Israel tradisjonelt hadde et godt forhold til i Midtøsten.²⁷⁴ For kraftige reaksjoner overfor tyrkiske skip kunne innebære knuter på tråden ikke bare mellom Tel Aviv og Istanbul, men også mellom Tel Aviv og Washington.

Israel hadde forsøkt å stanse frihetsflåten med diplomatiske midler, men konvoien lot seg ikke stanse. De seks skipene silte inne i israelsk farvann den 30. mai 2010 og fulgte ikke ordre fra den israelske marinen om å seile til en israelsk havn. Skipene ble bordet av israelske militære, og ni tyrkiske statsborgere på skipet *Mavi Marmara* ble drept.²⁷⁵ Aksjonen ble filmet av

---

²⁷¹ «Israel debates response to Gaza Report», *BBC News*, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8322584.stm (Besøkt 18.4.2013); «Israel to UN body: Come to your senses on Goldstone Report», *Haaretz*, 1.10.2009.

²⁷² Pressemelding nr. 73/19, Utenriksdepartementet, 16.9.2009; «Israelsk offensiv mot FN-rapport om Gazakrigen», *NTB*, 16.9.2009.

²⁷³ Caridi, 2012: 286.

²⁷⁴ Hale, William i Sayigh, Yezid og Shlaim, Avi (red.), *The Cold War and the Middle East*, Oxford University Press, Oxford, 1997: 251, 271.

²⁷⁵ Caridi, 2012: 286; «Nine dead in Vicious conflict aboard 'Mavi Marmara'», *Jerusalem Post*, 6.1.2010; Waage, 2013: 484.

journalister om bord og skapte sterke reaksjoner internasjonalt. Selv om de israelske militære hevdet at mannskapet på *Mavi Marmara* hadde angrepet dem med kniver, var inntrykket i store deler av verden at Israel hadde drept aktivister med fredelige hensikter, samt hindret livsnødvendig nødhjelp i å nå fram til Gaza. Reaksjonene fra de arabiske landene og Tyrkia var spesielt kraftige. Etter press fra spesielt Tyrkia satt FN ned en ny granskingskommisjon som skulle etterforske hendelsene.²⁷⁶

I Norge var reaksjonene kraftige. Statsminister Jens Stoltenberg uttalte at et slikt angrep på sivile var «uakseptabelt».²⁷⁷ Utenriksminister Støre var kalte den israelske ambassadøren i Oslo inn på «teppet» og støttet opprettelsen av en uavhengig FN-granskning.²⁷⁸ I motsetning til tidligere hendelser i Midtøsten var partiene på Stortinget relativt samstemte i sin kritikk av Israel. Også Fremskrittspartiets utenrikspolitiske talsmann Morten Høglund, som tidligere hadde vært blant Israels varmeste forsvarere på Stortinget, mente Israel kom svært dårlig ut av situasjonen.²⁷⁹ I likhet med EU hadde norske myndigheter fordømt den israelske aksjonen, men andre politiske partier mente dette ikke var nok. Partiet Rødt mente Norge burde avvikle de diplomatiske forbindelsene med Israel. Dette ble avvist av Raymond Johansen, som nå var partisekretær i Arbeiderpartiet. Johansen mente at åpning av grensene på Gazastripen burde ha høyeste prioritet for Norge, og at Norge ikke ville ha noen mulighet til å legge press på Israel uten diplomatiske forbindelser. SV, på sin side, mente en fordømmelse ikke var nok, men at kraftigere internasjonale sanksjoner burde bli gjennomført.²⁸⁰

Fra Washington var reaksjonene mer tilbakeholdne. På tross av at presidentskiftet hadde skapt ny entusiasme for fredsforhandlingene mellom Israel og palestinerne, verken støttet Obama-administrasjonen de internasjonale protestene mot Israel, eller fordømte bordingen av konvoien.²⁸¹ I løpet av den første tiden etter Obamas innsettelse, hadde USA forsøkt hardere enn tidligere å få fredsforhandlingene i gang igjen. Men å få til nye forhandlinger hadde vist seg å være en større utfordring enn ventet. Mahmoud Abbas ønsket ikke å forhandle med Israel så lenge det fortsatt ble bygget bosettinger på Vestbredden og i Jerusalem. Netanyahu ønsket på sin side ikke å stanse utbyggingene. Riktignok hadde et amerikanskledet forhandlingsframstøt ført til at den israelske regjeringen stanset utbyggingene i ti måneder,

---

²⁷⁶ «Turkey to Probe raid on 'Mavi Marmara'», *Jerusalem Post*, 8.12.2010; «UN Gaza flotilla panel to hold first meeting», *Jerusalem Post*, 8.10.2010.

²⁷⁷ «Krever full granskning av Israels bording», *NTB*, 31.5.2010.

²⁷⁸ «Krever full granskning av Israels bording», *NTB*, 31.5.2010; «Støre: -Sjokkert over Israel», *NTB*, 31.5.2010.

²⁷⁹ «Krisemøte i FNs sikkerhetsråd», *Aftenposten*, 1.6.2010.

²⁸⁰ «SV: -Vi gjør alt for lite», *Klassekampen*, 1.6.2010; «Rødt: -Kast ut den israelske ambassadøren», *NTB*, 31.5.2010.

²⁸¹ Waage, 2013: 484; «USA forsiktig med kritikk av Israels bording», *NTB*, 31.5.2010.

men det var ikke nok til å oppnå noe gjennombrudd. Abbas og palestinerne ønsket en permanent stans.²⁸² Etter de mislykkede forhandlingsforsøkene ble det amerikanske presset på Israel lettet. En for kritisk retorikk mot Israel kunne bidra til å svekke Obamas sjanser til å bli gjenvalgt i 2012. Det fantes en sterk støtte til Israel i den amerikanske opinionen, og for en president som ønsket å bli gjenvalgt kunne det bli skjebnesvangert å utfordre den sterke gruppen av Israel-sympatisører.²⁸³

Palestinerne og FN

Den manglende fremgangen i forhandlingene mellom Israel og PLO gjorde situasjonen vanskelig for Mahmoud Abbas. Hans krav om at byggingen av bosettinger på Vestbredden måtte stanses, en forutsetning for nye forhandlinger, ble ikke tatt til følge av israelske myndigheter. Den fastlåste situasjonen førte til at palestinerne forsøkte nye metoder. Etter forhandlingenes sammenbrudd høsten 2010, kunngjorde Abbas at han ville søke støtte til en fremtidig palestinsk stat i FN. I løpet av vinteren 2011 ble det klart at PLO, på vegne av palestinerne, ville søke om fullt medlemskap. Abbas ble invitert til å tale i FNs hovedforsamling i september samme år, der han formelt la inn søknaden.²⁸⁴ Abbas hadde tidligere foretrukket forhandlinger direkte med Israel, men et press på Israel i FN kunne bidra til et bedre utgangspunkt for forhandlinger på hjemmebane, mente han.²⁸⁵

Regjeringen i Ramallah hadde siden delingen av det palestinske området i 2007, og spesielt siden 2009, ført en politikk la aktivt til rette for en fremtidig palestinsk stat.²⁸⁶ Som følge av at Hamas hadde overtatt kontrollen på Gazastripen, hadde de økonomiske forholdene bedret seg på Vestbredden. Ramallah-regjeringen mottok store mengder internasjonal bistand. Også palestinske skatteinntekter, som Israel tidligere hadde holdt tilbake, ble nå betalt ut av israelske myndigheter. Inntektene ble blant annet brukt på å bygge en sterkere infrastruktur og økonomi i et forsøk på å overbevise både Israel og de internasjonale aktørene om at en selvstendig palestinsk stat ville være levedyktig.²⁸⁷

---

²⁸² Waage, 2013: 482.

²⁸³ Waage, 2013: 480-486.

²⁸⁴ International Crisis Group, «Curb your Enthusiasm – Israel and Palestine after the UN», *Middle East Report*, nr. 112, 2012:1-2; «Full transcript of Abbas speech at UN General Assembly», *Haaretz*, 23.9.2011, <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/full-transcript-of-abbas-speech-at-un-general-assembly-1.386385>. (Besøkt 30.3.2013).

²⁸⁵ International Crisis Group, «The Emperor has no Clothes», *Middle East Report*, nr. 122:15; ICG, «Curb your Enthusiasm»: 1.

²⁸⁶ ICG, «Curb your Enthusiasm»: 3.

²⁸⁷ ICG, «Curb your Enthusiasm»: 3.

Det var risikabelt for Abbas å søke om fullt FN-medlemskap, selv om den potensielle gevinsten var stor. Et fullt FN-medlemskap ville innebære en langt sterkere posisjon for palestinerne internasjonalt. Palestina ville være et FN-medlem som var okkupert av et annet FN-medlem, noe verdenssamfunnet ville måtte reagere på. I tillegg ville palestinerne få nye juridiske verktøy i kampen mot Israel. Blant annet ville palestinerne som følge av et FN-medlemskap kunne klage påståtte forbrytelser inn til den internasjonale straffedomstolen. Palestinerne ville få muligheten til å anklage israelere *personlig* for brudd på folkeretten.²⁸⁸ Abbas visste også at han hadde støtte blant det store flertallet av FNs medlemsland. Siden PLO, i eksil, erklærte Palestina som en selvstendig stat i 1988 hadde et stort flertall av FNs medlemsland gitt sin tilslutning til den palestinske selvstendighetserklæringen. I januar 2011 talte listen 109 land, en langt større oppslutning enn den nyopprettede staten i Kosovo hadde fått. Det var liten tvil om at et stort flertall av medlemmene ville stemme i palestineres favør.²⁸⁹

På tross av dette var det også klart at palestinerne ikke ville oppnå fullt FN-medlemskap. Selv om majoriteten av FNs medlemmer var positive til palestineres søknad var viktige aktører ikke med på notene, i første rekke USA. For å bli tatt opp som fullt FN-medlem måtte FNs sikkerhetsråd først anbefale medlemskapssøknaden overfor Hovedforsamlingen, som deretter fattet det endelige vedtaket. I første omgang krevdes det ni av femten stemmer i FNs sikkerhetsråd, forutsatt at ingen av de faste medlemmene stemte nei, og deretter to tredjedels støtte i Hovedforsamlingen.²⁹⁰ For det første var det ikke klart om palestinerne kunne samle ni positive stemmer i Sikkerhetsrådet, og selv om de klarte det, ville USA stemme nei og dermed nedlegge veto.²⁹¹ Amerikanerne ønsket ikke et for tidlig FN-medlemskap for palestinerne, de støttet Israel i denne saken. Politikken var offisielt begrunnet i at et palestinsk FN-medlemskap ville føre til en enda mer ustabil situasjon i Midtøsten. Uansett hva utfallet av en eventuell avstemming ville bli, ville resultatet føre til en opptrapping av konflikten.²⁹² For president Obama var nøkkelen til en varig fred i Midtøsten en fremforhandlet avtale mellom

---

²⁸⁸ ICG, «Curb your Enthusiasm»: 4, 21.

²⁸⁹ «UN Envoy professor: Israel has no chance of stopping recognition of Palestinian state», *Haaretz*, 28.11.2011; «Støtte fra 109 land», *Klassekampen*, 19.1.2011.

²⁹⁰ «Rules of Procedure – XIV. Admission of New Members to the United Nations», *UN General Assembly*, <http://www.un.org/en/ga/about/ropga/adms.shtml>. (Besøkt 7.4.2013); ICG, «The Emperor has no Clothes»: 16; ICG, «Curb your Enthusiasm»: 8.

²⁹¹ «NY: Obama tells Abbas US will veto Palestinians at UN», *Jerusalem Post*, 22.9.2011, <http://www.jpost.com/DiplomacyAndPolitics/Article.aspx?id=238978>. (Besøkt 7.4.2013); ICG, «The Emperor has no Clothes»: 16; ICG, «Curb your Enthusiasm»: 8.

²⁹² ICG, «Curb your Enthusiasm»: 27.

Israel og palestinerne med to stater som resultat, ikke et palestinsk solo-løp i FN. Det var ingen grunn til å gi opp håpet om en bilateral avtale ennå.²⁹³

Det israelske standpunktet i saken var i stor grad på linje med det amerikanske. Israel ønsket heller ikke at Palestina skulle bli anerkjent som en selvstendig stat, og israelske myndigheter så på PLOs FN-søknad som et stort steg i feil retning i fredsforhandlingene. Den palestinske FN-søknaden ble ansett som et forsøk på å presse gjennom en palestinsk stat med tvang, og ikke ved forhandlingsbordet. Det kunne ikke Israel akseptere.²⁹⁴ Samtidig var det klart at en nyopprettet palestinsk stat ville ha omfattende konsekvenser for Israel som ikke kunne brukes som argumenter i en debatt i FN. For eksempel ville det stikke kjepper i hjulene for den omfattende utbyggingen av bosettinger på Vestbredden og den israelske militære tilstedeværelsen i de palestinske områdene. Den sittende israelske regjeringen hadde i fredsforhandlingene med palestinerne demonstrert at den ønsket fortsatt bygging av bosettinger.²⁹⁵

Den israelske viseutenriksministeren Danny Ayalon uttalte at fortsatt palestinsk pågang for medlemskap i FN ville få konsekvenser i form av israelske sanksjoner, noe som ble fulgt opp av finansminister Yuval Steinitz. Dersom PLO fortsatte frierferden i FN ville Israel igjen holde tilbake skatteinntektene som ble samlet inn på vegne av selvstyremyndigheten. Det ville medføre store konsekvenser for økonomien på Vestbredden.²⁹⁶ I tillegg uttalte Ayalon at alle bindende avtaler mellom Israel og palestinerne var mellom Israel og PLO, ikke Israel og staten Palestina. I tilfelle FN anerkjente Palestina som en stat, ville ikke Israel ha noen forpliktelser overfor sitt nye naboland.²⁹⁷ Underforstått ville et FN-medlemskap føre til harde sanksjoner overfor palestinerne.

Abbas var mellom barken og veden. Hvis han opprettholdt søknaden om FN-medlemskap ville han bli straffet av Israel og USA. Det eneste han ville ha oppnådd var økt oppmerksomhet rundt palestinerne sak. På den annen side var alternativene også dårlige. Dersom han gikk inn for å forsones med Hamas, for å skape en sterkere palestinsk politisk

---

²⁹³ Barack Obamas tale om Midtøsten og Nord-Afrika 19.5.2011, «Barack Obama's speech on Middle East – Full transcript», *The Guardian*, 19.5.2011, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/may/19/barack-obama-speech-middle-east>. (Besøkt 7.4.2013).

²⁹⁴ ICG, «The Emperor has no Clothes»: 27; «Deputy FM Ayalon warns Palestinians of Israeli Sanctions», *Haaretz*, 19.9.2011.

²⁹⁵ Waage, 2013: 484.

²⁹⁶ «Israel's diplomatic drive to block Palestinian UN bid», *The Independent*, 11.6.2011; «Steinitz touts 'sanctions' if PA state bid goes to UN vote», *Jerusalem Post*, 24.9.2011; «Deputy FM Ayalon warns Palestinians of Israeli Sanctions», *Haaretz*, 19.9.2011.

²⁹⁷ «Deputy FM Ayalon warns Palestinians of Israeli Sanctions», *Haaretz*, 19.9.2011.

enhet, ville han bli straffet av de samme to, og hvis han gikk inn i nye forhandlinger med Israel ville han bli straffet av sine egne.²⁹⁸ Abbas kunne heller ikke gå bort fra kravet om at byggingen av bosettinger måtte opphøre for at forhandlingene kunne gjenopptas, den politiske prisen på hjemmebane ville være for høy.

Hva Norge eventuelt ville stemme i FNs hovedforsamling spilte i utgangspunktet liten rolle med tanke på utfallet av avstemmingen. Likevel ville den norske stemmen sende signaler til de øvrige aktørene i Midtøsten. Den israelske strategien fram mot avstemmingen var å skaffe støtte hos de vestlige landene. Den israelske statsministeren Benjamin Netanyahu uttalte at selv om palestinerne kanskje hadde flertall i FNs hovedforsamling var *kvaliteten* på landene på sin side vel så viktig som *kvantiteten*.²⁹⁹ På tross av at majoriteten av hovedforsamlingen var pro-palestinsk ville manglende støtte fra de vestlige landene svekke den palestinske legitimiteten. I tillegg til USA hadde flere av de store EU-landene, som for eksempel Tyskland og Italia, bestemt seg for å stemme nei til den palestinske søknaden og flere andre hadde ennå ikke bestemt seg.³⁰⁰

Hva skulle Norge stemme? Sett i et internasjonalt perspektiv var det ikke gitt at Norge ville stemme for palestinsk FN-medlemskap. Det ville ikke flere av landene det var naturlig for Norge å sammenligne seg med. Også blant opposisjonspartiene på Stortinget fantes det motstand, og argumentasjonen lå tett opp mot den amerikanske. Representanter for både KrF og FrP uttalte at selv om de i utgangspunktet var positive til en tostatsløsning, var tidspunktet for søknaden feil. Den tok fokus vekk fra den viktigste delen av fredsprosessen, mente de, nemlig de bilaterale forhandlingene mellom Israel og PLO. I klartekst betydde dette at de ønsket å støtte Israel, bilaterale forhandlinger hadde ikke funnet sted på flere år.³⁰¹ I tillegg ville søknaden skape mer konflikt i regionen og mindre tillit mellom palestinske og israelske myndigheter.³⁰²

På den annen side passet det godt inn i norsk utenrikspolitisk tradisjon at saken skulle avgjøres i nettopp FN. Tiltroen til FNs evne til å løse konflikter var sterk i Norge, også innad i

---

²⁹⁸ ICG, «The Emperor has no Clothes»: 10.

²⁹⁹ «Netanyahu mulling West Bank pullout to stave off 'diplomatic tsunami'», *Haaretz*, 12.4.2011, <http://www.haaretz.com/print-edition/news/netanyahu-mulling-west-bank-pullout-to-stave-off-diplomatic-tsunami-1.355430>. (Besøkt 8.4.2013).

³⁰⁰ «UN Envoy professor: Israel has no chance of stopping recognition of Palestinian state», *Haaretz*, 28.11.2011.

³⁰¹ Waage, 2013: 481-485.

³⁰² «Abbas: -Trygg på norsk støtte», *Aftenposten*, 19.9.2011; «Advarer mot Støres kursendring», *Aftenposten*, 18.7.2011; «SV forlanger norsk ja til Palestina – Useriøst og provoserende, mener FrP», *Aftenposten*, 10.6.2011.

den rød-grønne regjeringen.³⁰³ SV argumenterte med at palestinerne hadde gjennomført statsbyggende reformer og at demokratiet stod sterkt i det palestinske samfunnet. Alt tydet på at en palestinsk stat var levedyktig, men at fødselen ble bevisst hindret av en israelsk regjering som fortsatte bosettingspolitikken og som ikke ønsket noen tostatsløsning.³⁰⁴ Jonas Gahr Støre støttet også den palestinske søknaden «prinsipielt». Støre hevdet at selv om en fremforhandlet løsning var å foretrekke, støttet Norge palestinernes rett til å bruke FNs institusjoner og for å få avklart hvilken støtte de hadde i det internasjonale samfunnet.³⁰⁵

Den norske regjeringen viste til Støres standpunkter også under det norske hovedinnlegget under FNs generalforsamling i september 2011. Statssekretær Espen Barth Eide gjorde det i sitt innlegg klart at Norge ville støtte den palestinske FN-søknaden. Etter Norges syn var ikke et palestinsk FN-medlemskap noe hinder for forhandlinger mellom Israel og palestinerne. Dessuten hadde Norge stemt for israelsk FN-medlemskap da staten Israel ble opprettet, og uten at de fremtidige israelske grensene var avklart. De samme premissene måtte gjelde for den palestinske søknaden.³⁰⁶

I november 2011 ble det klart at Sikkerhetsrådet ikke hadde fattet noen enstemmig beslutning om det palestinske forslaget, og PLO presset heller ikke på for å få gjennom en avstemming. Resultatet av den var gitt på forhånd. Storbritannia og Frankrike hadde erklært at de ville avstå fra å stemme, og USA ville uansett nedlegge veto.³⁰⁷ På tross av at palestinerne ikke gikk videre med FN-søknaden ble Ramallah-regjeringen utsatt for harde økonomiske sanksjoner fra Israel. Utbetalingen av skattepenger til palestinerne ble holdt tilbake, noe som skapte store økonomiske problemer for selvstyremyndigheten.³⁰⁸

Det innledende nederlaget i FN, kombinert med manglende bilaterale forhandlinger med Israel førte til at palestinerne valgte å forsøke å finne en annen vei inn i FN. I og med at de hadde sterk støtte i FNs hovedforsamling, var muligheten stor for å få innvilget status som «observatørstat uten medlemskap», en status tilsvarende Vatikanstatens.³⁰⁹ For å oppnå dette

---

³⁰³ Lange, Even, Pharo, Helge og Østerud, Øyvind, *Vendepunkter i norsk utenrikspolitikk – Nye vilkår etter den kalde krigen*, Unipub, Oslo, 2009: 12; Støre, 2009: 23.

³⁰⁴ «SV forlanger norsk ja til Palestina – Useriøst og provoserende, mener FrP», *Aftenposten*, 10.6.2011.

³⁰⁵ «Støre vil ikke motarbeide palestinsk anerkjennelse», NTB, 18.7.2011.

³⁰⁶ Norges innlegg i FNs Generalforsamling 27.9.2011, offentliggjort av Utenriksdepartementet på http://www.regjeringen.no/nn/dep/ud/Aktuelt/Taler-og-artiklar/Taler-og-artiklar-av-anna-politisk-leiing/taler_ebe/taler_ebe_2011/innlegg_fn.html?id=656701. (Besøkt 8.4.2013).

³⁰⁷ «With Security Council report, Palestinian statehood bid stalled at U.N. » *CNN*, 11.11.2011, <http://edition.cnn.com/2011/11/11/world/meast/un-palestinians/index.html?s=PM:MIDDLEEAST>. (Besøkt 8.4.2013).

³⁰⁸ «Israel sanctions mean Palestinian Authority cannot pay employees' wages», *The Guardian*, 28.11.2011.

³⁰⁹ ICG, «The Emperor has no Clothes»: 11-13.

krevdes kun vanlig flertall i Hovedforsamlingen. Sikkerhetsrådet, hvor USA hadde vetorett, hadde ingen mulighet til å hindre avstemmingen. Det var liten tvil om at palestinerne hadde støtten som krevdes, og Abbas kunngjorde at han ville søke på vegne av palestinerne høsten 2012, selv om dette også ville medføre represalier fra Israel. PLO hadde hatt observatørstatus i FN siden 1974, og en anerkjennelse av Palestina som observatørstat ville ha liten juridisk betydning.³¹⁰ Likevel ville en oppgradering til observatørstat uten medlemskap være en stor symbolsk seier. Det innebar at verdensorganisasjonen tross alt anerkjente Palestina som en *stat*, selv om den ikke var fullverdig medlem, og at det var staten Palestina som ville være representert i FN, ikke PLO.³¹¹

Avstemmingen skulle avholdes den 29. november 2012, og det norske standpunktet forble det samme som i 2011. Til tross for at det fremdeles fantes motstand fra Israel, USA og deler av opposisjonen på Stortinget stemte Norge ja til oppgradering av palestinerne status til observatørstat uten medlemskap, i likhet med en overveldende majoritet av FNs medlemmer. Kun ni land hadde stemt imot.³¹² Den nyutnevnte utenriksministeren Espen Barth Eide, som samme høst hadde overtatt for Jonas Gahr Støre, kunne med glede fortelle at norske myndigheter nå offisielt ville bruke begrepet «Palestina» framfor «De palestinske områdene».³¹³ Samtidig var det klart at selv om palestinerne hadde fått et nytt navn på området de bodde i og oppgradert status i FN, var de politiske konsekvensene av dette svært begrensede. Staten Palestina hadde blitt anerkjent av FN, men var ikke medlem. Palestina var ikke en mer reell stat etter avstemmingen enn før.

---

³¹⁰ ICG, «Curb your Enthusiasm»: 7, 12.

³¹¹ ICG, «Curb your Enthusiasm»: 12.

³¹² «Israel ber Norge droppe FN-støtte til Abbas», *NTB*, 27.11.2011; «Skepsis til norsk Palestina-støtte», *NTB*, 28.11.2011; «Norge sier ja til Palestina i FN», *NTB*, 28.11.2011; «Overveldende støtte til palestinerne i FN», *NTB*, 30.11.2011.

³¹³ «Norge vil bruke Palestina etter FN-avstemming», *NTB*, 30.11.2011.

6. Konklusjon

I grove trekk kan den norske Midtøstenpolitikken under den rød-grønne regjeringen sies å ha utviklet seg fra å være tett knyttet til den amerikanske og israelske til å ha blitt mer uavhengig, sett i et internasjonalt perspektiv. Brevene utenriksminister Støre sendte til utenriksministrene i USA og Israel i kjølvannet av SVs solidaritetskampanje for Palestina, tydet på at den norske regjeringen i 2005 ønsket å støtte opp om amerikanernes politikk i Midtøsten. Både USA og EU var med i den såkalte Midtøstenkvartetten, som var en løst organisert sammenslutning av internasjonale aktører som satt i førersetet i fredsprosessen. Dette var de landene i verden Norge tradisjonelt var tettest knyttet til, og Kvartettens fredsinitiativ, *Veikartet for Fred*, var et initiativ også norske myndigheter støttet opp om. Hvordan kan disse endringene i den rød-grønne regjeringens Midtøsten-politikk forklares? De første utspillene i januar 2006 tydet slett ikke på at det var i noen mer uavhengig retning den norske Midtøstenpolitikk skulle gå.

De ideologiske prinsippene som la grunnlaget for den rød-grønne regjeringens politikk i Midtøsten endret seg lite mellom 2005 og 2012. Troen på dialog, samarbeid og forhandlinger var sterk både i den norske utenrikspolitiske tradisjonen og i den rød-grønne regjeringen. Disse prinsippene er førende også i den politiske teorien kalt liberalisme, hvor samarbeid og utvikling blir ansett for å være konflikthemmende. Både utenriksminister Jonas Gahr Støre og SVs leder Kristin Halvorsen uttalte at det klassiske skillet mellom *realpolitikk* og *idealpolitikk* var kunstig.³¹⁴ Det fantes ingen reell motsetning mellom å drive aktivt fredsarbeid og samtidig ivareta norske egeninteresser. Dette gjaldt også Midtøstenpolitikken. Rent sikkerhetspolitisk og økonomisk var det få konkrete norske interesser i regionen. Imidlertid var det klart i norsk interesse å ivareta det tette forholdet til USA. USA var Norges viktigste allierte og den norske utenrikspolitikken hadde ligget tett opptil den amerikanske i hele etterkrigstiden. Og amerikanerne hadde sterke interesser i Midtøsten.

Det var viktig for norske myndigheter å føre en politikk som ikke kom i konflikt med de amerikanske initiativene. Samtidig hadde norske myndigheter tidligere vist at fredsarbeid og egeninteresser lot seg kombinere, spesielt gjennom Oslo-avtalen. Det norske bidraget til Oslo-avtalen hadde imidlertid ikke gått utover forholdet til USA. Å bli betraktet som fredsnasjon internasjonalt var også i norsk interesse, prestisjen gav Norge større innflytelse

---

³¹⁴ Støre, Jonas Gahr: Utenrikspolitikk i forandringens tid. Samtiden 4/2010; Halvorsen, Kristin, *Ny utenrikspolitikk*, Foredrag Norsk utenrikspolitisk institutt 23.8.2005

internasjonalt.³¹⁵ Den rød-grønne regjeringens ambisjoner i Midtøsten bygget på det samme grunnlaget som hadde fungert så godt under Oslo-prosessen. Norge skulle være en brobygger gjennom å oppmuntre til dialog mellom Israel og palestinerne.

Utviklingen i situasjonen i Midtøsten fra 2006 gjorde det imidlertid vanskelig for den norske regjeringen å forfølge disse ambisjonene. At den militante og islamistiske bevegelsen Hamas vant flertall ved det palestinske valget i januar 2006, og deretter dannet regjering, endret forutsetningene for den norske Midtøstenpolitikken. Hamas figurerte på Israel, USA og EUs lister over terrororganisasjoner, noe som innebar at ingen av disse landene kunne, eller ville, forhandle med Hamas. Dette satte en stopper for de eksisterende fredsforhandlingene, og gjorde utsiktene for en fredelig løsning på konflikten i Midtøsten stadig mindre. Hamas' inntreden i de palestinske regjeringskontorene førte til en hard internasjonal boikott. Både Israel, USA og EU innstilte sine politiske og økonomiske kontakt med Den palestinske selvstyremyndigheten, noe som førte til en prekær økonomisk situasjon i de palestinske områdene. Boikotten var begrunnet i at Hamas-regjeringen ikke tok til følge tre krav fremsatt av Midtøstenkvartetten: Den nye regjeringen måtte ta offentlig avstand fra vold, anerkjenne Israels rett til å eksistere og respektere avtaler som tidligere var inngått mellom Israel og PLO.

Etter Hamas' maktovertakelse støttet også norske myndigheter opp om disse tre kravene, og tok del i den internasjonale boikotten, men kun et år senere var ikke kravene fullt så ufravikelige for den norske regjeringen. Norge normaliserte sitt forhold til en palestinsk samlingsregjering, der blant annet Hamas var med. Verken Israel, USA eller EU-landene gjorde det samme. Avgjørelsen kan sies å representere et brudd med de tette båndene til den amerikanske Midtøstenpolitikken. Selv om norske politikere ikke identifiserte seg med Hamas' politikk, noe som var vanskelig gitt Hamas' til dels ekstreme politiske program, innebar det forhold at Norge ikke hadde definert Hamas som terrororganisasjon en åpning for at Norge igjen kunne fungere som en brobygger og megler i Midtøsten. Det var en rolle den rød-grønne regjeringen ønsket å spille og som den ganske begjærlig grep.

På dette tidspunktet var det tydelig at det var langt vanskeligere enn tidligere for den norske regjeringen å kombinere fredsarbeid i Midtøsten med å opprettholde den tette tilknytningen til USA. Etter Hamas overtok den palestinske regjeringsmakten oppsto det et tydelig skille mellom idealpolitikk og realpolitikk for den norske regjeringen. Det var ikke lenger mulig å

---

³¹⁵ Waage, 2004: 240; Waage, 2009: 177-178

spille rollen som brobygger uten å komme i konflikt med den amerikanske politikken, slik tilfellet hadde vært i 1993.

Samlingsregjeringen overlevde kun noen få måneder, men også i tiden etter samlingsregjeringens fall var den norske regjeringens politikk preget av distanse fra Israels og USAs politikk, og samtidig en sterkere støtte til palestinerne. I et innlegg i FNs sikkerhetsråd uttalte utenriksminister Jonas Gahr Støre seg svært kritisk til den israelske krigføringen på Gazastripen i årsskiftet 2008/2009. Norske myndigheter reagerte også kraftig på den israelske bordingen av skipet *Mavi Marmara*, som førte til at sju tyrkiske statsborgere ble drept. At Norge støttet palestinerne kom igjen til uttrykk da Norge ville stemme ja til palestinerne søknad om FN-medlemskap i 2011. Flere land det var naturlig for Norge å sammenligne seg med kunngjorde at de enten ville avstå fra å stemme eller stemme nei. Norge stod fram som en av Mahmoud Abbas' tydeligste og varmeste støttespillere i Europa.

Tre hovedårsaker forklarer endingene av den norske Midtøstenpolitikken: For det første internt press i den rød-grønne regjeringen, for det andre Norges posisjon i det internasjonale samfunnet og for det tredje ønsket om at Norge skulle spille en viktigere rolle i fredsprosessen.

Internt press i den rød-grønne regjeringen

Den rød-grønne regjeringen bestod av tre partier, hvorav to av dem tradisjonelt hadde hatt svært ulike oppfatninger om norsk utenrikspolitikk. SV hadde i sin tid brutt ut av Arbeiderpartiet nettopp på grunn av uenigheter om utenrikspolitikken. I 1961 mente det daværende SF at Arbeiderpartiet var for tett knyttet til USA og ønsket å føre en politikk som var mer uavhengig av de internasjonale blokkene og den kalde krigen. I 2005 var den kalde krigen for lengst over, men USA-skepsisen hadde overlevd i SV. I partiprogrammet for perioden 2005-2009 stod det at «USA er den største trusselen mot verdensfreden».³¹⁶ Den vedvarende USA-skepsisen stod i sterk kontrast til Arbeiderpartiets politikk og tradisjon, selv om det også innenfor Arbeiderpartiet alltid hadde vært en liten utenrikspolitisk opposisjon. Til tross for at SV var et langt mindre parti enn Arbeiderpartiet, hadde utenrikspolitikken vært svært viktig helt siden opprettelsen, og SV ønsket ikke å gjøre for store kompromisser med storebroren i den rød-grønne regjeringskoalisjonen.

Også i Midtøstenpolitikken var skillelinjene klare. Konflikten i Midtøsten var en politisk hjertesak for SV, og partiet hadde i lang tid vært palestinerne sterkest støttespiller på Stortinget. Den sterke sympatien for palestinerne, kombinert med skepsis til den amerikanske

---

³¹⁶ *Ulike mennesker, like muligheter, SVs arbeidsprogram 2005-2009*, punkt 13.28: 51

politikken førte til at SV havnet i utakt med Arbeiderpartiet når det gjaldt Midtøsten. SV ønsket rett og slett å føre en mer pro-palestinsk politikk. I tillegg fantes det fremdeles en slags opposisjonell refleks i SV, i alle fall i den første fasen av den rød-grønne regjeringens levetid. Partiet hadde siden opprettelsen vært i opposisjon og vært en radikal og høyrøstet kritiker av den til enhver tid sittende regjeringens politikk. Denne innstillingen forsvant ikke i samme øyeblikk som SV inntok regjeringskontorene, og kom til overflaten ved flere anledninger. Kun få uker etter at den rød-grønne regjeringen hadde overtatt regjeringskontorene, demonstrerte deler av SVs stortingsgruppe mot regjeringens offisielle politikk, som innebar å sende jagerfly til Afghanistan. Noen måneder senere lanserte partiet en lenge planlagt solidaritetskampanje for Palestina. Finansminister og SV-leder Kristin Halvorsen frontet kampanjen, som innebar forbrukerboikott av israelske varer. Boikottutspillet skapte sterke reaksjoner både i Norge og internasjonalt, og Halvorsen måtte beklage at hun hadde blandet rollene som SV-leder og statsråd.

Press fra SV syntes imidlertid å ha vært viktig for at den norske regjeringen normaliserte forholdet til den palestinske samlingsregjeringen. Like i forkant av denne saken hadde regjeringen vedtatt å øke det norske troppebidraget til krigen i Afghanistan, til store protester fra SV. Selv om utenrikspolitikken var en av SVs høyt prioriterte temaer, hadde partiet fått lite gjennomslag for sine kjernesaker internt i den rød-grønne regjeringen. SV var i mot boikotten av Den palestinske selvstyremyndigheten i utgangspunktet, og det norske bidraget til krigen i Afghanistan hadde økt. SV ønsket å oppheve boikotten, og regjeringens avgjørelse ga langt på vei det inntrykk at de andre partiene hadde gitt etter for press fra SV.

Norges plass internasjonalt

Det er liten tvil om at norsk Midtøstenpolitikk var preget av hva de mest toneangivende internasjonale aktørene gikk inn for. Spesielt det tradisjonelt tette forholdet til USA var viktig. I 2005, da den rød-grønne regjeringen overtok, var USA den fremste pådriveren for forhandlinger mellom Israel og palestinerne, og det viktigste medlemmet i sammenslutningen kalt Midtøstenkvartetten. *Veikartet for fred* sto fremdeles høyt oppe på den internasjonale dagsordenen, og USA var landet som hadde fremmet og arbeidet for at nettopp denne forhandlingsløsningen skulle bli noe av, med en palestinsk stat som det eksplisitte sluttpunktet. USA hadde imidlertid oppnådd lite.

Selv om press i første rekke fra USA spilte en rolle i utviklingen av den norske politikken, var det også sider ved Norges posisjon i internasjonal politikk som faktisk tillot nordmennene å

føre en politikk som var mer uavhengig den amerikanske. I Midtøstenpolitikken stod Norge friere enn mange andre europeiske land, fordi Norge ikke var EU-medlem. EU var en del av Midtøstenkvartetten, hvor USA spilte hovedrollen i politikkkutforming, og USA og EU anså begge Hamas for å være en terrororganisasjon. EU-landene var i stor grad forpliktet til å følge kvartettens politikk. De samme føringene gjaldt ikke for Norge.

Norge som fredsnasjon

I årene som fulgte etter 1993, da norske myndigheter spilte en viktig rolle i fremforhandlingen av den historiske Oslo-avtalen, var de største norske partiene enige om en sak: Norge var et særlig egnet land til å drive internasjonalt fredsarbeid. De rød-grønne partiene var ikke fremmede for denne tanken, verken i valgkampen eller etter de overtok regjeringsansvaret høsten 2005. Både Arbeiderpartiet og SV mente de representerte en lang norsk fredstradisjon og ønsket å øke den norske innsatsen for fred i verden. Siden 2001, da den amerikanskledede krigen mot terror begynte, hadde Norge tatt del i krigen i Afghanistan. Det var også av den grunn viktig for den rød-grønne regjeringen å styrke Norges posisjon som fredsnasjon. En ny mulighet kom ved Hamas' inntreden i palestinsk politikk.

Det var flere årsaker til at Norge valgte å normalisere forholdet til den palestinske samlingsregjeringen Hamas var en del av, på tross av det sterke internasjonale presset i motsatt retning. Offisielt begrunnet utenriksminister Støre avgjørelsen med at samlingsregjeringen hadde tatt «viktige skritt» i retning av å oppfylle Midtøstenkvartettens krav, og at forhandlinger og dialog mellom palestinerne, Israel og de internasjonale aktørene var det beste middelet for å oppnå varig fred. Det var klart at den palestinske samlingsregjeringen hadde et mer moderat program enn den rene Hamas-regjeringen, men Midtøstenkvartettens krav var fremdeles ikke oppfylt. Det hadde vært hovedgrunnen til at Norge hadde vært del av den internasjonale boikotten i utgangspunktet. Heller ikke samlingsregjeringen oppfylte disse kravene. Det fantes ikke noen anerkjennelse av Israels rett til å eksistere eller noen fordømmelse av voldsbruk i kampen mot Israel i samlingsregjeringens program. Å være et foregangsland som anerkjente den palestinske regjeringen ville sende sterke signaler internasjonalt om at Norge fortsatt var en aktiv fredsnasjon, et uttalt mål for den rød-grønne regjeringen. Dessuten ville det gi Norge muligheten til å megle, om enn indirekte, mellom palestinerne på den ene siden og USA og Israel på den andre. I og med at disse landene ikke kunne eller ville forhandle direkte med Hamas, kunne Norge fungere som et mellomledd.

Endringene i den rød-grønne regjeringens politikk overfor konflikten mellom Israel og palestinerne viser med all tydelighet hvor vanskelig det var for Norge å bidra til fred i Midtøsten. Flere ulike hensyn trakk i forskjellige retninger for den norske regjeringen, og de politiske ulikhetene internt i regjeringen spilte en viktig rolle. De interne uenighetene skapte konflikt mellom innenriks- og utenrikspolitiske hensyn. På den ene siden ønsket regjeringen å føre en aktiv fredspolitikk, ikke minst for å unngå intern uro. På den annen side ønsket den også å pleie det gode forholdet til USA, Norges nærmeste allierte. Det var ingen tvil om at den rød-grønne regjeringen strakk seg langt med tanke på forholdet til USA i forsøkene på å skape dialog i konflikten i Midtøsten. Imidlertid var og ble Norges direkte innflytelse over Israel, palestinerne og de øvrige internasjonale aktørene liten, og de norske initiativene fikk liten annen enn symbolsk betydning.

Litteratur

Furre, Berge: *Norsk historie 1914-2000 – Industrisamfunnet fra vokstervisse til framtidstvil*, Det norske samlaget, Oslo, 1999

Gilbert, Mads og Fosse, Erik: *Øyne i Gaza*, Gyldendal, Oslo, 2009

Gustavsen, Finn: *Kortene på bordet*, Gyldendal norsk forlag, Oslo, 1979

Jackson, Robert og Sørensen, Georg: *Introduction to International Relations – Theories and approaches*. Oxford University Press, Oxford, 2007

Kjeldstadli, Knut: *Fortida er ikke hva den en gang var – en innføring i historiefaget*, Universitetsforlaget, Oslo, 1999

Lahlum, Hans Olav: *Haakon Lie – Historien, mytene og mennesket*, Cappelen Damm, Oslo, 2009

Lahlum, Hans Olav: *Noen av oss har snakket sammen... - Personskifter i Arbeiderpartiet under Gerhardsen og Bratteli*, Cappelen Damm, Oslo, 2010

Lange, Even, Pharo, Helge og Østerud Øyvind (red.): *Vendepunkter i norsk utenrikspolitikk – Nye internasjonale vilkår etter den kalde krigen*. Unipub, Oslo, 2009

Lundestad, Geir: *USA og Europa – imperiet og de allierte etter 1945*, J.W. Cappelens forlag, Oslo, 2004

Lundestad, Geir: *Øst, vest, nord, sør – hovedlinjer i internasjonal politikk etter 1945*, Universitetsforlaget, Oslo, 2004

Milton-Edwards, Beverley og Farrell, Stephen: *Hamas: The Islamic Resistance Movement*, Polity, 2010

Njølstad, Olav: *Jens Chr. Hauge – fullt og helt*. Aschehoug, Oslo, 2008

Olstad, Finn: *Frihetens århundre, norsk historie gjennom de siste hundre år*, Pax, Oslo, 2010

Quandt, William B., *Peace Process – American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967*, University of California Press, Berkeley, 2005

Rossavik, Frank: *SV – fra King's Bay til kongens bord*, Spartacus forlag, Oslo, 2011

- Sayigh, Yezid og Shlaim, Avi (red.): *The Cold War and the Middle East*, Oxford University Press, Oxford, 1997
- Shlaim, Avi: *The Iron Wall – Israel and the Middle East*, Penguin Books, London, 2001
- Sjøli, Hans Petter: *Mao, min Mao – historien om AKPs vekst og fall*, Cappelen, Oslo, 2005
- Støre, Jonas Gahr: *Å gjøre en forskjell – Refleksjoner fra en norsk utenriksminister*, Cappelen Damm, Oslo, 2009
- Tamimi, Azzam, *Hamas – A History from Within*, Northampton, Mass., 2006
- Tamnes, Rolf: *Norsk utenrikspolitikk historie, bd. 6 – Oljealder*, Universitetsforlaget, Oslo, 1997
- Tveit, Odd Karsten: *Alt for Israel – Oslo-Jerusalem 1948-78*. J.W. Cappelens Forlag, Oslo, 1996
- Tveit, Odd Karsten: *Krig & diplomati – Oslo-Jerusalem 1978-96*, Achehoug, Oslo, 2005
- Waage, Hilde Henriksen, *Konflikt og stormaktspolitikk I Midtøsten*, Cappelen Damm, Oslo, 2013
- Waage, Hilde Henriksen: *Norge – Israels beste venn. Norsk Midtøsten-politikk 1949-1956*. Universitetsforlaget, Oslo, 1996
- Waage, Hilde Henriksen: *Norwegians? Who needs Norwegians? – Explaining the Oslo Back Channel: Norway's Political Past in the Middle East*, Utenriksdepartementet, Oslo, 2000
- Waage, Hilde Henriksen: *Peacemaking is a Risky Business – Norway's role in the Peace Process in the Middle East, 1993-1996*. PRIO, Oslo, 2004
- Artikler, tidsskrifter**
- Mearsheimer, John J., «The False Promise of International Institutions», *International Security* 19, nr. 3 (vinter 1994/1995): 5
- Støre, Jonas Gahr, «Utenrikspolitikk i forandringens tid», *Samtiden* 4\2010:12
- Østerud, Øyvind: «Lite land som humanitær stormakt?», *Nytt norsk tidsskrift* 4\2006: 302

Andre artikler

International Crisis Group, «The Israeli-Palestinian Conflict: Annapolis and After», *Middle East Briefing*, nr. 22, 2007

International Crisis Group: «Ending the War in Gaza», *Middle East Briefing*, nr 26, 2009

International Crisis Group, «Palestinians, Israel and the Quartet – Pulling back from the brink», *Middle East Report*, nr. 54, 2006

International Crisis Group, «After Gaza», *Middle East Report*, nr. 68, 2007

International Crisis Group: «Gaza's unfinished business», *Middle East Report*, nr 85, 2009

International Crisis Group, «Curb your Enthusiasm – Israel and Palestine after the UN», *Middle East Report*, nr. 112, 2012

International Crisis Group, «The Emperor has no Clothes», *Middle East Report*, nr. 122, 2012

Støre, Jonas Gahr, «Why we must talk», *New York Review of Books*, 7/4-2011

